

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004:20

Tuula Melkas

Tasa-arvobarometri 2004



■ SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Helsinki 2004

ISSN 1236-2050
ISBN 952-00-1582-5

Edita Prima Oy, Helsinki 2004

Tiivistelmä

Vuoden 2004 tasa-arvobarometri on järjestyksessään kolmas. Ensimmäinen barometri julkaistiin vuonna 1998 ja toinen vuonna 2001. Tasa-arvobarometrit selvittävät suomalaisten naisten ja miesten arvioiden, asenteiden ja omakohtaisten kokemusten avulla sukupuolten työnjakoa ja valtasuhteita sekä sitä, miten tilanne eri elämänalueilla hyväksytään kunakin ajankohtana.

Suomalaiset ovat varsin yksimielisiä arvostaessaan naisten panosta politiikassa ja ensimmäisen naispresidentin merkitystä sukupuolten tasa-arvon kannalta sekä Suomessa että kansainvälisesti. Suomessa on pitkä perinne naisten osallistumisessa politiikkaan.

Suomalaiset naiset ja miehet ovat pitkälti yhtä mieltä jaetusta vastuusta sekä perheen taloudellisen toimeentulon turvaamisesta että kodin arjesta ja vanhemmuudessa. Asenteet heijastelevat kahden elättäjän perhemallin vallitsevuutta ja sen suosiota Suomessa.

Huolimatta siitä, että perheellistenkin naisten työssäkäynti on sekä asennetasolla että todellisuudessa lähes itsestäänselvyys, vielä vuonna 2004 joka neljäs naispalkansaaja koki sukupuolestaan haittaa palkkauksessa.

Lakisääteisten perhevapaiden käyttö ymmärrettiin työpaikoilla vielä vuonna 2004 enemmän naisten kuin miesten oikeudeksi. Tämä koskee varsinkin yksityistä sektoria ja muita kuin kaikkein lyhimpiä perhevapaita: vain 45 prosenttia yksityisen sektorin palkansaajista katsoi, ettei miehillä ole lainkaan vaikeuksia lähteä vanhempainvapaalle, jonka kesto voi vaihdella yhdestä seitsemään kuukauteen.

Koko tutkimusjaksolla 1998–2004 ei ole tapahtunut mitään muutoksia siinä, että naiset kantavat suuremman vastuun perheen arjen sujumisesta kuin miehet. Yhteydenpidossa päiväkotiin tai kouluun äitien vastuu on vain lisääntynyt.

Tasa-arvobarometreissa on tutkittu myös henkilökohtaisia tuntemuksia sukupuolten vuorovaikutuksesta. Vuosina 1998 ja 2001 varsinkin naisilla oli kohdallaisen usein ylimielisesti tai vähättelevästi suhtautuvia toisen sukupuolen edustajia eri elinpiireissä. Tällaiset kokemukset toisesta sukupuolesta ovat tulleet entistä harvinaisemmiksi sekä naisilla että miehillä vuoteen 2004 tultaessa. Kuitenkaan naisiin kohdistuva seksuaalinen häirintä ei ota laantuakseen: vielä vuonna 2004 joka toinen nuori nainen oli kahden viime vuoden aikana kokenut seksuaalista häirintää miesten taholta. Tavallisimmin kokemuksia oli kaksimielisten vitsien vastentahtoisesta kuuntelusta ja asiattomien, vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuneiden huomautusten kohteena olemisesta.

Asiasanat: *tasa-arvo, naiset, miehet, naisten asema, miesten asema, työelämä, perhe, seksuaalisuus, asenteet, barometri*

Sammandrag

Jämställdhetsbarometern år 2004 är den tredje i ordningen. Den första barometern publicerades år 1998 och den andra år 2001. Jämställdhetsbarometern beskriver arbetsfördelningen och makförhållandet mellan könen med hjälp av finländska kvinnors och mäns uppskattningar, attityder och egna erfarenheter, och hur man godkänner den aktuella situationen inom olika livsområden vid olika tidpunkter.

Finländarna är rätt så överens i fråga om kvinnornas insatser inom politiken och den första kvinnliga presidentens betydelse med tanke på jämställdheten mellan könen både i Finland och internationellt. Finland har en lång tradition när det gäller kvinnornas deltagande i politiken.

Finländska kvinnor och män är i stor utsträckning överens om att dela ansvaret både vid trygghandet av familjens ekonomiska uppehälle i vardagen och i föräldraskapet. Den dominerande familjemodellen med två försörjare och modellens popularitet i Finland återspeglas i attityderna.

Trots att det är nästan självklart, både i attityderna och verkligheten, att också kvinnor med familjer förvärvsarbetar, upplevde var fjärde kvinnliga löntagare ännu år 2004 att det finns könsbundna nackdelar vid lönesättningen.

Ännu år 2004 upplever man på arbetsplatserna att den lagstadgade användningen av familjeledighet i högre grad är kvinnornas än männens rättighet. Det gäller särskilt den privata sektorn och andra än de allra kortaste familjeledigheterna: bara 45 procent av löntagarna inom den privata sektorn ansåg att männen inte har några som helst svårigheter att ta föräldraledigt under en period på en eller sju månader.

Under hela undersökningsperioden 1998–2004 har det inte skett några ändringar i det faktum att kvinnorna har ett större ansvar än männen för att familjens vardag skall löpa smidigt. När det gäller kontakterna med daghemmet eller skolan har mammornas ansvar bara ökat.

I barometern har man också undersökt personliga uppfattningar av växelverkan mellan könen. Under åren 1998 och 2001 hade särskilt kvinnorna relativt ofta erfarenheter av överlägsen eller ringaktande inställning hos det andra könet inom sitt levnadsområde. Sådana erfarenheter av det andra könet har blivit allt ovanligare både bland kvinnor och män när vi kommit till år 2004. Sexuella trakasserier mot kvinnor har emellertid inte minskat: ännu år 2004 hade varannan ung kvinna under de två senaste åren råkat ut för sexuella trakasserier från en man. De vanligaste erfarenheterna bland kvinnorna var att man tvingats lyssna på tvetydiga vitsar eller varit föremål för osakliga kommentarer som gällt kvinnornas kropp eller sexualitet.

Nyckelord: *jämställdhet, kvinnor, män, kvinnornas ställning, männens ställning, arbetslivet, familjen, sexualitet, attityder, barometer*

Summary

The 2004 gender barometer is the third one in succession. The first gender barometer was published in 1998 and the second in 2001. The barometer seeks to analyse, by means of men's and women's estimates, attitudes and personal experiences, the division of labour and power between men and women and how acceptable the division is in various situations arising in society.

People in Finland are quite unanimous in their appreciation of women's contribution to politics, and of the significance of the country's first female president to gender equality both nationally and internationally. Finland has a long history of women's political participation.

To a large extent, Finnish women and men agree that the responsibilities in providing financial security for the family, everyday running of the home, and parenting should be shared. This attitude reflects the prevalence and popularity of the two-supporter family model in Finland.

Despite the fact that employment even among women with a family is taken almost for granted both as far as attitudes are concerned and in practice, one female employee in four still felt in 2004 that their pay was adversely affected by their gender.

Even in 2004, workplaces still viewed the use of statutory parental leaves as a women's, rather than men's right. This was particularly true of the private sector, and of all family leaves except the very shortest ones: only 45 per cent of private sector employees thought that it would be easy for a man to take a family leave of between one and seven months.

Over the entire examination period of 1998–2004, no change has taken place in the fact that women shoulder a greater proportion than men of the daily responsibilities of running a home and family life. In fact, mothers' share in communicating with school or daycare home has grown.

Gender barometers have also studied personal sentiments about interaction between the genders. In 1998 and 2001 it was fairly common among women, in particular, to have encountered in different circumstances members of the opposite sex with patronising or disparaging attitudes. By 2004, these kinds of experiences of the opposite sex had become less prevalent. Yet, sexual harassment of women seems to show no signs of abating: even in 2004, one young woman in two had been harassed by men during the past two years. The commonest experiences were having to listen to suggestive jokes unwillingly, or becoming the target of offensive remarks about one's physical appearance or sexuality.

Keywords: *equality, women, men, women's position, men's position, working life, family, sexuality, attitudes, barometer*

Esipuhe

Tasa-arvobarometri selvittää suomalaisten kokemuksia ja asenteita, jotka liittyvät sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Kolmen vuoden välein toteutettava barometri antaa mahdollisuuden tarkastella kansalaisten käsityksiä ja kokemuksia tasa-arvosta ja seurata muutoksia niissä sekä siten arvioida toteutetun tasa-arvopolitiikan onnistumista ja ajankohtaisia kehitystarpeita. Naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen on vahvasti esillä myös pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmassa, jossa asetettujen tasa-arvotavoitteiden seurantaan tasa-arvobarometri tukee. Sosiaali- ja terveysministeriön teettämä Tasa-arvobarometri 2004 on järjestyksessä kolmas. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta ja Tilastokeskus tekivät edelliset barometrit yhteistyössä vuosina 2001 ja 1998.

Ensimmäisen ja kolmannen barometrin välisenä aikana sukupuolten tasa-arvo on edennyt Suomessa erityisesti politiikan huipulla. Ensimmäistä kertaa Suomen historiassa on valittu nainen tasavallan presidentiksi, yliopiston kansleriksi ja pääministeriksi. Nykyisen hallituksen ministereistä lähes puolet on naisia. Edistysaskeleista huolimatta vielä on paljon tehtävää naisten ja miesten tasa-arvon edistämiseksi. Muun muassa työn ja perheen yhteensovittaminen, naisten ja miesten väliset palkkaerot, naisten asema taloudessa ja liike-elämässä sekä naisiin kohdistuva väkivalta ja häirintä ovat ongelmia, joihin tasa-arvopolitiikalla vaikutetaan. Tasa-arvon edistäminen merkitsee myös miesten huomioimista, esimerkiksi isien tukemista perhevapaille jäämisessä ja vanhemmuudessa. Tasa-arvokeskusteluun on 2000-luvun alkaessa tullut uusia teemoja, kuten esimerkiksi mainonnan lisääntynyt pornografisoituminen ja työnantajille koituvat perhevapaakustannukset. Nyt julkaistava barometri antaa paljon hyödyllistä tietoa tasa-arvopolitiikan ja tasa-arvokeskustelun taustaksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta Tilastokeskus toteutti Tasa-arvobarometri 2004 -tutkimuksen. Erikoistutkija Tuula Melkas Tilastokeskuksesta kokosi haastattelulomakkeen, johti aineiston keruuta, analysoi tulokset ja tuotti julkaisun tekstin. Tasa-arvobarometrin ohjausryhmään kuuluivat sosiaali- ja terveysministeriöstä erikoistutkija Päivi Yli-Pietilä (pj.), neuvotteleva virkamies Kari Ilmonen, erikoistutkija Ilari Keso, erikoistutkija Jouni Varanka ja neuvotteleva virkamies Marja-Liisa Anttalainen sekä Tilastokeskuksesta kehittämispäällikkö Anna-Maija Lehto ja suunnittelija Pia Pulkkinen.

Sinikka Mönkäre
Sosiaali- ja terveysministeri

Sisällys

1 Johdanto	7
2 Sukupuolten tasa-arvoa koskevat arviot ja asenteet	8
Naisia arvostetaan yhteiskunnan huippupaikoilla	9
Yksimielisyys työnjaosta perheessä	12
Haasteita työmarkkinoille ja työpaikoille	15
Sukupuolten yksimielisyys ja erimielisyys ajankohtaisissa seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä	19
3 Sukupuolten tasa-arvon kokemukset työpaikoilla ja oppilaitoksissa	22
Sukupuolesta koituvat haitat vähentyneet palkansaajilla	22
Sukupuolesta koituvia haittoja koetaan edelleenkin yleisesti oppilaitoksissa ...	26
4 Työn ja perheen yhteensovittaminen	29
Suhtautuminen perhevapaisiin erilaista julkisella ja yksityisellä sektorilla	29
Pieniä muutoksia kotitöitä koskevan vastuun jaossa	31
Erimielisyyttä useammin kotitöiden jakamisesta kuin muista asioista	34
5 Monen sinkun mielestä parisuhde rajoittaisi oman elämän valintoja	37
6 Yliolkaisuus sukupuolten kesken vähentynyt, mutta seksuaalinen häirintä ei ..	40
Yliolkainen tai vähättelevä suhtautuminen sukupuolten kesken vähentynyt kaikissa elämäntilanteissa	40
Nuoret naiset yhä edelleen seksuaalisen häirinnän kohteina	42
Keiden taholta naiset kokevat seksuaalista häirintää?	44
Seksuaalinen häirintä työ- ja opiskeluympäristössä	47
Väkivallan pelko lisääntynyt naisilla työtehtävissä	49
7 Koonnos	52
Naisten ja miesten yksimielisyydet ja erimielisyydet (Luku 2)	52
Suuren yksimielisyyden aiheet: vähintään neljän viidenneksen enemmistö (Luku 2)	53
Kolmen neljänneksen enemmistöstä kahden kolmanneksen enemmistöön (Luku 2)	54
Erimielisyyden aiheet (Luku 2)	56
Asiallinen kohtelu näyttää lisääntyvän sukupuolten kesken työpaikoilla ja oppilaitoksissa (Luku 3)	58
Miesten lähteminen perhevapaille hiukan helpottunut (Luku 4)	59
Kotitöitä koskeva vastuunjako kutakuinkin ennallaan (Luku 4)	61
Sinkuilla erilaisia käsityksiä parisuhteesta ja perheestä (Luku 5)	62
Yliolkaisuus sukupuolten kesken vähentynyt kaikissa elinpiireissä (Luku 6) ...	63
Naisiin kohdistuva seksuaalinen häirintä ei ota laantuakseen (Luku 6)	64
Työ- ja opiskeluympäristössä tapahtuva seksuaalinen häirintä ja väkivallan uhka (Luku 6)	65
Liikahduksia sukupuolten tasa-arvon suuntaan?	66
Liite	69

1 Johdanto

Tasa-arvobarometri selvittää naisten ja miesten arvioiden, asenteiden ja oma-kohtaisten kokemusten avulla sukupuolten työnjakoa ja valtasuhteita sekä sitä, miten hyväksytyjä ne ovat kulloisessakin yhteiskunnallisessa tilanteessa. Eri ajankohdilta saatavien tulosten vertailu tuottaa tietoa jatkuvuuksista tai murroksista sukupuolten keskinäissuhteissa.

Tasa-arvobarometri nojaa käsitykseen, että naiset ja miehet ovat yhtäältä siinä määrin samanlaisia, että keskinäisen tasa-arvon toteutumista on perusteltua tarkastella ja toisaalta kokemusmaailmoiltaan ilmeisen erilaisia. Tasa-arvobarometrissa naiseus ja mieheys nähdään historiallisesti muuttuvina. Barometrin tutkimuskohteet heijastelevat väljästi Suomessa käytyä keskustelua sukupuolten tasa-arvosta.

Tasa-arvobarometri 2004 on järjestyksessä kolmas barometrien sarjassa. Ensimmäinen barometri tehtiin vuonna 1998 ja toinen vuonna 2001. Vuoden 2004 barometri sisältää osin yhteistä ainesta aikaisempien barometrien kanssa, osin uutta ainesta. Uuden aineksen liittämiseen barometriin ovat olleet vaikuttamassa hallitusohjelman ja valmisteilla olevan hallituksen tasa-arvo-ohjelman tiedontarpeet. Myös vaatimus valtavirtaistaa, eli huomioida sukupuolten välisen tasa-arvon kysymykset kaikessa valtionhallinnossa tehtävässä työssä tarvitsee tuekseen tietoa tasa-arvosta ja siihen liittyvistä asenteista sekä kokemuksista.

Uutta vuoden 2004 tasa-arvobarometrissa ovat eräät asenneväittämät, jotka koskevat ajankohtaisia, työmarkkinoiden toimintaan ja seksuaalisuuteen liittyviä teemoja.

Tasa-arvobarometrien aineistot kerättiin tietokoneavusteisina puhelinhaastatteluina tammi-helmikuussa 1998, 2001 ja 2004. Alkuperäinen otos on kaikissa tasa-arvobarometreissa ollut noin 2 500 henkeä 15–74 -vuotiaasta väestöstä. Vuonna 2004 hyväksyty vastaus saatiin 75 prosentilta alkuperäisestä otoksesta. (Vastaavat osuudet olivat 76 prosenttia vuonna 2001 ja 77 prosenttia vuonna 1998.) Vuoden 2004 aineisto koostuu 966 naisen ja 941 miehen vastauksista. Kaikki kolme tutkimusajankohtaa kattavien ajallisten vertailujen perustana ovat kaikkiaan 5 664 henkilön vastaukset.

Tasa-arvobarometri sisältää tietoja joiltakin aihealueilta, joista on olemassa myös muulla tavoin kerättyä tietoa. Jotta samansisältöiseltä näyttäviä eri aineistojen tietoja voidaan verrata, on otettava huomioon se, mitä tarkkaan ottaen on kysytty ja miten aineisto on kerätty.

Esityksessä edetään koko yhteiskuntaa koskevista arvioista ja asenteista vastaajan omaa työpaikkaa tai oppilaitosta koskeviin arvioihin ja kokemuksiin ja sen jälkeen omakohtaisiin kokemuksiin perheen ja työn yhteensovittamisesta sekä lopulta hyvin henkilökohtaisiin tuntemuksiin sukupuolten välisestä vuorovaikutuksesta. Liitteenä olevaan vuoden 2004 haastattelulomakkeeseen on merkitty sukupuolen mukaiset prosenttijakaumat vuodelta 2004 niistäkin tutkimustiedoista, joita ei erikseen raportoida.

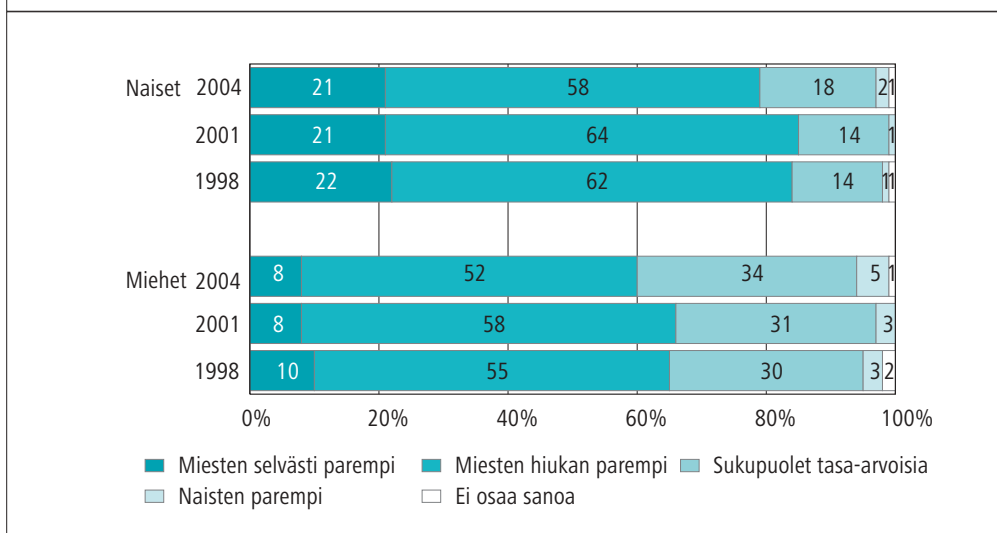
2 Sukupuolten tasa-arvoa koskevat arviot ja asenteet

Sukupuolten tasa-arvoa koskevia arvioita ja asenteita tutkittiin sekä yleisen sukupuolten tasa-arvoa koskevan kysymyksen että yksityiskohtaisempien väittämien avulla. Ensiksi tarkastellaan yleistä arviota sukupuolten tasa-arvosta. Sitä koskevassa kysymyksessä pyydettiin arviota "aivan yleisesti suomalaisten miesten ja naisten asemasta nykyisin". Vastausvaihtoehdot¹ olivat:

- miesten asema yhteiskunnassa on (keskimäärin) selvästi parempi kuin naisten
- miesten asema yhteiskunnassa on (keskimäärin) hiukan parempi kuin naisten
- naisten asema on (keskimäärin) selvästi parempi kuin miesten
- naisten asema on (keskimäärin) hiukan parempi kuin miesten
- miehet ja naiset ovat tasa-arvoisia keskenään.

Kuviosta 1 näkyy, että kaikkina tutkimusajankohtina tavallisinta on ollut nähdä miesten asema "hiukan" naisten asemaa parempana. Kuitenkin muutostakin näyttää tapahtuneen vuoteen 2004 tultaessa: Niiden osuus, jotka näkevät miesten aseman selvästi tai hiukan parempana kuin naisten, on miehillä vähentynyt 60 prosenttiin vuoteen 2004 tultaessa aiemmista 65–66 prosentista ja naisilla 79 prosenttiin aiemmista 84–85 prosentista. Vastaavasti niiden osuus, jot-

Kuvio 1. Käsitukset naisten ja miesten asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa



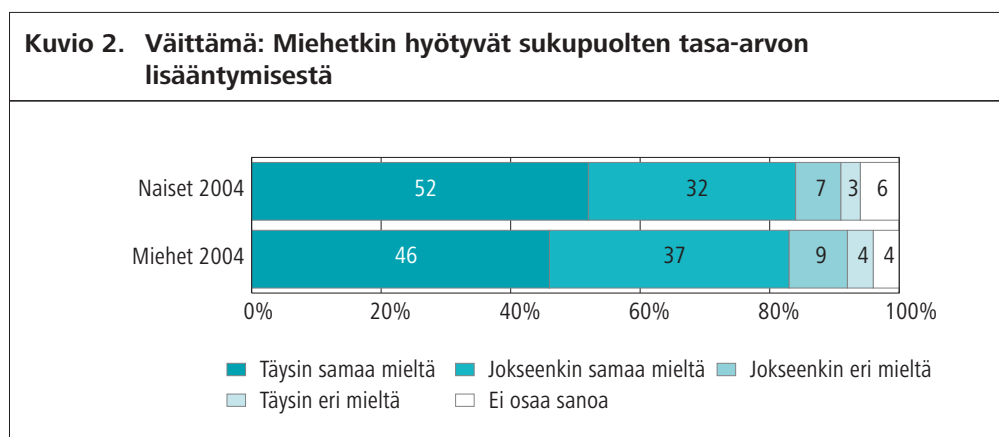
¹ Vastausvaihtoehdoissa tai kysymyksissä suluissa esiintyvää tekstiä käytetään haastatteluissa vain silloin, kun ilmenee tarve selvittää vastausvaihtoehtoja tai kysymyksiä. Kuvioiden esiintyvää ei osaa sanoa -vaihtoehtoa ei ole esitetty vastausvaihtoehtona haastateltavalle, vaan se on valittu vaihtoehdoksi silloin, kun haastateltava itse ilmoittaa, ettei hän osaa vastata.

ka näkevät sukupuolet tasa-arvoisina, on hiukan kasvanut. Sukupuolet nähdään vähän entistä useammin samanarvoisina yhteiskunnassa.

Sukupuolten tasa-arvon lisääntymisen katsotaan olevan molempien sukupuolten edun mukaista. Vuoden 2004 tutkimukseen lisättiin väittämä "Miehetkin hyötyvät sukupuolten tasa-arvon lisääntymisestä". Asenneväittämien vastausvaihtoehdot ovat:

- täysin samaa mieltä
- jokseenkin samaa mieltä
- jokseenkin eri mieltä
- täysin eri mieltä.

Kuviosta 2 näkyy, että naisten ja miesten suuri enemmistö on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa.



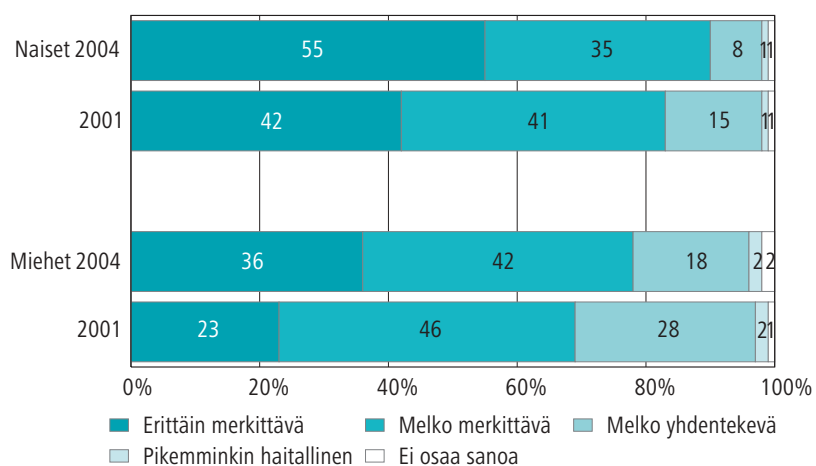
Naisia arvostetaan yhteiskunnan huippupaikoilla

Kaikkein selkeimpiin muutoksiin tasa-arvobarometrin kohteena olevissa asioissa kuuluu se, että ensimmäinen naispresidentti koetaan aina vain merkittävämpänä asiana sukupuolten tasa-arvon edistämisessä. Vuonna 2001 kysyttiin ensimmäistä kertaa, kuinka merkittävä asia tämä ensimmäinen naispresidentti on sukupuolten tasa-arvon kannalta Suomessa ja kansainvälisesti. Vastausvaihtoehdot olivat:

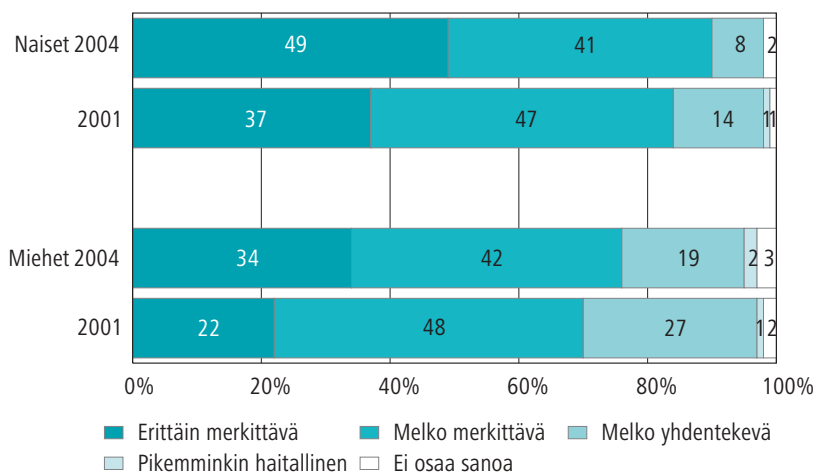
- erittäin merkittävä
- melko merkittävä
- melko yhdentekevä
- pikemminkin haitallinen.

Kuvioista 3 ja 4 nähdään, että naispresidentti nähdään merkittävänä sukupuolten tasa-arvon kannalta aina vain yleisemmin. Erittäin merkittävänä pitävien osuus kasvoi 13 prosenttiyksikköä naisten ja miesten keskuudessa vuodesta 2001 vuoteen 2004, kun asiaa tarkastellaan Suomen kannalta, ja 12 prosenttiyksikköä molempien sukupuolten keskuudessa, kun asiaa tarkastellaan kan-

Kuvio 3. Ensimmäisen naispresidentin merkitys sukupuolten tasa-arvon kannalta Suomessa



Kuvio 4. Ensimmäisen naispresidentin merkitys sukupuolten tasa-arvon kannalta kansainvälisesti

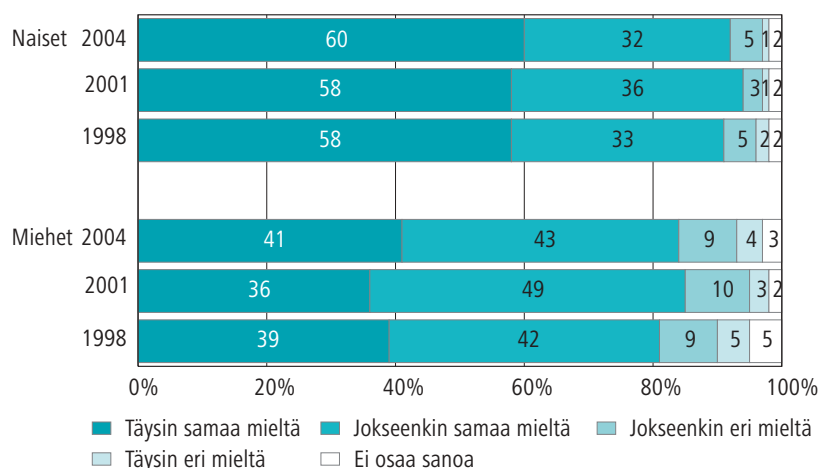


sainvälisessä perspektiivissä. Erittäin tai melko merkittävänä naispresidenttiä pitää nykyisin 90 prosenttia naisista riippumatta tarkasteluperspektiivistä, miehistä taas 78 prosenttia, kun kyse on merkityksestä Suomen kannalta, ja 76 prosenttia, kun kyse on kansainvälisestä merkityksestä.

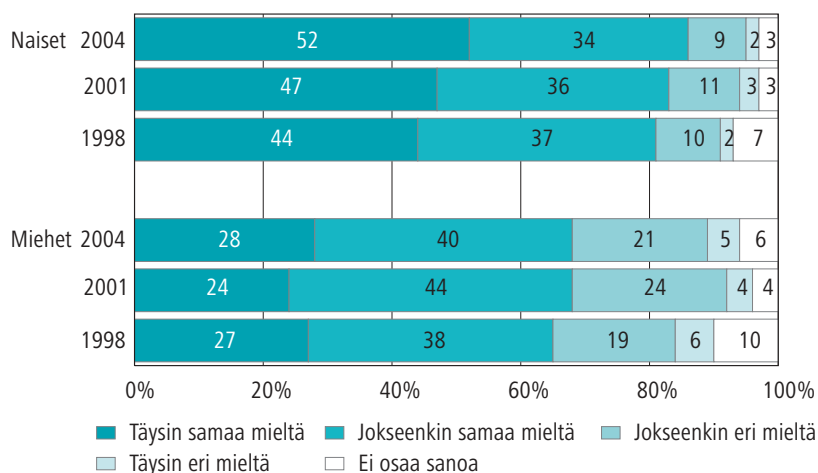
Asenneväättämiin on alusta pitäen eli vuodesta 1998 lähtien sisällytynyt väittämä "Naisten entistä aktiivisempi tulo mukaan politiikkaan on tarpeen poliitti-

sen asiantuntemuksen monipuolistamiseksi". Suhtautuminen tähän väittämään ei ole juurikaan muuttunut tutkimusajankohtien välillä (Kuvio 5). Hienoista lisäystä täysin samaa mieltä olevien osuudessa on kuitenkin molemmilla sukupuolilla verrattiinpa näitä osuuksia vuoden 2001 tai vuoden 1998 osuuksiin. Naisista yli 90 prosenttia ja miehistä hiukan alle 90 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa.

Kuvio 5. Väittämä: Naisten entistä aktiivisempi tulo mukaan politiikkaan on tarpeen poliittisen asiantuntemuksen monipuolistamiseksi



Kuvio 6. Väittämä: Yritykset ja talouselämä hyötyisivät, jos johtopaikoilla olisi nykyistä enemmän naisia



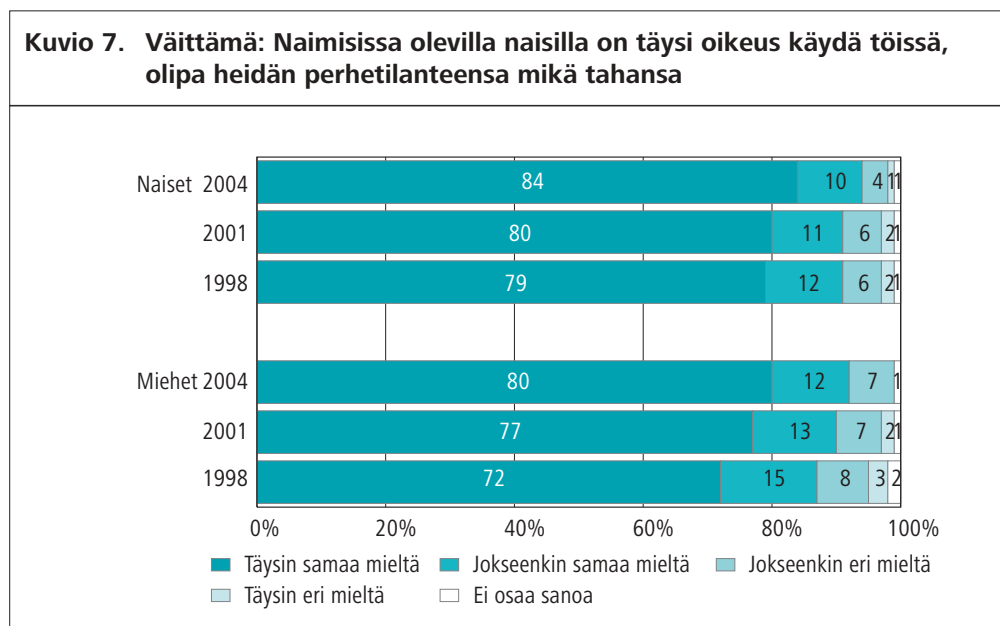
Asenneväittämiin on niinkään alusta lähtien sisältynyt myös väittämä "Yritykset ja talouselämä hyötyisivät, jos johtopaikoilla olisi nykyistä enemmän naisia". Kuviosta 6 nähdään, että suomalaiset eivät ole olleet aivan yhtä vakuuttuneita naisten hyödyllisyydestä liike-elämän johdossa kuin politiikassa. Kuitenkin luottamus naisten kykyihin tälläkin alueella on systemaattisesti kasvanut: Täysin samaa mieltä väittämän kanssa olevien osuus on kasvanut naisten keskuudessa 44 prosentista ensimmäisenä tutkimusajankohtana 52 prosenttiin vuonna 2004, miehillä taas osuus on pysytellyt alle 30 prosentissa. Jos lasketaan yhteen täysin ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuudet, osuus on kasvanut naisilla 81 prosentista 86 prosenttiin ja miehillä 65 prosentista 68 prosenttiin.

Yksimielisyys työnjaosta perheessä

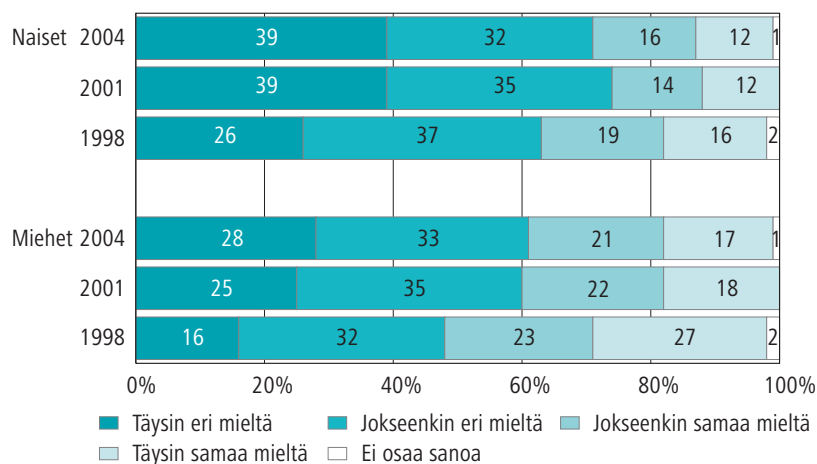
Asenneväittämiin avulla voidaan tarkastella myös suomalaisten näkemyksiä työnjaosta perheessä. Nähdään, että suomalaiset jakavat kahden elättäjän perhemallin. Se että naisella on täysi oikeus käydä työssä, olipa hänen perhetilanteensa mikä tahansa, on aina vain suurempi itsestänselvyyttä. (Kuvio 7.)

Kuviosta 7 nähdään, että täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olevien osuus on miesten keskuudessa kasvanut 87 prosentista 92 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2003. Naisten keskuudessa tämä osuus on pysytellyt eri tutkimusajankohtina yli 90 prosentissa.

Entä jaetaanko vastuu puolisoitten kesken perheen taloudellisesta toimeentulosta? Asenneväittämiin sisältyy myös väittämä "Miehellä on ensisijaisesti

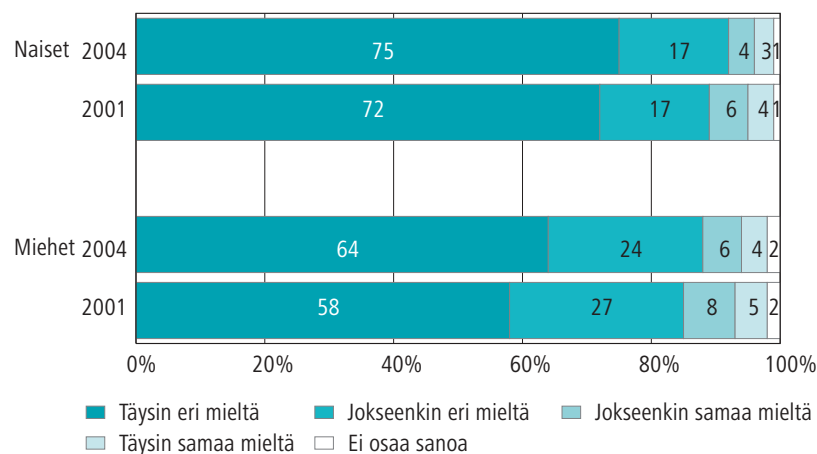


Kuvio 8. Väittämä: Miehellä on ensisijaisesti vastuu perheen toimeentulosta



vastuu perheen taloudellisesta toimeentulosta". Täysin tai jokseenkin eri mieltä tämän väittämän kanssa oli vuonna 1998 miehistä vain 48 prosenttia, mutta vuonna 2004 jo 61 prosenttia. Naisilla vastaavat osuudet ovat 63 ja 71 prosenttia (Kuvio 8). Suomalaisten yksimielisyys tässä asiassa ei ole yhtä suurta kuin naisten työssäkäynnin oikeutuksessa. Voidaan ehkä ajatella, että vieläkin huo-

Kuvio 9. Väittämä: On oikein, että se puoliso, jolla on pienempi palkka, tekee suuremman osan kotitöistä

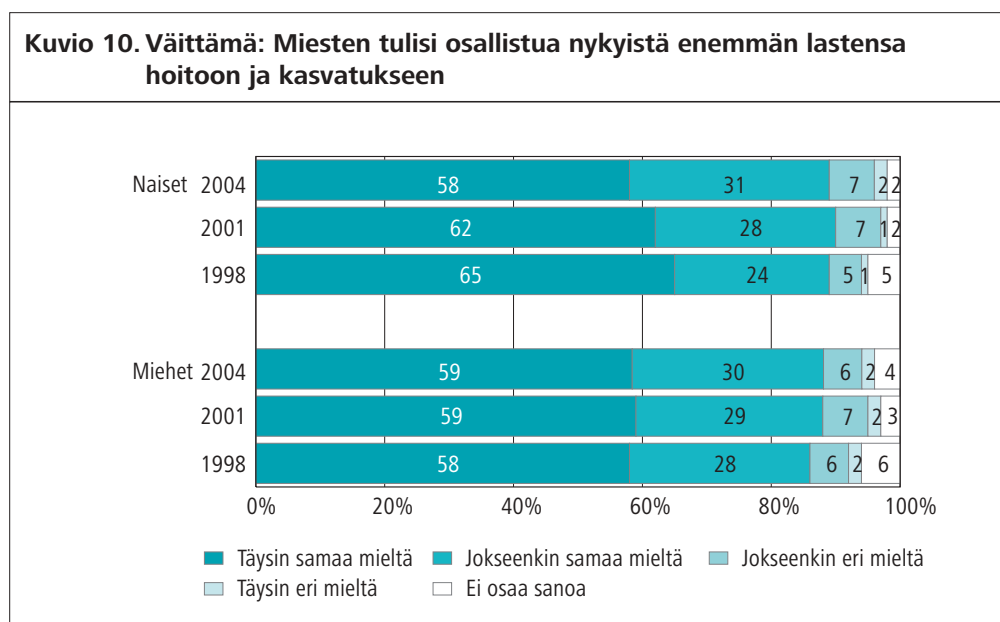


mattavat palkkaerot naisten ja miesten välillä ovat vaikuttamassa siihen, kenen ajatellaan olevan päävastuussa perheen taloudellisesta toimeentulosta.

Vuoden 2001 barometriin sisällytettiin väittämä "On oikein, että se puolisoista, jolla on pienempi palkka, tekee suuremman osan kotitöistä". Kuviosta 9 nähdään, että juuri kukaan ei ollut samaa mieltä väittämän kanssa sen enempää vuonna 2001 kuin vuonna 2004. Täysin tai jokseenkin eri mieltä olevien osuus on lähentynyt miehillä 90 prosenttia ja naisille kasvanut 89 prosentista 92 prosenttiin vuodesta 2001 vuoteen 2004. Vuonna 2004 nähtiin siis vieläkin yleisemmin kuin vuonna 2001, etteivät puolisoitten tuloerot perustele kotitöiden epätasaista jakaantumista.

Asenneväittämät ovat sisältäneet alusta lähtien väittämän "Miesten tulisi nykyistä enemmän osallistua lastensa hoitoon ja kasvatukseen". Vaikka osa suomalaisista katsoo edelleenkin, että miehellä on päävastuu perheen toimeentulosta, juuri kukaan ei ole eri mieltä tämän väittämän kanssa (Kuvio 10). Väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien osuus on miesten keskuudessa kasvanut 86 prosentista 89 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2004. Naisten keskuudessa tämä osuus on pysytellyt 90 prosentin tienoilla koko tutkimusajanjakson.

Lukuun ottamatta vastuun jakoa perheen taloudellisen toimeentulon turvaamisessa, enemmistöt ovat olleet tällä aihealueella 90 prosentin tienoilla, kun "täysin" ja "jokseenkin" -vastaukset on laskettu yhteen. Lienee melko harvoja asioita, joista suomalaiset ovat yhtä yksimielisiä kuin naisten työssäkäynnin oikeutuksesta ja siitä, että sukupuolten tasa-arvon toteutuminen kotitöissä ja lastenhoidossa on tärkeää.



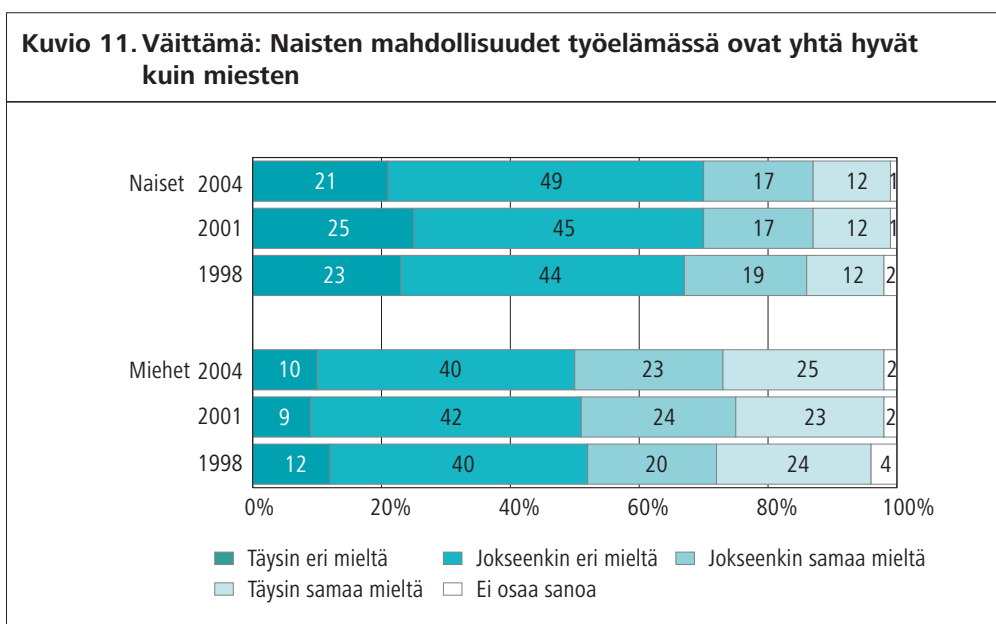
Haasteita työmarkkinoille ja työpaikoille

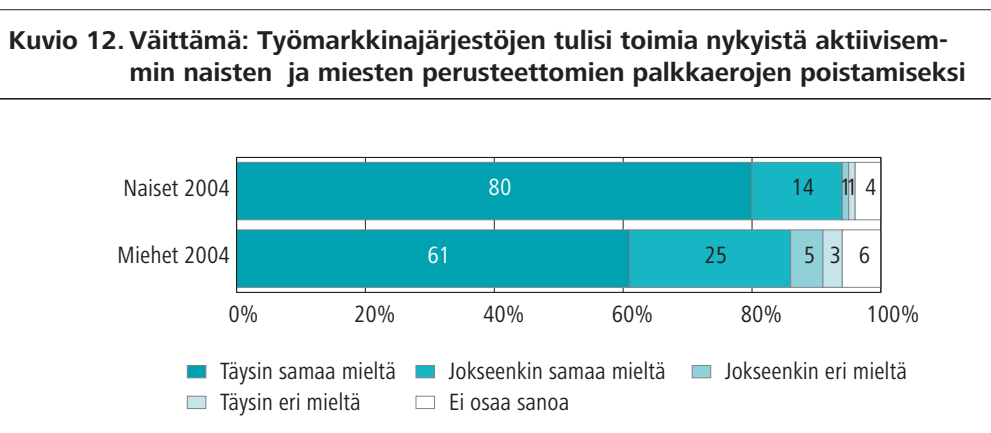
Seuraavaksi tarkastellaan niitä asenneväittämiä, jotka liittyvät työmarkkinoiden toimintaan ja tilanteeseen työpaikoilla. Aluksi tarkastellaan suomalaisten käsityksiä siitä, millaisia naisten mahdollisuudet työelämässä ovat verrattuna miesten mahdollisuuksiin.

Asenneväittämiin on alusta lähtien sisällynyt väittämä "Naisten mahdollisuudet työelämässä ovat yhtä hyvät kuin miesten". Suhtautumisessa tähän sukupuolten näkemuserot olivat selkeitä jo ensimmäisenä tutkimusajankohtana ja erot ovat hienokseltaan vain suurentuneet, jos huomio kiinnitetään täysin tai jokseenkin samaa mieltä ja eri mieltä olevien osuuksiin: Miesten keskuudessa samaa mieltä olevien osuus on kasvanut 44 prosentista 48 prosenttiin ja eri mieltä olevien osuus pienentynyt vastaavasti 52 prosentista 50 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2004. Naisten keskuudessa taas samaa mieltä olevien osuus on pienentynyt 31 prosentista 29 prosenttiin ja eri mieltä olevien osuus kasvanut 67 prosentista 70 prosenttiin. (Kuvio 11.) On kuitenkin huomattava, että vielä vuonna 2004 joka toinen mieskin oli sitä mieltä, etteivät naisten mahdollisuudet työelämässä ole yhtä hyvät kuin miesten.

Seuraavaksi tarkastellaan naisten ja miesten suhtautumista väittämään "Työmarkkinajärjestöjen tulisi toimia nykyistä aktiivisemmin naisten ja miesten perusteettomien palkkaerojen poistamiseksi". Tämä väittämä lisättiin barometriin vuonna 2004. (Kuvio 12.)

Kuviosta 12 nähdään, että lähes kaikki naiset ja miestenkin suuri enemmistö ovat täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että työmarkkinajärjestöjen tulisi toimia entistä aktiivisemmin sukupuolten perusteettomien palkkaerojen poista-



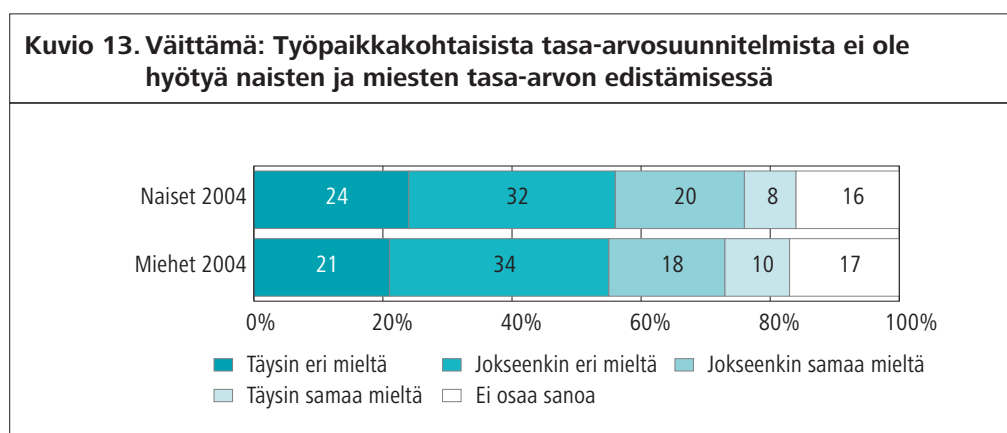


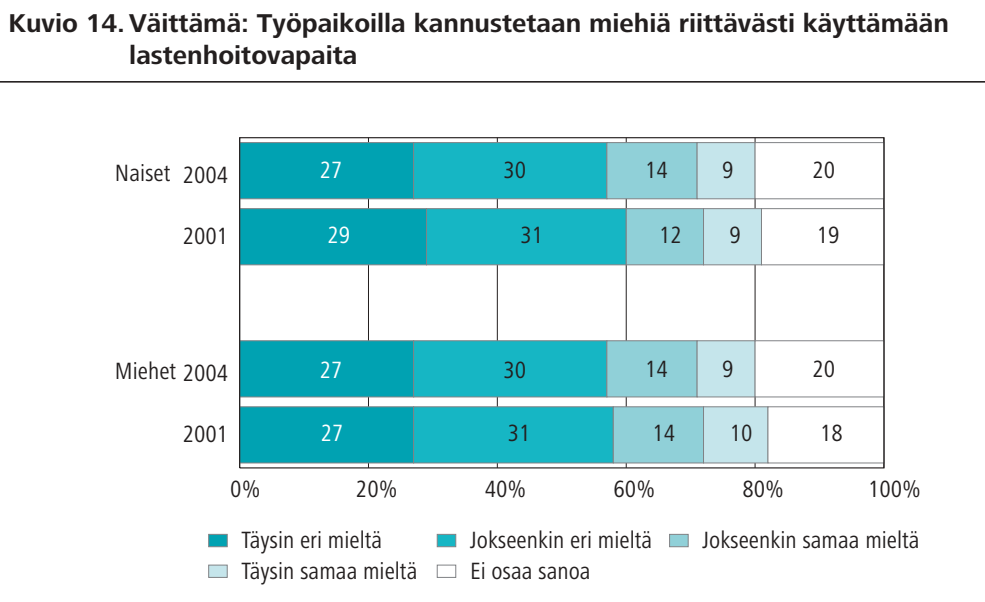
miseksi. Vaikka naisten ja miesten välillä onkin näkemuseroja naisten ja miesten mahdollisuuksista työelämässä, katsotaan ettei perusteettomia palkkaeroja sukupuolten välillä saisi olla.

Vuoden 2004 barometriin lisättiin myös väittämä "Työpaikkakohtaisista tasa-arvosuunnitelmista ei ole hyötyä naisten ja miesten tasa-arvon edistämässä". Tähän väittämään naiset ja miehet suhtautuvat lähes identtisesti (Kuvio 13).

Kuviosta 13 näkyy ensiksikin, että vajaa viidennes vastaajista ei osannut ottaa kantaa tasa-arvosuunnitelmien hyötyyn. Jos tarkastellaan kantansa esittäneitä, nähdään että täysin tai jokseenkin eri mieltä olevien osuus on sekä naisten että miesten keskuudessa kaksinkertainen verrattuna samaa mieltä olevien osuuteen. Kaksi kolmesta kantansa esittäneestä siis katsoo, että työpaikkakohtaisten tasa-arvosuunnitelmien avulla voidaan edistää sukupuolten tasa-arvoa työpaikoilla.

Edellä on käynyt ilmi, että suomalaiset kannattavat varsin yksimielisesti kahden elättäjän perhemallia. Otetaanko työpaikoilla ja työmarkkinoilla tämä asia huomioon?

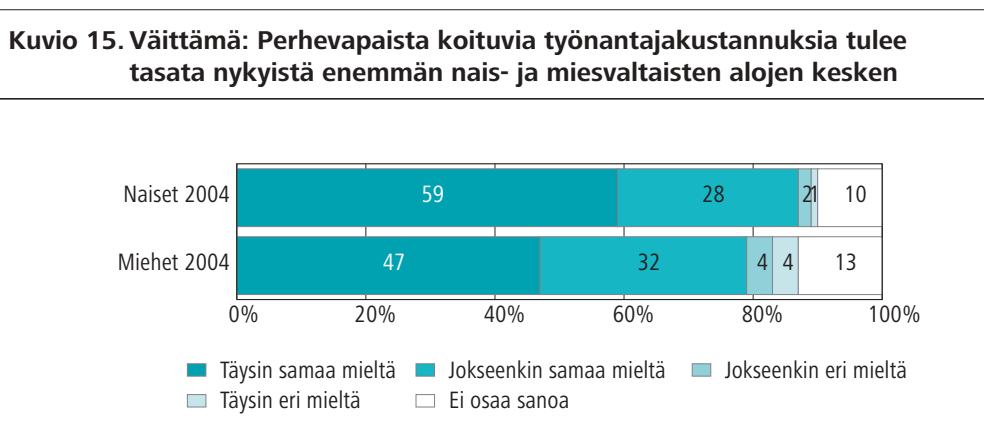




Vuoden 2001 barometriin liitettiin väittämä "Työpaikoilla kannustetaan miehiä riittävästi käyttämään lastenhoitovapaita". Suhtautumisessa tähän väittämään ei naisten eikä miesten keskuudessa ole tapahtunut muutoksia, kun vuoden 2004 tuloksia verrataan vuoden 2001 tuloksiin. Tästäkään väittämästä viidennes vastaajista ei osannut muodostaa mielipidettään. Jos tässäkin yhteydessä tarkastellaan vain kantansa ilmoittaneiden osuuksia, nähdään että täysin tai jokseenkin eri mieltä olevien osuudet ovat molempien sukupuolten keskuudessa vähintään kaksinkertaiset verrattuna samaa mieltä olevien osuuksiin. Vähintään kaksi kolmesta kantansa esittäneestä naisesta ja miehestä on siis sitä mieltä, ettei työpaikoilla kannusteta miehiä riittävästi käyttämään perhevapaita. (Kuvio 14.)

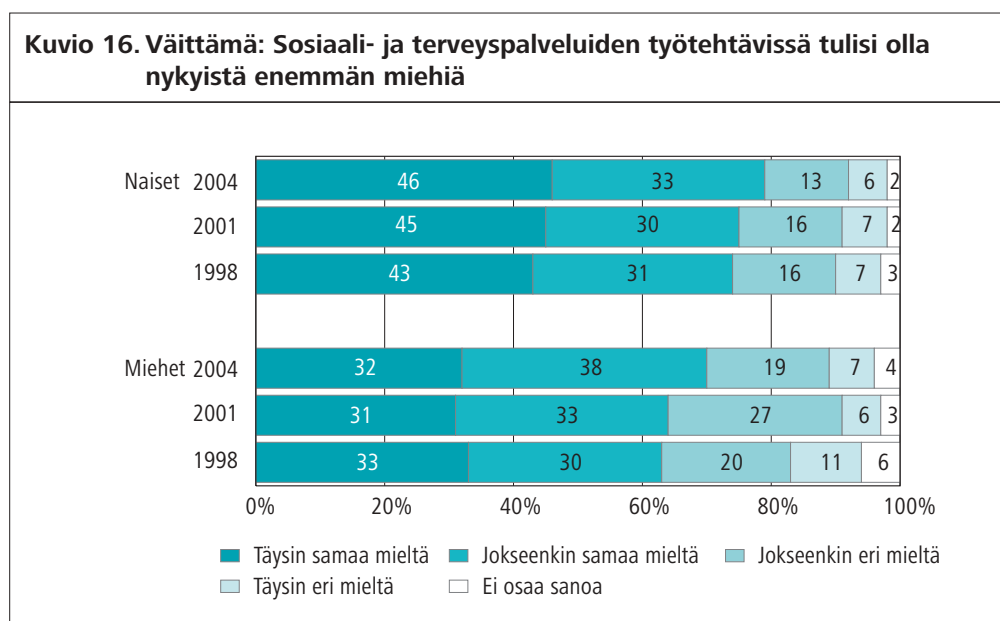
Muista yhteyksistä tiedetään, että työmarkkinat ovat jakautuneet voimakkaasti sukupuolen mukaan ja että miehet käyttävät lakisääteisiä perhevapaita paljon vähemmän kuin naiset. Niinpä perhevapaista koituvat työnantajakustannukset kohdentuvat suuremmassa määrin naisten kuin miesten työnantajille. Vuoden 2004 barometriin sisällytettiin väittämä "Perhevapaista koituvia työnantajakustannuksia tulee tasata nykyistä enemmän nais- ja miesvaltaisten alojen kesken" (Kuvio 15).

Kuviosta 15 näkyy, että lähes kaikki kantansa esittäneet ovat täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että perhevapaiden kustannuksia tulisi jakaa nykyistä enemmän nais- ja miesvaltaisten alojen kesken. Suomalaisten näyttävät varsin yksimielisiltä siinä, että naisten ja miesten työnantajien tulisi vastata yhtä suuressa määrin uusien sukupolvien tuottamisesta aiheutuvista työnantajakustannuksista.



Perhevapaiden kustannusten kohdentuminen on tietenkin erityinen ongelma siksi, että Suomen työmarkkinat ovat segregoituneet voimakkaasti sukupuolen mukaan. Haluttaisiinko sukupuolisegregaatiota purkaa?

Barometriin on sisällytetty jo vuodesta 1998 väittämä "Sosiaali- ja terveyspalveluiden tehtävissä tulisi olla nykyistä enemmän miehiä". Kuviosta 16 nähdään, että täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien yhteenlaskettu osuus on systemaattisesti kasvanut vuodesta 1998 vuoteen 2004, miehillä 63 prosentista 70 prosenttiin ja naisilla 74 prosentista 79 prosenttiin. Miehiä toivotaan siis aina vain yleisemmin sosiaali- terveyspalveluiden työtehtäviin. Jos miehiä ilmaantuisi nykyistä enemmän esimerkiksi päiväkotien henkilökuntaan, se kaiketi monipuolistaisi ja rikastaisi lasten sosiaalista ympäristöä.



Sukupuolten yksimielisyys ja erimielisyys ajankohtaisissa seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä

Vuoden 2004 barometriin liitettiin viisi uutta asenneväittämää tai kysymystä, jotka koskevat ajankohtaisia seksuaalisuuteen liittyviä teemoja. Asenneväittämät ovat seuraavat:

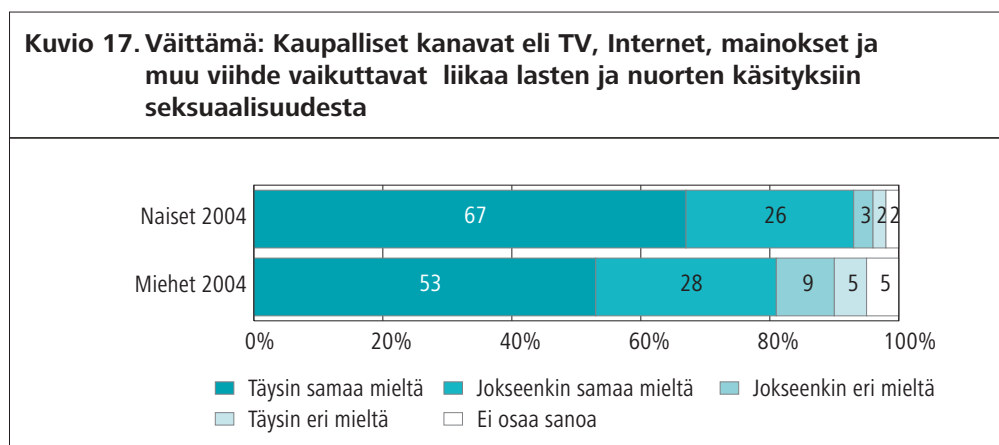
- Kaupalliset kanavat eli TV, Internet, mainokset ja muu viihde vaikuttavat liikaa lasten ja nuorten käsityksiin seksuaalisuudesta
- Pienille tytöille myytävät vaatteet ovat liian seksikkäitä
- Lähes alastomien vartaloiden esittämistä ulkomainoksissa tulisi vähentää.

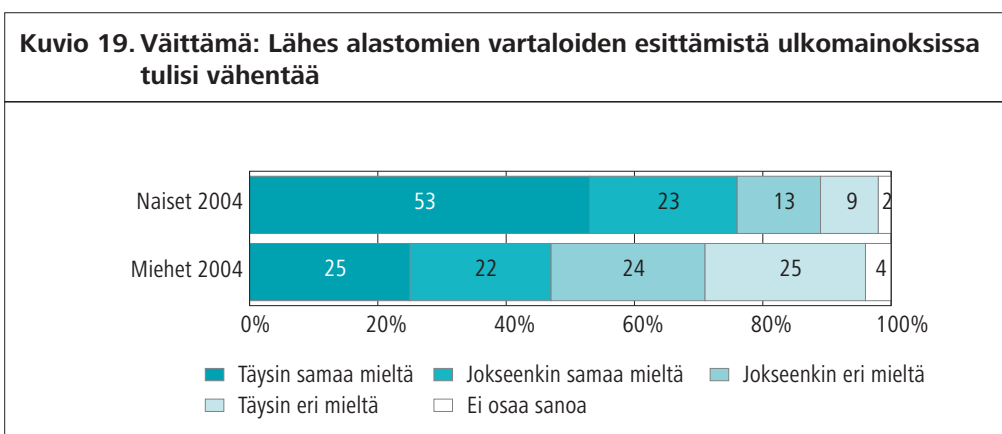
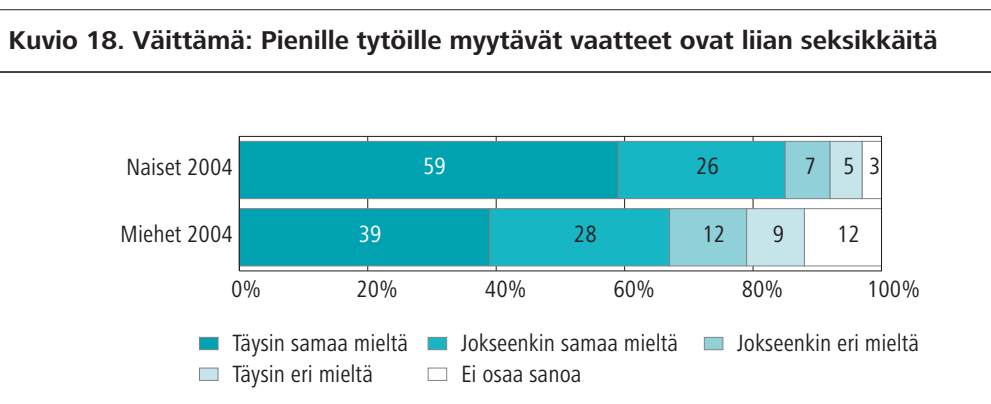
Lisäksi kysyttiin mielipiteitä seksin ostosta erikseen naisia ja miehiä koskien. Mukaan otettiin myös vuoden 1998 barometrissa mukana ollut kysymys, joka koskee mielipidettä raiskauksista annetuista tuomioista.

Tuloksista ilmenee, että tällä aihealueella esiintyy suuria eroja siinä, miten yksimielisiä naiset ja miehet ovat eri asioista. Tarkastelu etenee siten, että ensiksi tarkastellaan asenneväittämiä ja niiden jälkeen prostituutiota ja raiskauksista annettuja tuomioita koskevia tuloksia. Kummassakin kokonaisuudessa edetään yksimielisyyden kohteista erimielisyyden kohteisiin.

Jos täysin ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuudet lasketaan yhteen, lähes kaikki naiset ja miehistäkin neljä viidestä ovat sitä mieltä, että kaupalliset kanavat eli TV, Internet, mainokset ja muu viihde vaikuttavat liikaa lasten ja nuorten käsityksiin seksuaalisuudesta (Kuvio 17). Tässä asiassa sukupuolten ero samaa mieltä olevien osuuksissa on 12 prosenttiyksikköä.

Siirryttäessä seuraavaan väittämään "Pienille tytöille myytävät vaatteet ovat liian seksikkäitä" naisten mielipiteet eivät juurikaan eroa edellistä väittämää koskevista mielipiteistä, vaan 85 prosenttia heistä on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Miehillä sen sijaan samaa mieltä olevien osuus





laskee kahteen kolmannekseen. Nyt sukupuolten ero samaa mieltä olevien osuuksissa on 18 prosenttiyksikköä. (Kuvio 18.)

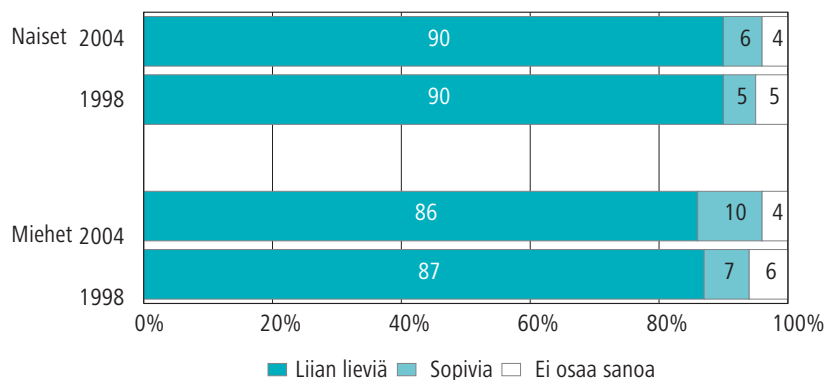
Suurimmillaan sukupuolten ero on kolmannessa väittämässä "Lähes alastomien vartaloiden esittämistä ulkomainoksissa tulisi vähentää". Kolme neljästä naisesta mutta miehistä vain 47 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Tässä asiassa sukupuolten ero on 29 prosenttia. (Kuvio 19.)

Seuraavaksi tarkastellaan mielipiteitä, jotka koskevat raiskauksista annettuja tuomioita ja seksin ostoa. Nähdään, että räikeän seksuaalisen väkivallan tuomitavuuteen sukupuolet suhtautuvat samalla tavoin, mutta seksin esineistymiseen kaupankäynnin kohteeksi melko eri tavoin.

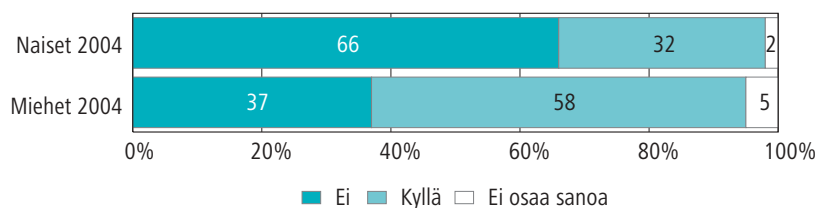
Jo vuonna 1998 oltiin sukupuolesta riippumatta sitä mieltä, että raiskauksista annetut tuomiot ovat olleet liian lieviä. Tämä mielipide ei ole muuttunut miksikään kuluneen kuuden vuoden aikana. (Kuvio 20.)

Prostituutiota koskien kysyttiin erikseen, hyväksyykö sen, että nainen ostaa seksiä prostituoidulta, ja hyväksyykö sen, että mies ostaa seksiä prostituoidulta. Näihin kahteen kysymykseen vastattiin samalla tavoin, mutta sukupuolten erot vastauksissa olivat selkeät: joka kolmas nainen hyväksyy seksin oston, mutta runsas puolet miehistä tekee niin. Suomalaisten mielipiteet seksin ostosta ovat

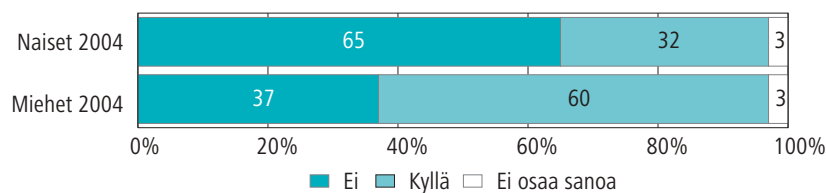
Kuvio 20. Raiskauksista nykyisin annetut tuomiot



Kuvio 21. Hyväksyykö sen, että nainen ostaa seksiä prostituoidulta



Kuvio 22. Hyväksyykö sen, että mies ostaa seksiä prostituoidulta



ehkä yllättävänkin myönteisiä, kun otetaan huomioon, että prostituutioon liittyy usein ammattimaista rikollisuutta. Kuitenkin on huomattava, että kaksi kolmesta naisesta vastustaa selkeästi seksin ostoa. (Kuviot 21 ja 22.)

3 *Sukupuolten tasa-arvon kokemukset työpaikoilla ja oppilaitoksissa*

Tässä luvussa tarkastellaan päätoimisten palkansaajien ja opiskelijoiden (tai koululaisten) kokemuksia sukupuolten tasa-arvon toteutumisesta heidän omassa toimintaympäristössään. Kaikissa barometreissa näitä kokemuksia on kysytty myös yrittäjiltä, mutta varsinkin naisyrittäjiä on päätynyt lopullisiin otoksiin liian vähän, jotta yrittäjien vastauksia voitaisiin tarkastella sukupuolen mukaan.

Kokemuksia tasa-arvon toteutumisesta on tutkittu kaikissa barometreissa yleisen tasa-arvon toteutumista koskevan kysymyksen ja useiden omakohtaisia, sukupuolesta koituvia haittoja koskevien kysymysten avulla. Lisäksi vuonna 1998 ja 2004 on kysytty palkansaajilta, ovatko he ehdottaneet palkankorotusta itselleen viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana.

Yleisen, sukupuolten tasa-arvon toteutumista koskevan arvion yhteydessä on ollut mahdollista päätyä myös "kysymys ei sovi" -vastaukseen, koska tasa-arvon toteutumista on vaikea arvioida, jos toimintaympäristössä on korkeintaan hyvin vähän toisen sukupuolen edustajia. Nämä vastaukset sekä harvalukuiset "ei osaa sanoa" -vastaukset on jätetty pois kuvioiden 23 ja 26 jakaumista. Jakaumat koskevat siis arvion esittäneitä. Sen sijaan omakohtaisia haittoja koskevissa kysymyksissä ei esiintynyt "kysymys ei sovi" -vaihtoehtoa. Omakohtaisten haittojen kokemista koskevat tulokset ovat peräisin jakaumista, joissa "ei osaa sanoa" -vastaukset ovat mukana.

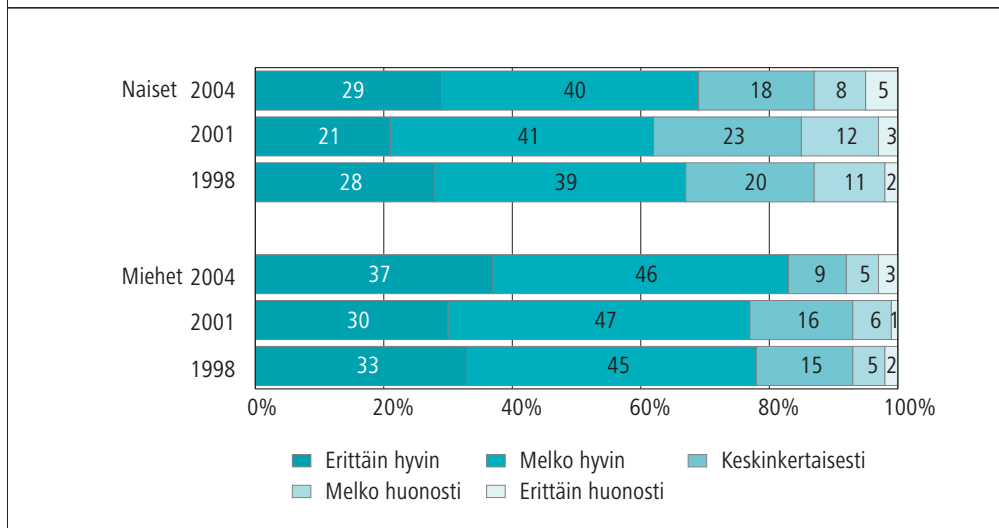
Sukupuolesta koituvat haitat vähentyneet palkansaajilla

Ensiksi tarkastellaan päätoimisten palkansaajien yleisiä arvioita tasa-arvon toteutumisesta työpaikalla. Toiseksi tarkastellaan yksityiskohtaisesti naisten kokemuksia, sukupuolesta koituvia haittoja. Yksityiskohtaisessa tarkastelussa rajoitutaan naisten vastauksiin, koska miehet ilmoittavat kohtalaisen vähän sukupuolesta koituvia haittoja. Sen jälkeen tarkastellaan sitä, kuinka suuri osa nais- ja miespalkansaajista on ylipäättään kokenut haittaa sukupuolesta nykyisessä työssään. Lopuksi tarkastellaan palkankorotusten pyytämistä 2004 ja 1998.

Miesten vastausten perusteella sukupuolten tasa-arvo näyttäisi etenevän työpaikoilla. Niiden osuus, jotka arvioivat tasa-arvon toteutuvan erittäin hyvin, on kasvanut 7 prosenttiyksikköä vuodesta 2001 vuoteen 2004. Vuonna 2004 miehistä 83 prosenttia arvioi tasa-arvon toteutuvan erittäin tai melko hyvin, kun taas vuosina 1998 ja 2001 tämä osuus oli 77–78 prosenttia. (Kuvio 23.)

Naisten vastauksista ei välity yhtä selkeää kuvaa tasa-arvon etenemisestä. Vuonna 2001 naisten arviot olivat kielteisempiä kuin vuonna 1998 ja vuonna 2004 ne ovat palanneet vuoden 1998 tasolle: vuonna 2004 naisista 69 prosenttia katsoi tasa-arvon toteutuvan erittäin tai melko hyvin, kun taas vuonna 2001

Kuvio 23. Tasa-arvo toteutuu työpaikalla, päätoimisten palkansaajien käsitykset

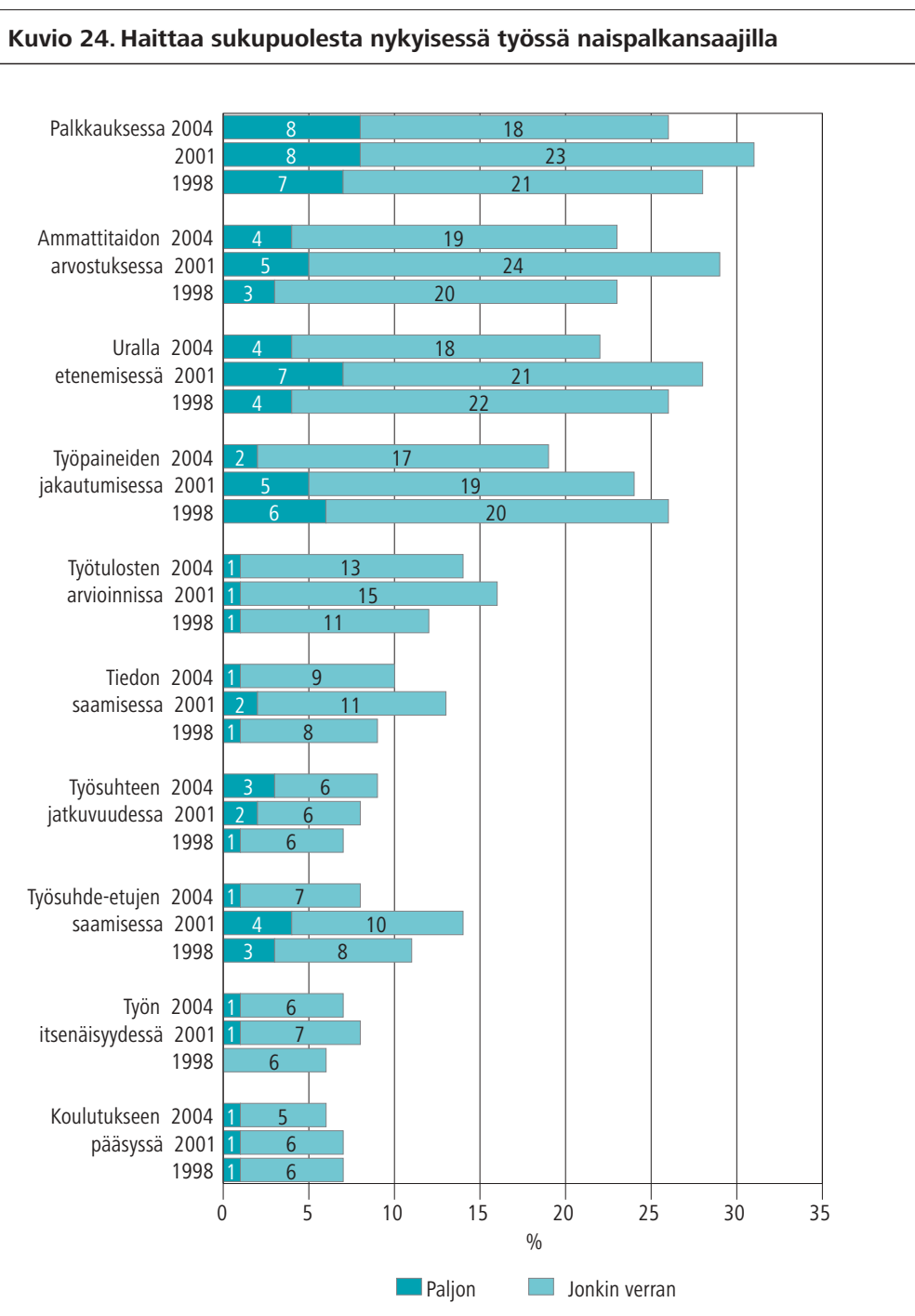


tämä osuus oli 62 prosenttia ja 67 prosenttia vuonna 1998. Näiden osuuksien perusteella arviot olivat hiukan myönteisempiä vuonna 2004 kuin aiempina tutkimusajankohtina. Toisaalta kuitenkin niiden naispalkansaajien osuus, jotka arvioivat tasa-arvon toteutuvan erittäin huonosti on kasvanut systemaattisesti (vuoden 1998 kahdesta prosentista vuoden 2004 viiteen prosenttiin). (Kuvio 23.)

Näkykö naisten yleisen arvion lievästi myönteinen kehityssuunta myös omakohtaisten haittojen kokemisessa? Kuvio 24 nähdään, että paljon haittaa ilmoittaneiden osuudet ovat yleensä varsin pieniä eikä niiden perusteella synny selkeitä muutoksen suuntia. Niinpä tuloksia on syytä tarkastella palkkien kokonaispituuksien eli paljon ja jonkin verran haittaa ilmoittaneiden yhteen lasketujen osuuksien avulla.

Kuvio 24 näkyy, että naisten omakohtaiset kokemukset sukupuolesta koituvista haitoista eivät ole ainakaan entisestään yleistymässä. Ainut poikkeus tästä yleisestä havainnosta koskee melko harvoin ilmoitettua asiaa eli työsuhteen jatkuvuutta, jossa haittaa kokeneiden osuus on kasvanut systemaattisesti 7 prosentista ensin 8 prosenttiin ja sen jälkeen 9 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2004. (Kuvio 24.)

Yleisimmin koetut, siis palkkausta, ammattitaidon arvostusta, uralla etenemistä ja työpaineiden jakautumista koskevat haitat näyttävät olevan harvinaistumassa: Niistä palkkausta, uralla etenemistä ja työpaineiden jakautumista koskevien haittojen kokeminen vuonna 2004 on ollut harvinaisempaa kuin kumpanakaan aiempina tutkimusajankohtina. Sen sijaan ammattitaidon arvostusta koskevien haittojen yleisyys on vain palannut vuoden 1998 tasolle. Vaikka haittakokemukset ovat vähentyneet, näitä haittoja ilmoittaneiden osuus vaihteli – riippuen asiasta – vielä vuonna 2004 neljänneksestä viidennekseen naispalkansaajista. (Kuvio 24.)

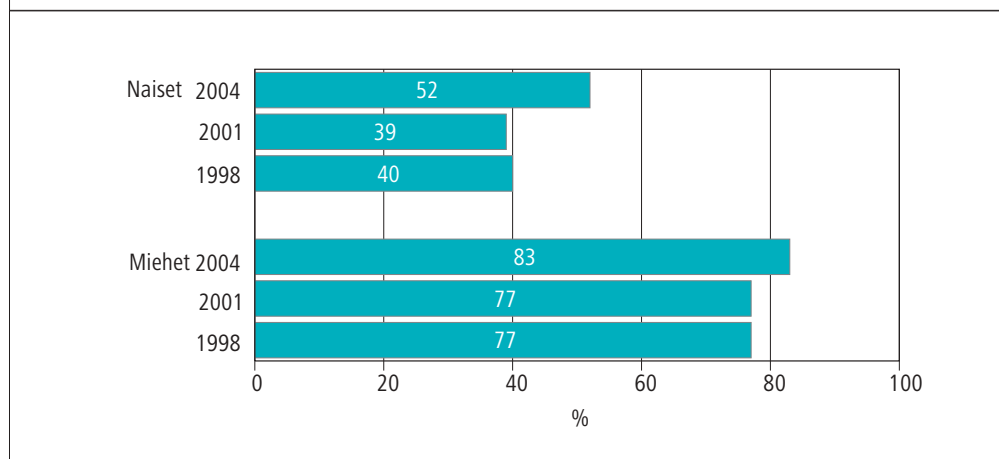


Melko harvoin koetut haitat eli sellaiset, joita harvempi kuin joka viides naispalkansaaja on tullut maininneeksi, ovat pysyneet suunnilleen ennallaan. Jonkinasteisena poikkeuksena on työsuhde-etujen saaminen, jossa haittaa ilmoitta-

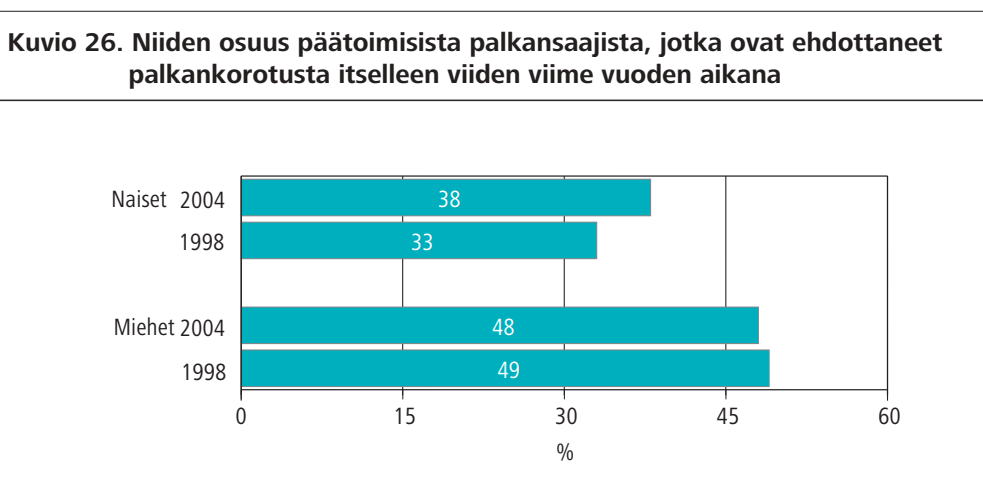
neiden osuus on pienentynyt 6 prosenttiyksikköä, jos vuoden 2004 tulosta verrataan vuoden 2001 tulokseen, mutta vain 3 prosenttiyksikköä, jos sitä verrataan vuoden 1998 tulokseen. (Kuvio 24.)

Entä kuinka suurelle osalle nais- ja miespalkansaajista sukupuolesta koituvat haitat omassa työssä ovat olleet täysin vieraita? Kuvioista 25 nähdään, että miespalkansaajien suuri, kolmen neljänneksen enemmistö ei kokenut lainkaan haittaa sukupuolestaan omassa työssään vuosina 1998 ja 2001 ja heidän osuutensa on vain kasvanut vuoteen 2004 tultaessa. Naisilla muutoksen suunta on samanlainen kuin miehillä, mutta haittojen vieraus on paljon harvinaisempaa kuin miehillä: vuosina 1998 ja 2001 ne naiset, jotka eivät ilmoittaneet lainkaan haittoja sukupuolesta olivat selvänä vähemmistönä naispalkansaajissa, mutta vuonna 2004 he muodostivat juuri ja juuri enemmistön. Noin joka toinen naispalkansaaja koki siis haittaa sukupuolestaan omassa työssään vielä vuonna 2004.

Kuvio 25. Niiden osuus päätoimisista palkansaajista, joilla ei ole lainkaan haittaa sukupuolesta nykyisessä työssä



Lopuksi tarkastellaan sitä, miten yleistä palkankorotuksen pyytäminen on naisten ja miesten keskuudessa. Vuosien 1998 ja 2004 barometreissa kysyttiin, oliko ehdottanut itselleen palkankorotusta viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana. Kuten kuvioista 26 nähdään, 1990-luvulla sukupuolten erot olivat suuret palkankorotuksen pyytämisessä: joka toinen mies, mutta vain joka kolmas nainen oli pyytänyt palkankorotusta vuoden 1998 tulosten mukaan. Ero on pienentynyt uudelle vuosituonnille siirryttäessä, kun naiset ovat aiempaa yleisemmin rohkaistuneet pyytämään palkankorotusta. Edeltä kävi ilmi, että vuonna 2004 naiset ilmoittivat aiempaa jonkin verran harvemmin sukupuolesta koituvia haittoja palkkauksessa. Ehkäpä omien ehdotusten tekeminenkin voi omalta osaltaan ehkäistä sukupuolesta koituvia haittoja työpaikalla.



Sukupuolesta koituvia haittoja koetaan edelleenkin yleisesti oppilaitoksissa

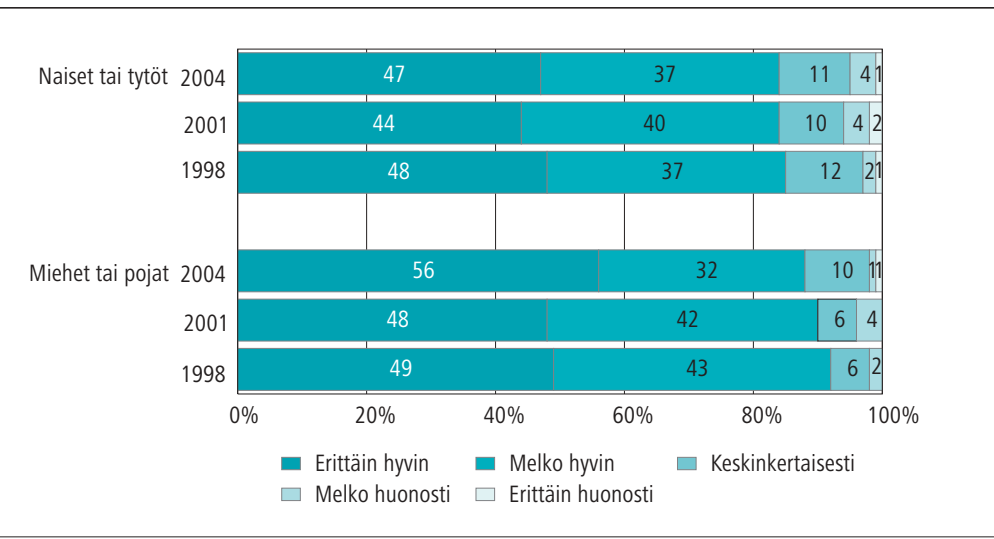
Seuraavaksi tarkastellaan sukupuolten tasa-arvon toteutumista oppilaitoksissa. Tässä yhteydessä on huomattava, että tarkastelussa ovat mukana kaikenlaisissa oppilaitoksissa päätoimisesti opiskelevien vastaukset. Kolmen ajankohdan lopullisissa otoksissa nais- ja miesopiskelijoiden määrät vaihtelevat 126:sta 139:ään, joten vastaajia voi luokitella oppilaitostyyppin mukaan. Tekstissä käytetään kuitenkin hyväksi karkeammalla luokituksella saatuja tuloksia. Ensiksi tarkastellaan yleisiä arvioita tasa-arvon toteutumisesta opiskeluympäristössä ja sen jälkeen omakohtaisten haittojen kokemista.

Jos kuvion 27 tuloksia verrataan kuvion 23 tuloksiin, huomataan että opiskeluympäristöt koetaan aika erilaisiksi kuin työympäristöt sukupuolten tasa-arvon toteutumisen suhteen. Naisopiskelijoidenkin arviot opiskeluympäristöstään vetävät vertoja myönteisyydessään miespalkansaajien arvioihin työpaikastaan.

Toki sukupuolten erot arvioissa tasa-arvon toteutumisesta ovat samansuuntaisia opiskeluympäristössä kuin työympäristössä. Vuonna 2004 jopa miesopiskelijoiden enemmistö katsoi tasa-arvon toteutuvan erittäin hyvin, kun taas näin myönteisen arvon esittäneet ovat pysytelleet naisopiskelijoissa vähemmistönä, tosin niukkana. Naisopiskelijoissa niiden osuus, jotka arvioivat tasa-arvon toteutuvan erittäin tai melko hyvin, on pysytellyt 84–85 prosentissa, kun taas miesopiskelijoiden vastaava osuus laskenut 92 prosentista 88 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2004.

Tavallisimpia haittoja opiskeluympäristössä ovat se, että toisen sukupuolen aikaansaannoksia arvioidaan myönteisemmin, ja se, että toinen sukupuoli "on jatkuvasti äänessä". Ensin mainitussa asiassa ei ole havaittavissa selkeää muutoksen suuntaa, vaan paljon tai jonkin verran haittaa kokeneiden osuus on pysytellyt miesopiskelijoilla koko tutkimusajanjakson 40 prosentissa tai vähän sen yli ja naisopiskelijoilla vähän alle 40 prosentissa ennen vuotta 2004, jolloin osuus puto-

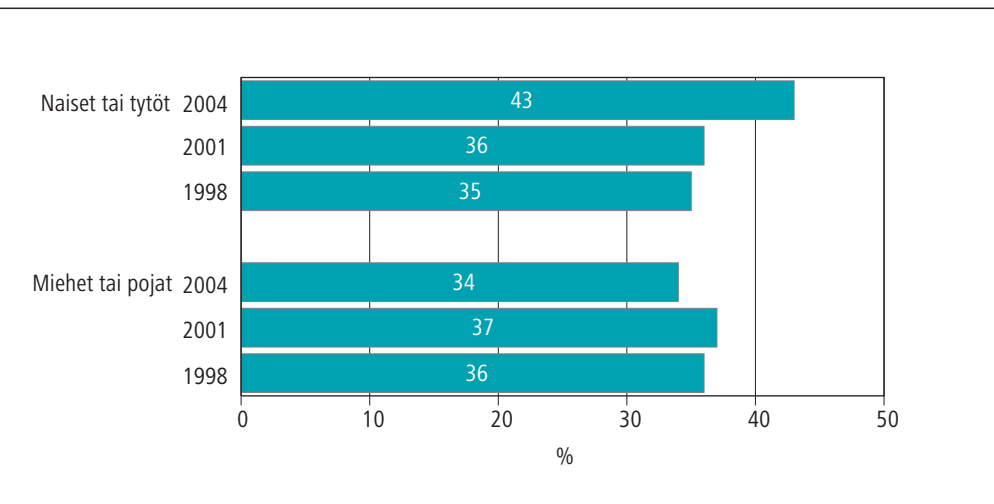
Kuvio 27. Tasa-arvo toteutuu oppilaitoksessa, päätoimisten opiskelijoiden käsitykset



si 32 prosenttiin. Sen sijaan jälkimmäisessä asiassa, siis siinä, että toinen sukupuoli "on jatkuvasti äänessä", systemaattista muutosta näyttää olevan: haittaa kokeneiden osuus on kasvanut miesopiskelijoilla 26 prosentista 35 prosenttiin ja naisopiskelijoilla laskenut 33 prosentista 24 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2004.

Tarkasteltaessa niiden osuuksia, joilla ei ole lainkaan sukupuoleen liittyviä haittoja opiskelussa, nähdään että niiden naisopiskelijoiden osuus, jolle haitat

Kuvio 28. Niiden osuus päätoimisista opiskelijoista, joilla ei ole lainkaan haittaa sukupuolesta opiskelussa



ovat aivan vieraita, on kasvanut 35 prosentista 43 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2004. Miesopiskelijoilla sen sijaan niiden osuus, joille haitat ovat olleet täysin vieraita, on pysytellyt runsaassa kolmanneksessa ja osuus näyttäisi olevan pienenemässä. Kun tätä asiaa tarkasteltiin erikseen niiden keskuudessa, jotka olivat suorittaneet keskiasteen tai sitä ylemmän tutkinnon, ja niiden keskuudessa, jotka eivät olleet suorittaneet keskiasteen tutkintoa, sukupuolten erot osoittautuivat kaikkina tutkimusajankohtina samanlaisiksi: Tutkintoa suorittamattomista, siis peruskoulussa, lukiossa tai peruskoulupohjaisissa ammattioppilaitoksissa opiskelevista, pojat raportoivat kaikkina tutkimusajankohtina useammin haittoja kuin tytöt. Korkeammilla koulutusasteilla suunta oli päinvastainen: naisopiskelijat kertoivat haitoista useammin kuin miesopiskelijat. Naisopiskelijoiden tai koulutyttöjen keskuudessa tapahtunut haittojen väheneminen paikantuu peruskoulussa tai vastaavassa opiskelevien keskuuteen.

4 Työn ja perheen yhteensovittaminen

Tässä luvussa tarkastellaan ensiksi palkansaajien arvioita siitä, miten helppoa naisten ja miesten on käytännössä jäädä lakisääteisille perhevapaille. Sen jälkeen kuvataan kotitöitä koskevaa vastuunjakoa kahden huoltajan perheissä, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia.

Suhtautuminen perhevapaisiin erilaista julkisella ja yksityisellä sektorilla

Vuoden 2001 barometriin liitettiin uusi kokonaisuus, jossa kysyttiin, miten helppoa tai vaikeaa työpaikalta on lähteä erilaisille lakisääteisille perhevapaille. Kysymykset tehtiin kaikille päätoimisille palkansaajille ja ne koskivat heidän käsityksiään tilanteesta työpaikalla, ei omakohtaisia kokemuksia. Kysymykset koskivat:

- naisten jäämistä äitiys- ja vanhempainvapaalle *vajaan vuoden* ajaksi
- miesten jäämistä isyysvapaalle *kolmen viikon* ajaksi
- miesten jäämistä vanhempainvapaalle, jonka kesto voi vaihdella *yhdestä seitsemään kuukauteen*
- naisten jäämistä hoitovapaalle hoitamaan lasta siksi, *kunnes lapsi täyttää 3 vuotta*
- miesten jäämistä hoitovapaalle hoitamaan lasta siksi, *kunnes lapsi täyttää 3 vuotta*

Vuonna 2004 barometriin lisättiin molempia sukupuolia koskeva kysymys helppoudesta tai vaikeudesta "olla osittaisella hoitovapaalla eli lyhentää työaikaansa, mikä on mahdollista *lapsen toisen kouluvuoden loppuun asti*".

Vastausvaihtoehdot olivat:

- ei lainkaan vaikeaa
- jonkin verran vaikeaa
- selvästi vaikeaa.

Tässä luvussa tarkastellaan lakisääteisille perhevapaille lähtemisen helppoutta eli "ei lainkaan vaikeaa" -vastausten osuuksia ja verrataan vuoden 2004 tuloksia vuoden 2001 tuloksiin muissa asioissa kuin osittaisessa hoitovapaassa, jota koskevat tulokset ovat olemassa vain vuodelta 2004. Julkisen ja yksityisen sektorin tilanteita verrataan toisiinsa. Kuvioissa 29–31 olevat osuudet on laskettu jakaumista, joista on poistettu vertailua vaikeuttavat "ei osaa sanoa" ja "kysymys ei sovi" -vastaukset.

Ensiksi tarkastellaan tilannetta julkisella sektorilla. Kuvioista 29 nähdään, että niissä arvioissa, jotka koskevat tavallisimmin käytettyjä perhevapaita, ei ole juurikaan tapahtunut muutoksia. Naisten jäämisessä äitiys- ja vanhempainvapaalle, miesten jäämisessä isyysvapaalle ja naisten jäämisessä hoitovapaalle ei juuri kukaan arvioi olevan vaikeuksia. Näyttää siltä, että julkisella sektorilla esiintyy vakiintuneita normeja, joiden mukaan kuuluu asiaan jäädä näille va-

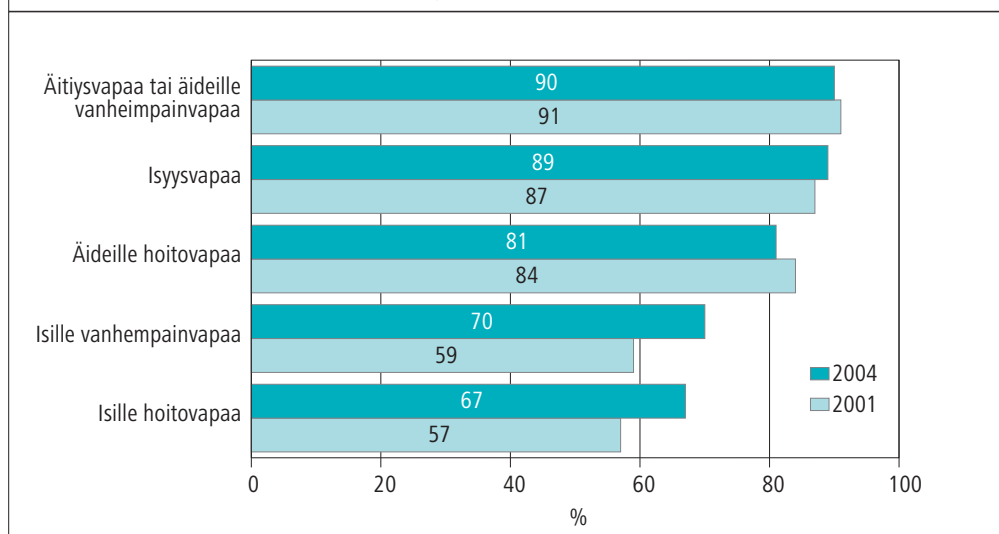
paille. Tämä lähes itsestäänselvyydeltä näyttävä lähtemisen helppous koskee miehillä kuitenkin vain noin kolmen viikon poissa oloa työpaikalta. Pidemmille perhevapaille lähtemisessä miehillä arvioidaan olevan enemmän vaikeuksia, mutta ne näyttävät olevan vähenemässä: vuonna 2001 runsas puolet, mutta vuonna 2004 jo kaksi kolmesta julkisen sektorin palkansaajasta oli sitä mieltä, ettei miesten ole lainkaan vaikeaa lähteä vanhempainvapaalle eikä hoitovapaalle. (Kuvio 29.)

Yksityisellä sektorilla tilanne näyttää toisenlaiselta kuin julkisella sektorilla: kaikkien perhevapaiden käyttöön liitetään useammin vaikeuksia yksityisellä kuin julkisella sektorilla. Samoin kuin julkisella sektorilla myös yksityisellä sektorilla kaikkein lyhimmillä perhevapaille lähtemisen arvioidaan olevan helpointa eikä siinä ole tapahtunut muutoksia vuodesta 2001 vuoteen 2004. Sen sijaan naisten lähteminen hoitovapaalle näyttää hiukan helpottuneen ja miesten lähteminen isyysvapaata pidemmille perhevapaille selvästi helpottuneen, mutta vielä vuonna 2004 vain alle puolet yksityisen sektorin palkansaajista katsoi, ettei miehillä ole vaikeuksia lähteä vanhempainvapaalle tai hoitovapaalle. (Kuvio 30.)

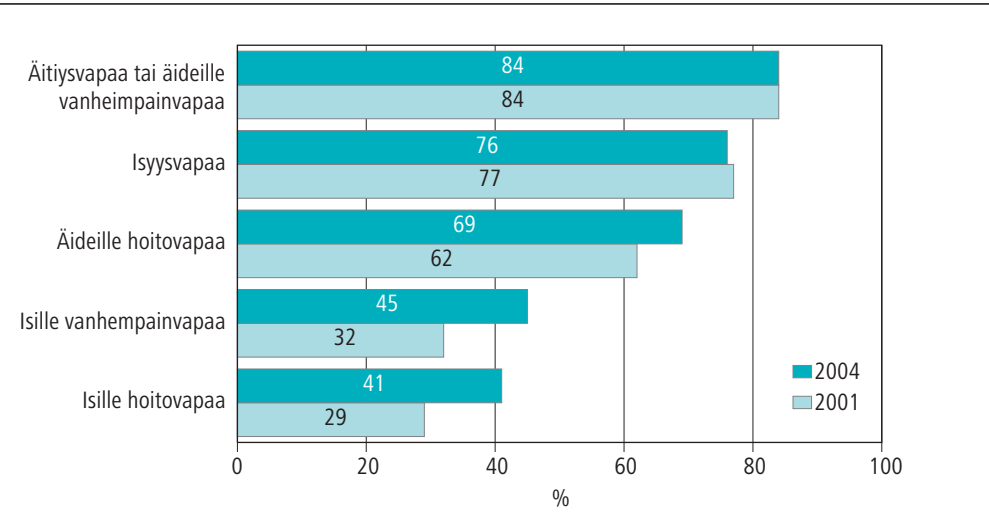
Entä millaisiksi arvioidaan mahdollisuudet osittaisen hoitovapaan pitämiseen eli työajan lyhentämiseen? Nämä tulokset ovat ehkä yllättäviä: riippumatta sukupuolesta ja työpaikan sektorista työajan lyhentäminen näyttää vaikeamalta kuin olla kokonaan poissa töistä kohtalaisen pitkiäkin aikoja. (Kuvio 31.)

Vuosien 2001 ja 2004 tulosten perusteella sen hyväksyminen, että lyhyttä isyysvapaata pidemmätkin perhevapaat kuuluvat myös miehille, näyttää pikkuhiljaa yleistyvän työpaikoilla. Kuitenkin naisten ja miesten käyttäytymiseen perhevapaiden osalta kohdistuu vieläkin hyvin erilaisia odotuksia. Tämä pitää paikkansa varsinkin yksityisellä sektorilla.

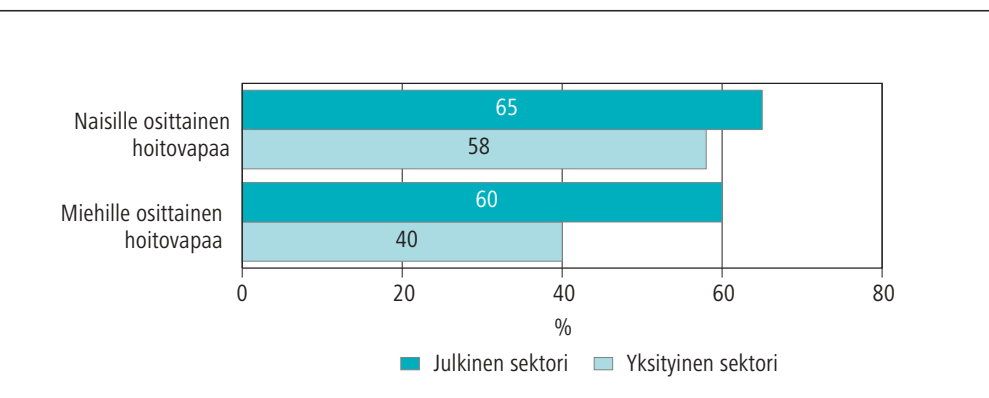
Kuvio 29. Julkisen sektorin palkansaajien käsitykset työpaikkojen suhtautumisesta perhevapaiden käyttöön, ei lainkaan vaikeaa -vaihtoehdon



Kuvio 30. Yksityisen sektorin palkansaajien käsitykset työpaikkojen suhtautumisesta perhevapaiden käyttöön, ei lainkaan vaikeaa -vaihtoehdon osuus



Kuvio 31. Palkansaajien käsitykset työpaikkojen suhtautumisesta osittaisen hoitovapaan käyttöön, ei lainkaan vaikeaa -vaihtoehdon osuus, vuonna 2004



Pieniä muutoksia kotitöitä koskevan vastuun jaossa

Koska kaikkien barometriä haastattelut tehtiin tammi-helmikuussa, kotitöitä koskevaa vastuunjako kysyttiin edellisen syksyn osalta. Kotitöitä koskeva luokittelu on pysynyt kaikissa barometreissa samana. Poikkeuksen muodostaa "kodin taloutta koskeva hoito", joka tarkoittaa raha-asioiden hoitoa ja tulojen ja menojen suunnittelua. Se lisättiin barometriin vuonna 2004.

Kotityölajeja koskevat kysymykset kohdistettiin kaikille kahden huoltajan lapsiperheiden vanhemmille, joilla on kotitaloudessaan vakituisesti alle 18-vuotiaita lapsia. Poikkeuksen muodostavat kysymykset koululaisten läksyjenteosta huolehtimisesta ja pikkulasten hoidosta (pesemisestä, pukemisesta, syöttämisestä jne.). Lastenhoitoa kysyttiin vain niiltä, joilla oli alle kouluikäisiä lapsia, ja läksyjenteosta huolehtimista vain niiltä, joilla oli kouluikäisiä lapsia. Nämä kaksi kuvion 32 tietoa poikkeavat muista siinä, että lastenhoitoa koskevissa ja-kaumissa ovat mukana vain alle kouluikäisten lasten vanhemmat ja läksyjenteosta huolehtimisessa vain kouluikäisten lasten vanhemmat.

Vastausvaihtoehtoina eri kotityölajeja koskevissa kysymyksissä olivat: äiti, isä, äiti ja isä yhtä paljon, lapsi tai lapset, muu kotitalouden jäsen. Näissä kysymyksissä, niin kuin yleensäkin, on ollut mahdollisuus päätyä myös "kysymys ei sovi" -vastaukseen, joka tässä yhteydessä tarkoittaa sitä, ettei kyseistä toimintoa esiinny perheessä. Myös "ei osaa sanoa" -vastaukset ovat tietenkin olleet mahdollisia. Kuvioon on otettu mukaan vain kolmen ensimmäisen vastausvaihtoehdon osuudet. On harvinaista, ettei osata kertoa vastuun kohdentumisesta. Sekin on harvinaista, että lapsi tai muu perheenjäsen on vastuussa jostakin asiasta. Siten verrattomasti tavallisin syy siihen, että prosenttisten osuuksien summa jää alle 100 prosentin, on se, että kyseinen asia ei koske vastaajan perhettä.

Kotityölajit on merkitty kuvioon 32 siinä järjestyksessä, miten yleisesti äiti kantaa niistä "useimmiten" vastuun. Seuraavaksi tarkastellaan tavallisimpia vaihtoehtoja eri kotityölajeja koskevassa vastuunjaossa.

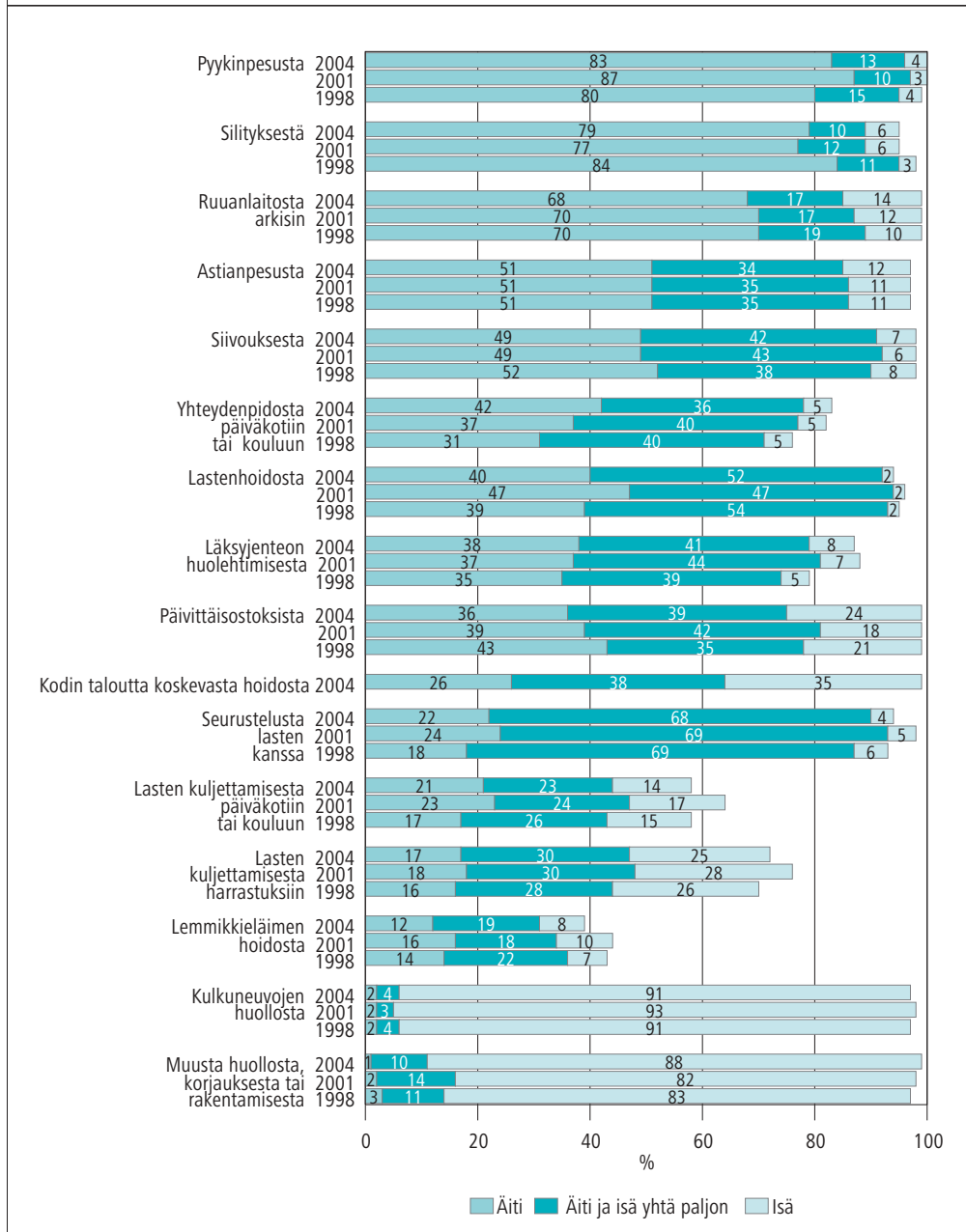
Kuviosta 32 nähdään, että

- äiti on ollut kaikkina tutkimusajankohtina enimmäkseen vastuussa pyykinpesusta ja silityksestä sekä ruuanlaitosta
- tavallisimmin äiti on myös ollut vastuussa astianpesusta ja siivouksesta, mutta jaettuakin vastuuta esiintyy kohtalaisesti
- lastenhoidossa, läksyjenteosta huolehtimisessa ja lasten kuljettamisessa päiväkotiin tai kouluun tavallisin yksittäinen vaihtoehto on jaettu vastuu, mutta äidin vastuuta esiintyy lähes yhtä paljon
- kaikkein eniten jaettua vastuuta esiintyy seurustelussa lasten kanssa
- kodin taloutta koskevassa hoidossa ja lasten kuljettamisessa harrastuksiin tavallisin vaihtoehto on jaettu vastuu, mutta isän vastuuta esiintyy lähes yhtä paljon
- selkeästi isän vastuulla on kaikkina tutkimusajankohtina ollut kulkuneuvojen huolto ja korjaus sekä muu huolto, korjaus ja rakentaminen.

Systemaattista muutosta vuodesta 1998 vuoteen 2004 on tapahtunut kahdessa asiassa:

- Yhteydenpito päiväkotiin tai kouluun oli äidin vastuulla vuonna 1998 vain 31 prosentissa, mutta vuonna 2004 jo 42 prosentissa perheistä. Jaettu vastuu oli tässä asiassa juuri ja juuri yleisin vaihtoehto vielä vuonna 2001, mutta ei enää vuonna 2004.
- Päivittäisostoksia koskeva vastuu oli useimmiten äidillä vuonna 1998, mutta tavallisimmaksi vaihtoehdoksi on sen jälkeen tullut jaettu vastuu. (Kuvio 32.)

Kuvio 32. Kotitöitä koskeva vastuunjako kahden huoltajan perheissä, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia, kuka useimmiten vastuussa?



Muut kuviossa 32 nähtävät muutokset ovat useimmiten sellaisia, joissa äidin vastuu lisääntyi voimakkaasti vuodesta 1998 vuoteen 2003 ja väheni vuoteen 2004 tultaessa. Kaikissa näissä tapauksissa äidin vastuu ei kuitenkaan palannut vuoden 1998 tasolle: pyykinpesussa, seurustelussa lasten kanssa ja lasten kuljet-

tamisessa päiväkotiin tai kouluun äidin vastuu oli vielä vuonna 2004 selvästi yleisempää kuin vuonna 1998.

Edeltä on nähtävissä, että selkeimmin jommankumman puolison vastuulla olevat tehtävät ovat "teknisluonteisia". Se kertoo sukupuolisosialisaation olevan voimissaan vielä nykyisinkin: tehdään sitä mitä osataan. Naisten tyypillisimmät tehtävät ovat kaikissa perheissä päivittäin toistuvia vaatehuoltoon, ravitsemukseen ja puhtauteen tai siisteyteen liittyviä tehtäviä. Miesten vastaavat tehtävät voivat olla päivystysluonteisia tai määräajoin toistuvia, kuten auton katsastus. Joskus ne voivat tarkoittaa hyvinkin suuria ponnistuksia, kuten omakotitaloa rakennettaessa. Kerrostalossa asuttaessa panokset näihin tehtäviin lienevät sen sijaan kohtalaisen pieniä.

Jos nyt palautetaan mieliin suomalaisten yksimielisyys siitä, että miesten tulisi nykyistä enemmän osallistua lastensa hoitoon ja kasvatukseen (ks. luku 2), parantamisen varaa näyttää yllä olevan perusteella olevan ainakin osassa perheitä. Toki ne kotityöläjit, joihin liittyy vuorovaikutusta lasten kanssa, ovatkin useammin kuin muut molempien vanhempien vastuulla. On kuitenkin paljon perheitä, joissa lastenhoito, läksyjen teosta huolehtiminen tai lasten kuljettaminen päiväkotiin tai kouluun on äidin vastuulla. Ainoastaan lasten kuljettaminen harrastuksiin on useammin isän kuin äidin vastuulla.

Jos tarkastellaan systemaattisen muutoksen kohteina olleita asioita eli vastuunjako yhteidenpidossa päiväkotiin tai kouluun ja päivittäisostosten teossa, muutoksen suuntana ei näytä olevan isien kasvatusvastuun lisääntyminen. Pikemminkin näyttää siltä, että äidit lisäävät vastuutaan lasten kasvattamisessa. Isille sen sijaan siirtyy teknisluonteisempia päivittäistavaroiden varantojen ylläpitotehtäviä.

Erimielisyyttä useammin kotitöiden jakamisesta kuin muista asioista

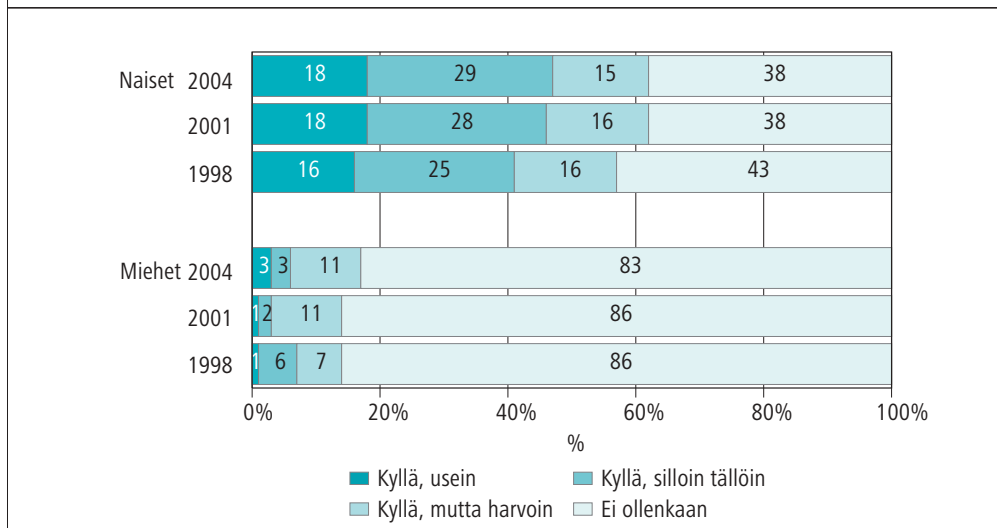
Seuraavassa tarkastellaan ensiksi sitä, millaiseksi kotitöitä koskeva vastuunjako koetaan. Toiseksi tutkitaan eri asioita koskevia puolisoitten erimielisyyksiä. Samoin kuin kotitöitä koskevassa vastuunjaossa, myös oman vastuun kohtuullisuuden kokemuksissa tarkastelun kohteena ovat ne kahden huoltajan lapsiperheiden vanhemmat, joilla on alle 18-vuotiaita lapsia vakituisesti kotitaloudestaan. Erimielisyyksiä koskevassa tarkastelussa kohdejoukko vaihtelee erimielisyyden asiasisällön mukaan.

Barometreissa on alusta lähtien kysytty sitä, onko vastaajalle "tullut viime aikoina mieleen", että hän on liikaa vastuussa kotitöistä. Vastausvaihtoehdot ovat olleet:

- kyllä, usein
- kyllä, silloin tällöin
- kyllä, mutta harvoin
- ei ollenkaan

Edellä kävi ilmi, että äidin vastuu lisääntyi monissa kotityölajeissa vuodesta 1998 vuoteen 2001. Tämä lisääntyminen näkyy myös kuvion 33 tuloksissa: usein tai silloin tällöin liiallista vastuuta kokeneiden äitien osuus kasvoi 5 pro-

Kuvio 33. Onko ollut liikaa vastuussa kotitöistä, kahden huoltajan lapsiperheiden vanhemmat?



senttiyksikköä vuodesta 1998 vuoteen 2001. Vuosien 2001 ja 2004 välillä tapahtuneet pienet muutokset kotitöitä koskevassa vastuunjaossa eivät ole muuttaneet äitien kokemusta liiallisesta vastuusta. Niiden äitien osuus, joille ei ollenkaan ole tullut mieleen, että vastuuta olisi liikaa, oli vain 38 prosenttia vuosina 2001 ja 2004. Isät sen sijaan ovat olleet varsin tyytyväisiä kotitöitä koskevaan vastuunjakoon koko tutkimusajanjakson.

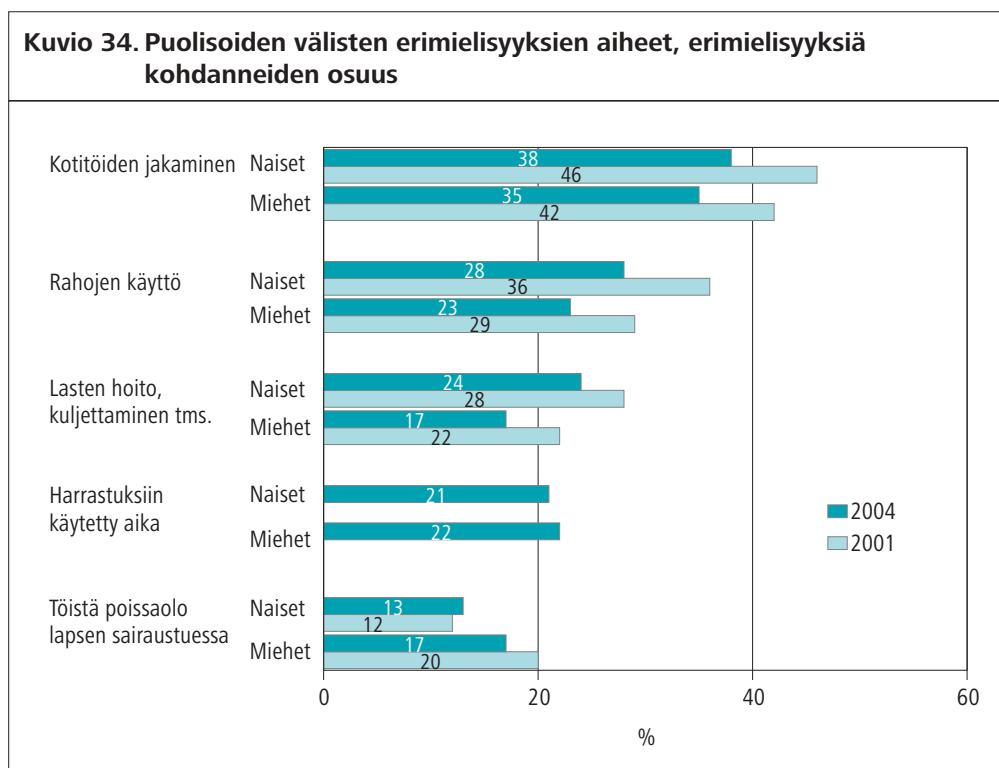
Vuonna 2001 barometriin lisättiin puolisoitten erimielisyyden kohteita koskevat kysymykset, lukuun ottamatta yhtä, joka lisättiin vasta vuoden 2004 barometriin. Erimielisyyksiä kysyttiin kotitöiden jakamisesta, rahojen käytöstä, lasten hoitamisesta ja kuljettamisesta, töistä poissaolosta lapsen sairastuessa ja harrastuksiin käytetystä ajasta. Lasten hoitamista ja kuljettamista koskeva kysymys tehtiin vain niille, joilla on alle 18-vuotiaita lapsia vakituisesti kotitalouudessaan. Töistä poissaoloa koskeva kysymys taas tehtiin vain niille, joilla on vakituisesti alle 10-vuotiaita lapsia kotitalouudessaan. Muut kysymykset tehtiin kaikille parisuhteessa eläville.

Vastausvaihtoehdot olivat:

- paljon
- jonkin verran
- ei lainkaan.

Koska vaihtoehdon "paljon" valinnoita on kovin vähän, kuvioon on merkitty "paljon" ja "jonkin verran" erimielisyyksiä raportoineiden yhteen lasketut osuudet.

Kuviosta 34 nähdään ensiksikin, että kumpanakaan ajankohtana erimielisyyksiä raportoineet eivät ole missään asiassa enemmistöä. Toiseksi nähdään, että niissä asioissa, joissa ajallista vertailua voidaan tehdä, erimielisyydet näyttävät entisestäänkin hiukan vähentyneen. Kolmanneksi nähdään, että naiset raportoivat erimielisyyksistä useammin kuin miehet kahta poikkeusta lukuun ot-



tamatta: Harrastuksia koskevia erimielisyyksiä sukupuolet raportoivat yhtä usein. Erimielisyyksiä töistä poissaolosta lapsen sairastuessa naiset sen sijaan raportoivat miehiä harvemmin. Tässä viimeksi mainitussa asiassa tutkimuksen kohdejoukko on sen verran pieni, ettei tulokselle voida panna suurta painoa.

Kun verrataan erimielisyyksien yleisyyttä eri asioissa, nähdään että kotityöt säilyttävät kuitenkin ykkösasemansa erimielisyyksien lähteenä. Näin siitakin huolimatta, että molemmat sukupuolet raportoivat erimielisyyksistä tässä asiassa entistä harvemmin. (Kuvion 34 tuloksethan koskevat kotitöiden jakamisen osalta kaikkia parisuhteessa eläviä. Kuitenkin muutoksen suunta on samanlainen myös lapsiperheiden vanhemmilla.)

5 *Monen sinkun mielestä parisuhde rajoittaisi oman elämän valintoja*

Tämä luku käsittelee naimattomien yksin asuvien näkemyksiä parisuhteesta ja perheestä. Kaikissa barometreissä kysymykset on kysytty myös yksin asuvilta eronneilta, mutta tässä tarkastelussa rajoitutaan naimattomia koskevien tulosten esittämiseen. Yksin asuvia eronneita on barometriaineistoissa siinä määrin vähän, ettei sukupuolen mukainen tarkastelu ole heidän osaltaan mahdollista.

Suhtautumista perheeseen ja parisuhteeseen on kysytty neljän väittämän avulla:

- Parisuhteeseen saattaa sisältyä henkistä tai ruumiillista alistamista (1998) / väkivaltaa (2001, 2004).
- Perhe-elämässä välttämättömät kotityöt rajoittavat vapaa-ajanviettoa tai harrastuksia.
- Parisuhde sinänsä rajoittaa valintamahdollisuuksia omassa elämässä.
- Raha-asioista olisi hankala sopia perheessä.

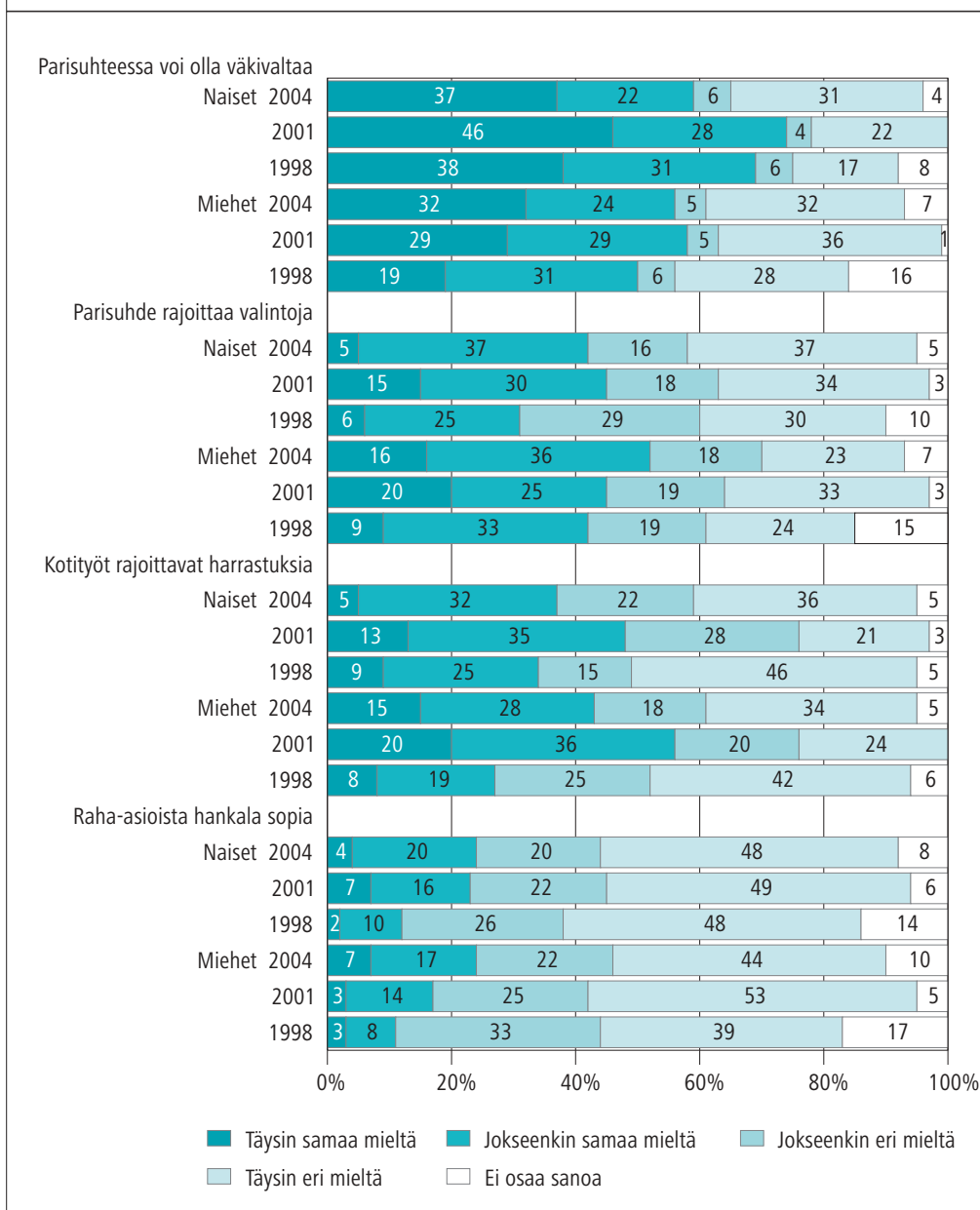
Vastausvaihtoehdot olivat täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä ja ei osaa sanoa.

Kuviosta 35 nähdään, että yleisimmin samaa mieltä oltiin kaikkina kolmena tutkimusajankohtana siitä, että parisuhteeseen voi liittyä alistamista tai väkivaltaa. Tämä on ainut väittämä, jossa naisten ja miesten enemmistö on ollut jokaisella tutkimuskerralla täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. On kuitenkin huomattava, että tämä väittämä poikkeaa sananmuodoltaan muista väittämistä siinä, että se sisältää vain kyseisen asian mahdollisuuden parisuhteessa, kun taas muissa väittämässä väitetään parisuhteesta ehdottomasti jotakin. Lisäksi vuonna 2001 toteutettu "henkinen tai ruumiillinen alistuksen" korvaaminen "väkivallalla" vaikeuttaa ajallisten vertailujen tekemistä. Ainut systemaattinen muutos suhtautumisessa tähän väittämään on täysin eri mieltä olevien osuuden kasvu naisilla vuodesta 1998 vuoteen 2004.

Seuraavaksi tarkastellaan väittämiä "perhe-elämässä välttämättömät kotityöt rajoittavat vapaa-ajanviettoa tai harrastuksia" ja "parisuhde sinänsä rajoittaa valintamahdollisuuksia omassa elämässä". Ne ovat kilpailleet kakkossijasta samamielisyyden kohteina. (Kuvio 35.)

Jos täysin ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuudet lasketaan yhteen, vuonna 1998 miehillä kakkossijalla oli parisuhteen rajoittavuutta koskeva väittämä, naisilla taas kotitöiden tuottamia rajoituksia koskeva väittämä. Vuodesta 1998 vuoteen 2001 kotitöiden rajoittavasta vaikutuksesta samaa mieltä olevien osuus kasvoi molemmilla sukupuolilla huomasti ja miehilläkin kakkossijalle. Vuoteen 2004 tultaessa tämän väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuus pieneni lähes yhtä huomasti kuin se oli aiemmin kasvanut. Nyt kakkossijalle nousi parisuhteen rajoittavuutta koskeva väittämä molemmilla sukupuolilla. (Kuvio 35.)

Kuvio 35. Naimattomien yksinasuvien perhe-elämää ja parisuhdetta koskevat asenteet



Ehkäpä kotityöt olivat monille itsestäänselvyys vielä vuonna 1998, mutta eivät enää vuonna 2001. Miksi kotitöiden vastenmielisyys on vähentynyt vuoteen 2004 tultaessa? Ruuanlaitto ja kodinsisustus lienevät nykyisin muodikkaita harrastuksia. Edelleen, kotityötkään eivät pysy samanlaisina aikojen saatossa. Esimerkiksi monenlaisia valmiita aterioita ja muuta ruokahuoltoa helpottavaa on nykyisin kosolti tarjolla.

Toinen asia on se, missä määrin parisuhde sinänsä rajoittaa oman elämän vaihtoehtoja. Jos täysin ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuudet lasketaan yhteen, parisuhteen rajoittavuuden myöntävien osuus on miehillä kasvanut systemaattisesti ja vuonna 2004 jo joka toinen mies myönsi tämän rajoittavuuden. Naisillakin myöntävien osuus kasvoi 14 prosenttiyksikköä vuodesta 1998 vuoteen 2001 ja on sen jälkeen pysytellyt vuoden 2001 tasolla. Naisilla tosin on nähtävissä myös polarisaatiota: täysin eri mieltä olevien osuus on lievästi, mutta systemaattisesti kasvanut vuodesta 1998 vuoteen 2004. (Kuvio 35.)

Vähiten samaa mieltä on oltu väittämän "raha-asioista olisi hankala sopia perheessä" kanssa. Vaikka samaa mieltä olevien osuudet ovat tässä väittämässä melko pieniä, tulokset ovat selkeimpiä: täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien osuudet ovat kasvaneet systemaattisesti molemmilla sukupuolilla vuodesta 1998 vuoteen 2004. (Kuvio 35.)

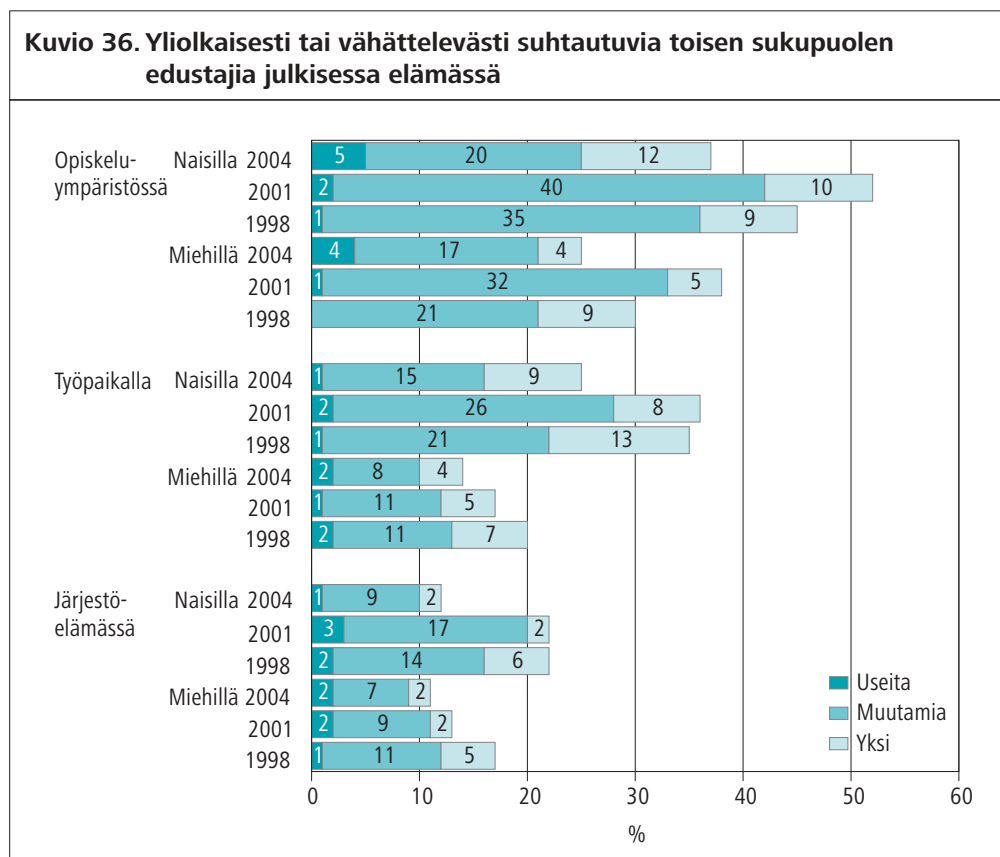
Yllä esitettyjen tulosten perusteella yksinasuvien naimattomien keskuudessa näyttäisi olevan erilaisia kehityssuuntia: molemmilla sukupuolilla on kasvanut niiden osuus, jotka katsovat parisuhteen rajoittavan oman elämän valintoja tai pitävät raha-asioista sopimista hankalana. Toisaalta on lisääntyvästi niitäkin naisia, jotka ovat tiukasti eri mieltä parisuhteen rajoittavuutta koskevan väittämän kanssa.

6 Yliolkaisuus sukupuolten kesken vähentynyt, mutta seksuaalinen häirintä ei

Tässä luvussa tarkastellaan kokemuksia sukupuolten vuorovaikutuksesta toimitaessa eri ympäristöissä. Ensin tarkastellaan kehitystä vuodesta 1998 vuoteen 2004 toisen sukupuolen yliolkaisen tai vähättelevän suhtautumisen suhteen. Seuraavaksi tarkastellaan seksuaalisessa häirinnässä tai ahdistelussa tapahtunutta kehitystä. Lopuksi tarkastellaan väkivallan uhkien kokemista.

Yliolkainen tai vähättelevä suhtautuminen vähentynyt kaikissa elämämpiireissä

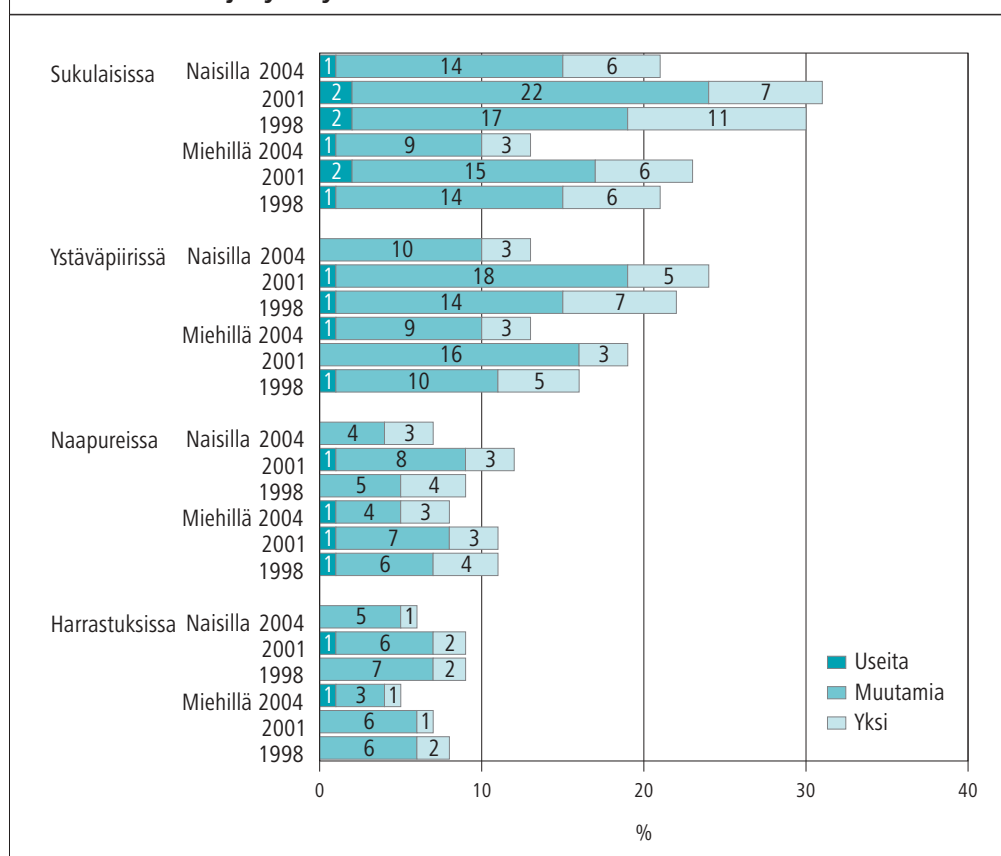
Yliolkaisen tai vähättelevän suhtautumisen yleisyyttä on kaikissa barometreissa kysytty seuraavan kysymyksen avulla: "Onko eri elämämpiireissänne toista sukupuolta



olevia (haastattelussa miehiä / naisia), jotka suhtautuvat ainakin joskus yliolkaisesti tai vähättelevästi puheisiin tai ehdotuksiin?" Asiaa kysyttiin työpaikan, koulu- tai opiskeluympäristön, järjestöelämän, suvun, naapuriston, harrastusten ja "muun ystäväpiirin" osalta. Esitetyt vastausvaihtoehdot olivat kunkin elinpiirin kohdalla: ei ole, yksi, muutamia ja useita. Aina mahdolliset "kysymys ei sovi" -vastaukset tarkoittavat tässä sitä, ettei vastaajalla ole lainkaan kyseistä elämänpiiriä, tai sitä, ettei elämänpiirissä ole juurikaan toisen sukupuolen edustajia.

Seuraavaksi esitettävistä tuloksista ovat poissa ne, jotka katsoivat, että asia ei koske heitä. Työpaikkaa, opiskeluympäristöä ja järjestöelämää koskevat kysymykset sopivat vain osalle väestöstä. Työpaikkaa ja opiskeluympäristöä koskevat kysymykset pystyttiin etukäteistiedon perusteella kohdistamaan oikeille henkilöille. Järjestösallistumisesta ei sen sijaan ole ollut etukäteistietoa ja asiaa kysyttiin kaikilta. Niinpä tähän kysymykseen kertyi melko paljon "kysymys ei sovi" -vastauksia. Johdonmukaisuuden vuoksi tällaiset vastaukset poistettiin kaikkia elinpiirejä koskevista jakaumista.

Kuvio 37. Yliolkaisesti tai vähättelevästi suhtautuvia toisen sukupuolen edustajia yksityiselämässä



Elinpiirien järjestys sen suhteen, miten yleistä toisen sukupuolen yliolkainen tai vähättelevä suhtautuminen niissä on, ei ole muuttunut vuodesta 1998 vuoteen 2004 tultaessa:

- yleisintä se on ollut koulu- tai opiskeluympäristöissä
- toiseksi yleisintä työpaikoilla ja sukulaisten kesken
- kolmanneksi yleisintä ystäväpiireissä ja järjestöelämässä ja
- harvinaisinta naapuristossa ja harrastuspiireissä.

(Kuviot 36 ja 37.)

Jos tarkastellaan palkkien kokonaispituuksia eli niiden osuuksia, joilla on yleensäkin yliolkaisesti tai vähättelevästi suhtautuvia toisen sukupuolen edustajia, nähdään että osuudet ovat pienentyneet sekä naisilla että miehillä kaikissa elinpiireissä, verrattiinpa vuoden 2004 tuloksia vuoden 2001 tai vuoden 1998 tuloksiin. Tilanne näyttää olevan tasoittumassa eri elinpiirien ja sukupuolten kesken: Ensiksikin väheneminen on ollut suurempaa opiskelu- ja työympäristössä, järjestöelämässä, sukulaisissa ja ystäväpiirissä kuin naapuristossa ja harrastuksissa, joissa yliolkaisuus tai vähättely on aiempinakin tutkimusajankohtina ollut varsin harvinaista. Toiseksi yliolkaisuus tai vähättelevyys näyttää harvinaistuneen enemmän naisiin kuin miehiin kohdistuvana, jona se on aiempienkin tulosten perusteella ollut harvinaisempaa. On kuitenkin huomattava, että vielä vuonna 2004 niiden osuudessa, jotka ilmoittivat vähintään yhden yliolkaisesti tai vähättelevästi suhtautuvan henkilön, on opiskelu- ja työympäristöä koskien yli 10 prosenttiyksikön enemmyys naisilla verrattuna miehiin. (Kuviot 36 ja 37.)

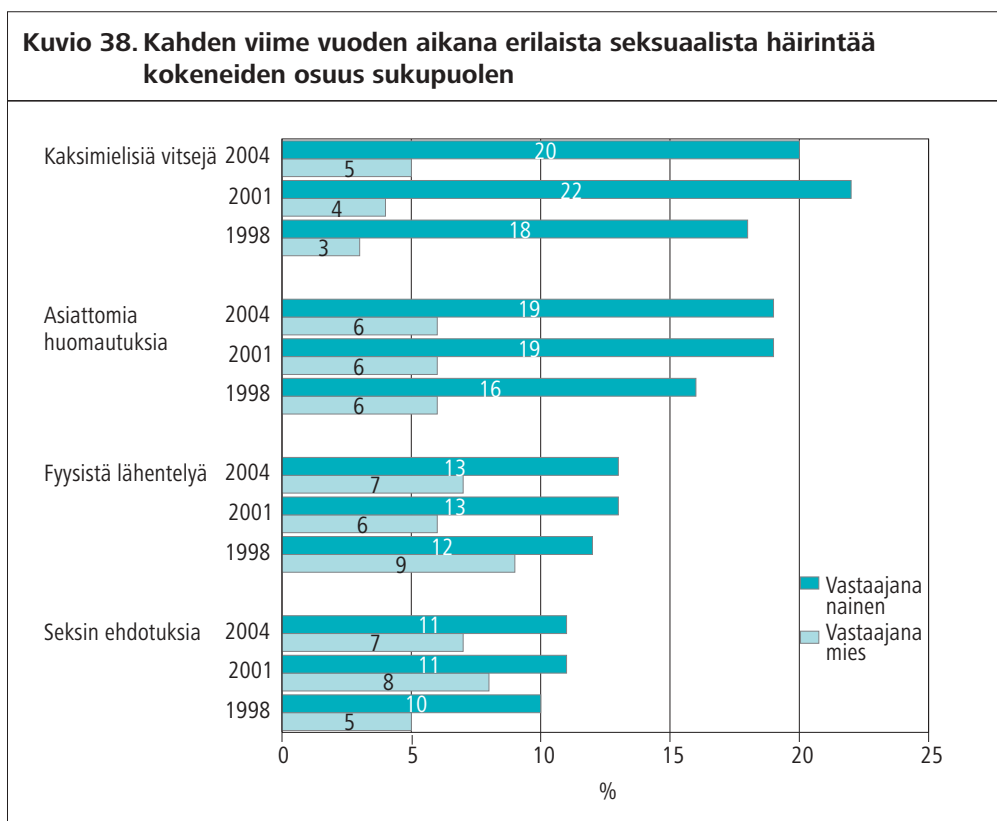
Nuoret naiset yhä edelleen seksuaalisen häirinnän kohteina

Kaikissa tasa-arvobarometreissa on kysytty myös seksuaalisen häirinnän tai ahdistelun kohteeksi joutumista toisen sukupuolen taholta. Haastatteluissa seksuaalinen häirintä tai ahdistelu määriteltiin sellaiseksi toisen sukupuolen käyttäytymiseksi, joka "on ei-toivottua, yksipuolista ja saattaa sisältää painostusta". Tässä luvussa esitettävät tulokset eivät siis kerro mielihyväsävyydestä seksuaalisesta vuorovaikutuksesta eivätkä liioin seksuaalisesta häirinnästä samaa sukupuolta olevien kesken.

Seksuaalisen häirinnän kokemuksia kysyttiin *kahden viime vuoden* ajalta seuraavista neljästä häirinnän muodosta:

- asiattomien haastateltavan vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuneiden huomautusten esittämisestä
- seksin ehdottamisesta epäasiallisessa yhteydessä
- kaksimielisten vitsien kertomisesta tai "härskien" puhumisesta tavalla, jonka haastateltava on kokenut loukkaavaksi (jatkossa kaksimielisten vitsien kertominen)
- fyysisestä lähentelystä.

Kuviosta 38 nähdään, että seksuaalisen häirinnän muodot kohdistuvat naisiin ja miehiin eri tavoin. Miesten keskuudessa ei ole juuri mitään eroa siinä, mistä seksuaalisen häirinnän muodosta on kyse: kaikista muodoista raportoineiden osuus on

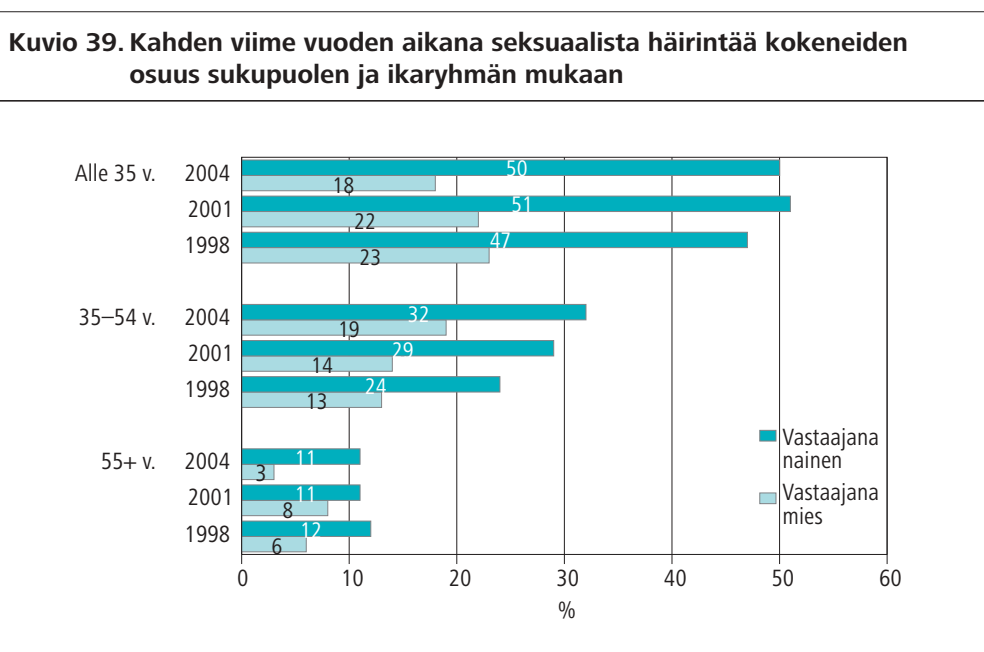


eri tutkimusajankohtina pysytellyt alle 10 prosentin. Naisista taas noin joka viides on eri ajankohtina kertonut joutuneensa kaksimielisten vitsien ja asiattomien huomautusten kohteeksi, ja fyysisen lähentelyn ja seksin ehdotusten kohteeksi joutumisestakin he ovat aina kertoneet jonkin verran useammin kuin miehet.

Edellä on käynyt ilmi, että yliolkaisesti vähättelevästi suhtautuvat toisen sukupuolen edustajat ovat harventuneet eri elinpiireissä. Nyt nähdään, että seksuaalinen häirintä on päinvastoin pysynyt hyvinkin tarkasti yhtä yleisenä kuin se oli vuonna 2001. (Kuvio 38.)

Seksuaalinen häirintä kohdistuu varsinkin naisten keskuudessa eri tavoin eri-ikäisiin. Tätä asiaa tarkastellaan seuraavaksi sen avulla, miten eri-ikäiset naiset ja miehet ovat joutuneet ylipäätään seksuaalisen häirinnän kohteeksi eli vastanneet myöntävästi ainakin yhteen neljästä seksuaalista häirintää koskevasta kysymyksestä.

Kuviosta 39 nähdään, että seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat yleisyydessään omaa luokkaansa alle 35-vuotiaiden naisten keskuudessa: joka toinen alle 35-vuotias nainen on kaikkina tutkimusajankohtina ilmoittanut joutuneensa sen kohteeksi. Seksuaalisen häirinnän kohteena oleminen ei liity yleisesti nuoruuteen, vaan sukupuolten erot ovat suurimmillaan juuri nuorten keskuudessa. Toki nuorten naisten ja miesten erot syntyvät ennen muuta tavallisimpien seksuaalisen häirinnän muotojen vaikutuksesta: noin joka kolmas nuori nainen on joutunut eri ajankohtina asiattomien huomautusten ja kaksimielisten vitsien kohteeksi, kun



taas vastaava osuus nuorten miesten keskuudessa jää alle 10 prosentin. Kuitenkin eroja on myös harvinaisempien seksuaalisen häirinnän lajien kohteeksi joutumisessa: esimerkiksi fyysisestä lähentelystä vuonna 2004 raportoiti 22 prosenttia nuorista naisista, mutta vain 9 prosenttia nuorista miehistä.

Kuviosta 38 välittyi hyvinkin staattinen vaikutelma seksuaalisen häirinnän eri muotojen kohdistumisesta. Kuviosta 39 nähdään, ettei tämä huomio koske kaikkia ikäryhmiä samalla tavoin:

- Seksuaalisen häirinnän kokemukset kasautuvat edelleenkin nuorille naisille.
- Nuorten miesten kokema häirintä on vähentynyt systemaattisesti vuodesta 1998 vuoteen 2004.
- Keski-ikäiset, 35–54 -vuotiaat, kokevat enenevästi seksuaalisen häirintää sukupuolten erojen säilyessä ennallaan.
- Ikääntyneiden, 55+ -vuotiaiden, kokema häirintä pysyttelee aiemmalla alhaisella tasollaan.

Keiden taholta naiset kokevat seksuaalista häirintää?

Vuodesta 2001 lähtien on myös selvitetty sitä, millaisiin yhteyksiin seksuaalinen häirintä liittyy. Niiltä, jotka olivat ilmoittaneet joutuneensa asianomaisen seksuaalisen häirinnän muodon kohteeksi, kysyttiin:

- Kuka tai ketkä ovat esittäneet asiattomia vartaloonne tai seksuaalisuuteenne kohdistuneita huomautuksia?
- Kuka tai ketkä ovat ehdottaneet teille seksiä epäasiallisessa yhteydessä?

- Kuka tai ketkä ovat kertoneet kaksimielisiä vitsejä tai puhuneet härskejä tavalla, jonka olette kokenut loukkaavaksi?
- Kuka tai ketkä ovat lähennelleet teitä fyysisesti?

Vastausvaihtoehtojen laadinnassa pyrittiin sen selvittämiseen, esiintyykö seksuaalista häirintää myös sellaisten osapuolten välillä, joiden kesken on erityisiä riippuvuussuhteita, kuten alaisen ja esimiehen välillä. Vaihtoehdot ovat: työtoveri, esimies, asiakas, opiskelutoveri, opettaja, oppilas, perheenjäsen, muu sukulainen, entinen puoliso tai seurustelukumppani, naapuri, ystäväpiiriin kuuluva henkilö, muu tuttava, tuntematon ja muu.² "Tuntemattoman" kategoria haluttiin varata täysin tuntemattomille, esimerkiksi kadulla liikkujille ja joukko-liikennevälineissä matkustaville. Niinpä haastatteluohjeissa pyydettiin sijoittamaan nimenomaan luokkaan "muu" sellaiset häiritsijät, joita ei pystytty sijoittamaan esitettyihin kategorioihin, mutta jotka esimerkiksi ammattinsa perusteella olivat tekemisissä haastateltavan kanssa.

Seuraavaksi tarkastellaan erilaisten häiritsijöiden osuutta koko seksuaalisessa häirinnässä. Tarkastelussa keskitytään *naisten vastauksiin*. Miesten tuloksissa näytti esiintyvän satunnaiselta vaikuttavaa vaihtelua. Se johtunee havaintojen vähäisyydestä: seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutuneita miehiä oli vuoden 2001 tutkimusaineistossa vain 139 ja vuoden 2004 aineistossa 135. Kolme yleisintä häiritsijätahoa olivat miehillä – yleisyysjärjestyksessä – vuonna 2001 "muut" tuttavat, tuntemattomat ja ystäväpiiriin kuuluvat henkilöt ja vuonna 2004 tuntemattomat, "muut" tuttavat ja työtoverit.

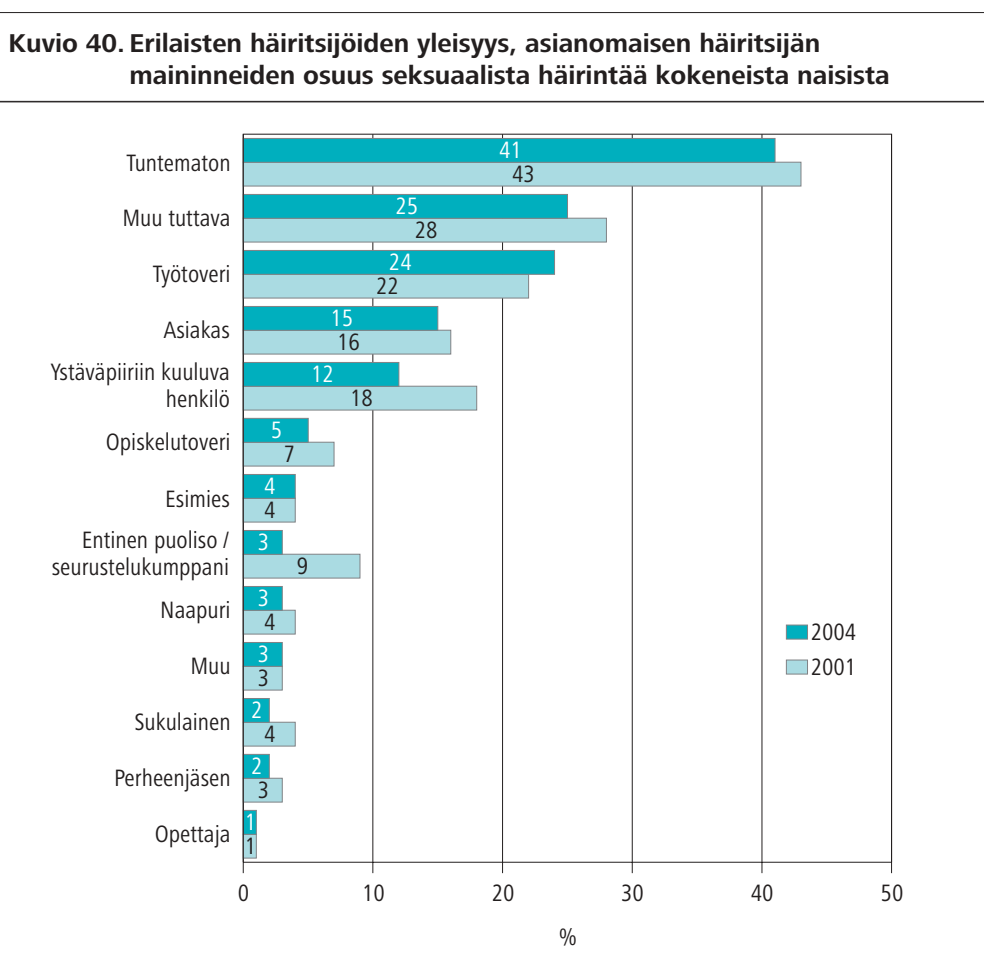
Kuviosta 40 nähdään ensinnäkin, että häiritsijöiden yleisyysjärjestys on naisilla säilynyt hyvin samanlaisena vuodesta 2001 vuoteen 2004. Vain entisen puolison tai seurustelukumppanin maininneiden osuuden lasku tuottaa mainittavaa eroa tähän järjestykseen: vuonna 2001 tämä kategoria oli kuudenneksi yleisin, mutta vuonna 2004 enää kahdeksanneksi yleisin.

Toiseksi nähdään, että seksuaalista häirintää naiset ovat useimmin kokeneet tuntemattomien taholta. Tuntemattoman on maininnut 41 prosenttia vuonna 2004 ja 43 prosenttia vuonna 2001. Tämä tarkoittaa myös sitä, että häirintää kokeneiden naisten enemmistö (59 prosenttia vuonna 2004 ja 57 prosenttia vuonna 2001) on maininnut pelkästään enemmän tai vähemmän tuttuja häiritsijöitä. Useimmin mainittuja näistä tutuista ovat muut tuttavat – keitä he sitten lienevätkin – ja työtoverit. Seuraavaksi yleisimpiä ovat asiakkaat ja ystäväpiiriin kuuluvat henkilöt. Kaikenlaiset muut häiritsijät ovat verrattain harvinaisia.

Erilaisten häiritsijätahojen yleisyys vaihtelee naisilla jonkin verran sen mukaan, millaisesta seksuaalisesta häirinnästä on kysymys:

- Seksin ehdotukset tulevat useimmiten tuntemattomilta ja "muilta" tuttavilta sekä ystäväpiiriin kuuluvilta henkilöiltä. Tähän häiritsijäjoukkoon kuuluivat

2 Vuoden 2001 barometrissa esiintyi "kaatoluokka" "asiakas tai oppilas". Tämän kategorian taholta koettu seksuaalinen häirintä osoittautui kuitenkin jo vuoden 2001 barometrissa sen verran yleiseksi, että vuoden 2004 barometrissa asiakkaat erotettiin omaksi kategoriakseen ja oppilaat omakseen. Tällöin oppilaan mainitsi vain kolme henkilöä. Suurella todennäköisyydellä vuoden 2001 barometrin tuloksissa esiintyvät ao. kategorian häiritsijät olivat käytännöllisesti katsoen kaikki asiakkaita. Tässä esityksessä käytetään termiä "asiakkaat" ja oppilaat ovat poissa tarkastelusta.



myös asiakkaat vuonna 2001, mutta eivät enää vuonna 2004. Seksien ehdotukset kuuluvat aina vain selkeämmin anonyymiin kaupunkielämään ja yksityiselämään.

- Niinikään fyysistä lähentelyä koetaan useimmiten tuntemattomien ja "muiden" tuttavien taholta, mutta kolmanneksi yleisimmin mainittu taho ovat työtoverit.
- Vuonna 2001 asiattomia huomautuksia saatiin useimmiten (yleisyysjärjestyksessä) tuntemattomilta, "muilta" tuttavilta ja asiakkailta ja vuonna 2004 tuntemattomilta, asiakkailta ja työtovereilta.

Vuonna 2001 kaksimielisistä vitsejä kertoivat useimmin tuntemattomat, työtoverit ja "muut tuttavat", vuonna 2004 työtoverit, "muut" tuttavat ja tuntemattomat. Yllä esitetystä on helppo nähdä, ettei naisten kokema seksuaalinen häirintä paikannu kokonaan eikä edes valtaosaltaan ventovieraiden satunnaisiin kohtaamisiin julkisessa tilassa. Seuraavaksi siirrytään keskeisten jokapäiväisen toiminnan areenojen, työympäristön ja opiskeluympäristön, tarkasteluun seksuaalisen häirinnän osalta.

Seksuaalinen häirintä työ- ja opiskeluympäristössä

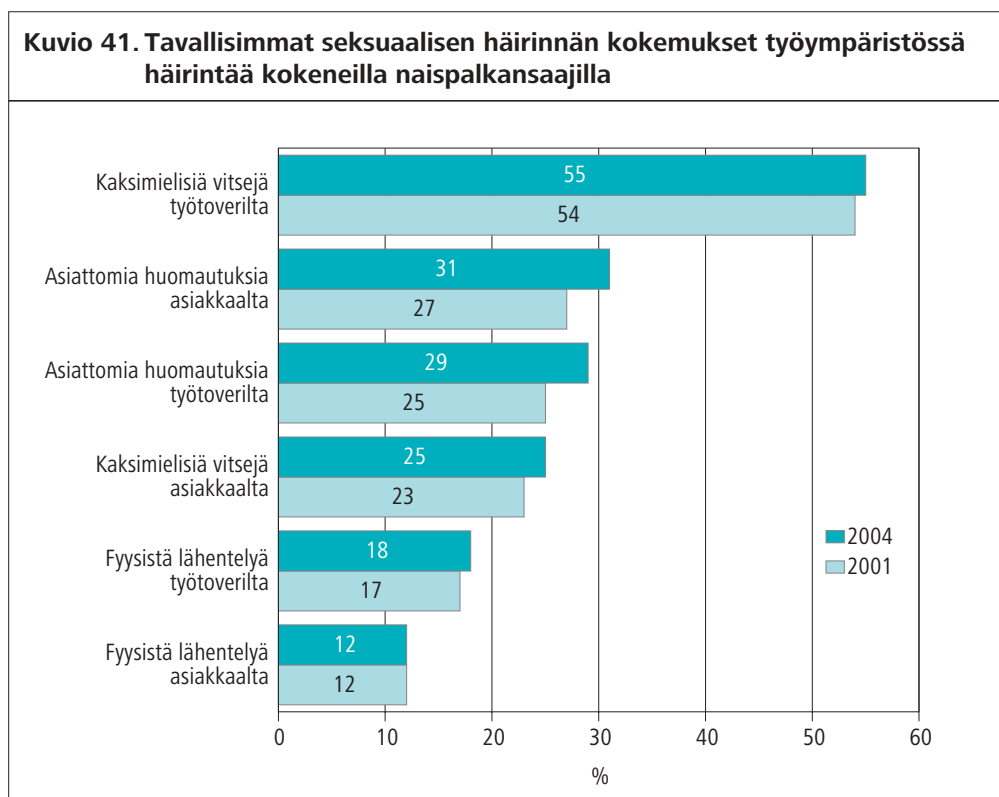
Työympäristössä tapahtuvaksi seksuaaliseksi häirinnäksi määriteltiin työtovereiden, esimiesten ja asiakkaiden tuottama häirintä tarkasteltavana olevissa neljässä seksuaalisen häirinnän muodossa. Jos haastatteluhetkellä päätoimisesti palkkatyössä käynyt haastateltava oli ilmoittanut vähintään yhden yllämainituista kolmesta kategoriasta jonkin häirinnän muodon yhteydessä, hänet siis luetaan työympäristössään seksuaalista häirintää kokeneeksi. Kahden viime vuoden aikana näin määriteltyä seksuaalista häirintää kokeneita oli molempina tutkimusajankohtina, siis vuosina 2001 ja 2004, 18 prosenttia naispalkansaajista. Miespalkansaajista seksuaalista häirintää oli kokenut 5 prosenttia vuonna 2001 ja 7 prosenttia vuonna 2004.

Opiskeluympäristössä tapahtuvaksi seksuaaliseksi häirinnäksi määriteltiin opiskelutovereiden ja opettajien tuottama häirintä. Se on ennen muuta opiskelutovereiden tuottamaa (Kuvio 40). Opiskeluympäristössä sukupuolten erot seksuaalisen häirinnän kohteena olemisessa ovat pienempiä kuin työympäristössä: Naisopiskelijoista 16 prosenttia vuonna 2001, mutta enää 12 prosenttia vuonna 2004 oli kokenut seksuaalista häirintää. Vastaavat osuudet ovat miesopiskelijoilla 9 ja 8 prosenttia.

Seuraavaksi tarkastellaan sitä, millaisiin yhteyksiin seksuaalinen häirintä liittyy. Tarkastelu rajoittuu naispalkansaajiin. Seksuaalista häirintää kokeneita miespalkansaajia ja koululaisia tai opiskelijoita on tutkimusaineistossa liian vähän, jotta heidän kokemaansa häirintää voitaisiin tarkastella yksityiskohtaisemmin.

Työpaikallaan häirintää kokeneista, haastatteluhetkellä päätoimisesti palkkatyössä käyneistä naisista työtoverin mainitsi häiritsijäksi 63 prosenttia vuonna 2001 ja 67 prosenttia vuonna 2004, asiakkaan 35 prosenttia 2001 ja 40 prosenttia 2004 sekä esimiehen 7 prosenttia 2001 ja 6 prosenttia 2004. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, millaista seksuaalista häirintää tavallisimmin kohdataan työympäristön erilaisten toimijoiden taholta. Kuvioon 41 on merkitty ne seksuaalisen häirinnän kokemukset, jotka olivat vuonna 2004 yleisyydessään vähintään 10 prosentin tasoa. Prosenttiluvut on laskettu niistä naispalkansaajista, jotka olivat joutuneet seksuaalisen häirinnän kohteeksi työyhteisössään kahden viime vuoden aikana.

Kuviosta 41 nähdään, että suurimmaksi osaksi naispalkansaajiin työpaikoilla kohdistuva seksuaalinen häirintä on sitä, että joudutaan kuuntelemaan asiakkailta tai työtovereilta omaa ulkonäköä koskevia asiattomia huomautuksia ja loukkaavia kaksimielisiä vitsejä tai muuta vastaavaa. Toisaalta fyysinen lähentelykään ei ole marginaali-ilmiö: lähes joka viides työpaikallaan häirintää työpaikallaan kokenut naispalkansaaja on raportoinut molempina tutkimusajankohtina joutumisestaan työtoverin fyysisen lähentelyn kohteeksi. Jos työtoverien fyysisen lähentelyn kohteeksi joutuneiden osuus lasketaan tutkimusaineiston kaikista päätoimisista naispalkansaajista, se on 3,2 prosenttia. Havaintojen määrän ja prosenttiluvun suuruuden perusteella osuus asettuu 95 prosentin todennäköisyydellä perusjoukossa eli Suomen naispuolisessa, päätoimisesti palkkatyössä käyvässä väestössä viiden ja puolentoista prosentin väliin. Näiden osuuksien perusteella työtoverien fyysisen lähentelyn kohteeksi joutuneiden naisten määrä



asettuu perusjoukossa 41 000 ja 14 000 väliin. Fyysisen lähentelynkään kohteeksi joutuneissa ei näytä olevan kyse lukumääräisesti aivan pienestä joukosta.

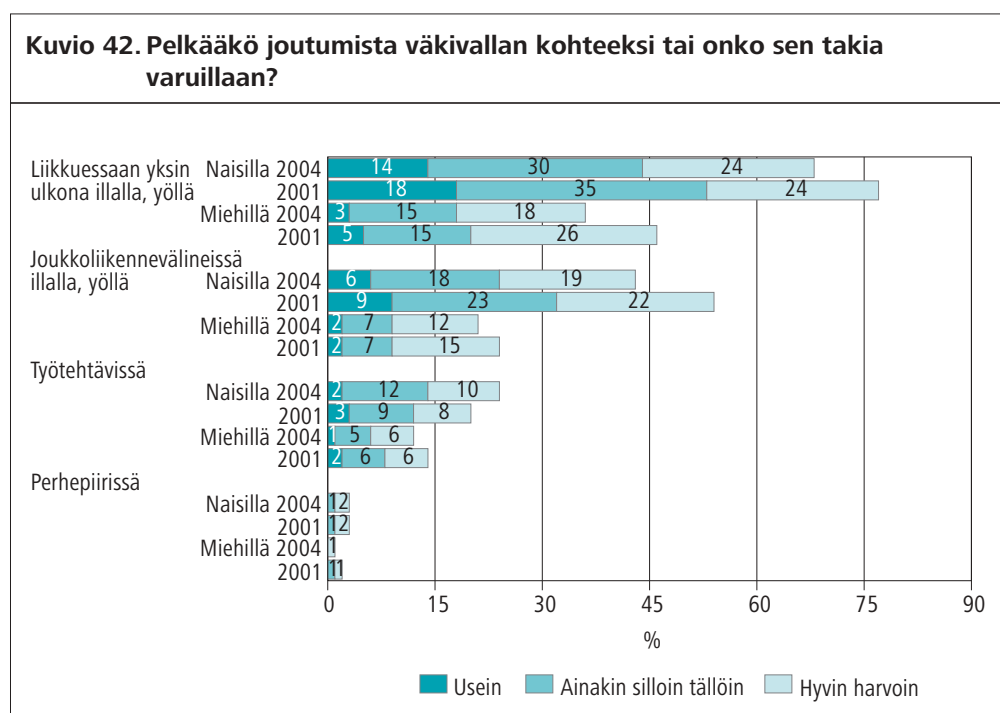
Kuviossa 41 ei esiinny lainkaan seksin ehdotuksia seksuaalisen häirinnän muotona eikä esimiehiä häiritsijöinä. Vuonna 2001 seksin ehdotuksia tekivät työtoverit 15 prosentille ja asiakkaat 11 prosentille häirintää kokeneista naispalkansaajista, mutta vuoteen 2004 tultaessa vastaavat osuudet laskivat reippaasti alle 10 prosentin. Edelleen, on varsin harvinaista, että esimies mainitaan häiritsijänä: Vuonna 2001 esimiesten asiattomista huomautuksista kertoi 6 prosenttia ja heidän fyysisestä lähentelystään 4 prosenttia häirintää kokeneista naispalkansaajista, mutta vuoteen 2004 tultaessa molemmat osuudet ovat supistuneet 1 prosenttiin. Vuonna 2001 esimiesten tekemistä seksin ehdotuksista ilmoitti 2 prosenttia, mutta vuonna 2004 ei enää yksikään naispalkansaaja. Sen sijaan esimiesten kaksimieliisiä vitsejä on molempina tutkimusajankohtina joutunut kuuntelemaan 4 prosenttia työpaikallaan häirintää kokeneista naispalkansaajista.

Työpaikoilla kehityksen suuntana näyttää – kahden tutkimusajankohdan perusteella – olevan ensiksikin se, että esimiesten taholta tulevaa seksuaalista koetaan aina vain harvemmin. Toiseksi työtoverien ja asiakkaiden taholta tulevassa häirinnässä seksin ehdotukset näyttävät korvautuvan asiattomilla, naisten ulkonäköön kohdistuvilla huomautuksilla ja kaksimielisillä vitseillä.

Väkivallan pelko lisääntynyt naisilla työtehtävissä

Kaikissa tasa-arvobarometreissa on kysytty myös, pelkääkö haastateltava väkivallan kohteeksi joutumista tai onko hän sen takia varuillaan. Vuoden 1998 barometrissa rajoituttiin kysymään pelkästään perinteisiä "kaupunkipelkoja", eli sitä pelkääkö liikkeessaan yksin ulkosalla iltaisin tai öisin. Vuonna 2001 kysymys haluttiin kohdentaa myös muihin ympäristöihin: joukkoliikennevälineisiin iltaisin tai öisin, työtehtäviin, perhepiiriin ja yksinoloon kotona tai kesämökillä. Vuoden 2004 barometrissa jätettiin pois viimeksi mainittu ympäristö, koska se osoittautui haastattelussa jonkin verran epäonnistuneeksi: voidaan pelätä eri tavoin kotona ja kesämökillä. Vastausvaihtoehdot näissä kysymyksissä olivat: usein, ainakin silloin tällöin, hyvin harvoin ja ei koskaan. Koska useimmat pelkokysymykset tehtiin ensimmäisen kerran vasta vuoden 2001 haastattelussa, kuvioon 42 on merkitty vain vuosien 2001 ja 2004 tulokset. "Kysymys ei sovi" -vastaukset ovat poissa esitettävistä jakaumista.

Kuviosta 42 näkyy, että perinteiset "kaupunkipelot" eli väkivallan uhan kokeminen liikuttaessa julkisessa tilassa (ulkosalla tai joukkoliikennevälineissä) iltaisin tai öisin pitävät pintansa, vaikka ne ovatkin vähenemässä. Muutosta voidaan tarkastella yksin ulkona liikkumisen osalta jo vuodesta 1998. Kun vuosi 1998 otetaan tarkastelun lähtökohdaksi, nähdään että naisten ulkona liikkumiseen liittyvät pelot ovat selkeästi ja systemaattisesti vähentyneet: Vuonna 1998 20 prosenttia naisista koki väkivallan uhkaa "usein" ja 37 prosenttia "ainakin sil-



loin tällöin". Naisten selvä enemmistö siis koki väkivallan uhkaa vähintään silloin tällöin. Vuonna 2001 usein pelkääviä oli 18 prosenttia ja silloin tällöin pelkääviä 35 prosenttia ja vuonna 2004 usein pelkoa kokevien osuus oli enää 14 prosenttia ja silloin tällöin pelkäävien osuus 30 prosenttia (Kuvio 42). Miehillä muutos on ollut samansuuntaista: vuonna 1998 vähintään silloin tällöin pelkääviä oli 29 prosenttia, mutta vuonna 2004 enää 18 prosenttia. Väkivallan uhan kokeminen liikuttaessa joukkoliikennevälineissä iltaisin tai öisin on vähentynyt samaan tapaan kuin ulkona liikkumiseen liittyvä uhan kokeminen (Kuvio 42).

Vaikka pelkääminen tai varuillaanolo julkisessa tilassa iltaisin tai öisin on vähentynyt, vielä vuonna 2004 harvempi kuin yksi kolmesta naisesta oli kokonaan pelkäämättä liikkueensa yksin ulkona illalla tai yöllä (Kuvio 42). Ovatko pelot harmittomia?

Kaikissa tasa-arvobarometreissa on kysytty niiltä, jotka pelkäsivät ulkona liikkueensa tai joukkoliikennevälineissä usein tai silloin tällöin, olivatko he pelon tai varuillaanolon takia karsineet iltamenojaan ja käyttäneet taksia. Iltamenojen karsiminen pelkäämisen takia väheni jonkin verran jo vuodesta 1998 vuoteen 2001: naisista 33 prosenttia ja miehistä 16 prosenttia miehistä karsi iltamenojaan vuonna 1998, mutta vuosina 2001 ja 2004 enää 26–27 prosenttia naisista ja 11–12 prosenttia miehistä teki niin. Taksin käyttö on taas vähentynyt jonkin verran vuodesta 2001 vuoteen 2004: vuosina 1998 ja 2001 naisista 56 prosenttia ja miehistä 28–29 prosenttia, mutta vuonna 2004 enää 50 naisista ja 24 prosenttia miehistä käytti taksia pelkäämisen takia. Kaupunkipelot siis rajoittavat elämää ja tuottavat rahanmenoa, vaikkakaan eivät ehkä nykyisin ihan yhtä paljon kuin aiemmin.

Entä muunlaisten väkivallan uhkien kokeminen? Perhepiirissä koettavasta uhasta ovat varsin harvat vastaajat raportoineet, mutta uhasta kertoneiden naisten osuus ei osoita laskevaa suuntaa, vaan pysyttelee 3 prosentissa (Kuvio 42). Perhepiirissä esiintyvä väkivallan uhka, vaikka sitä esiintyisikin vain harvoin, jättäne merkityksellisyydessään kauas taakseen verrattain yleisesti koetut kaupunkipelot.

Myöskään naisten kokemat väkivallan uhat työtehtävissä eivät ole vähentyneet, vaan päinvastoin yleistyneet: väkivallan uhkaa silloin tällöin kokevien osuus on kasvanut 9 prosentista 12 prosenttiin ja hyvin harvoin kokevien osuus 8 prosentista 10 prosenttiin. Kuvion 42 jakaumassa ovat mukana kaikki kysymykseen vastanneet eli myös muut kuin päätoimisesti ansiotyössä olevat. Kun vuosien 2001 ja 2004 tulosten ero testattiin, tässä vastaajajoukossa se ei tullut tilastollisesti merkitseväksi. Kun testi rajoitettiin päätoimisesti ansiotyössä käyviin palkansaajiin ja yrittäjiin, se ei liioin tullut tässä joukossa tilastollisesti merkitseväksi. Sen sijaan, kun tarkasteltava joukko supistettiin palkansaajiin, vuosien 2001 ja 2004 välinen ero sijoittuu tilastollisen merkitsevyyden rajoille, toisin sanoen noin 95 prosentin todennäköisyydellä väkivallan pelko on yleistynyt päätoimisten naispalkansaajien keskuudessa.

Vuoden 2001 barometrissa tarkasteltiin seksuaalisen häirinnän yhteyksiä väkivallan uhan kokemiseen naisilla. Tarkastelun kohteena oli toisaalta julkisessa tilassa koettujen väkivallan uhkien yhteys siihen, esiintyykö seksuaalisen häirin-

nän yhteydessä "tuntemattomien" kategoria, ja toisaalta työtehtävissä koettujen uhkien yhteys siihen, oliko jouduttu seksuaalisen häirinnän kohteeksi työpaikalla, siis työtovereiden, asiakkaiden tai esimiesten toimesta. Myös julkisessa tilassa koetuilla uhilla oli yhteys ao. häiritsijätahon esiintymiseen, mutta verrattomasti tiiviimpi yhteys oli työtehtävissä koettujen väkivallan uhkien ja työpaikan koetun seksuaalisen häirinnän välillä. Yhteys oli tilastollisesti "erittäin merkitsevä".

Seuraavaksi tarkastellaan yhteyttä työtehtävissä koetun väkivallan uhan ja työympäristössä esiintyneen seksuaalisen häirinnän välillä naisilla. Tarkastelu rajoitetaan päätoimisiin palkansaajiin.

Taulukosta 1 nähdään ensinnäkin, että väkivallan uhan vuoksi pelkäämisen tai varuillaanolon yhteys seksuaaliseen häirintään on löyhtynyt "erittäin merkitsevästä" ($p=0,001$) "melkein merkitseväksi" ($p=0,021$) vuodesta 2001 vuoteen 2004. Toiseksi nähdään, että seksuaalista häirintää kokeneet pelkäsivät vuonna 2004 suunnilleen yhtä usein kuin vuonna 2001. Sen sijaan niiden keskuudessa, jotka eivät ole joutuneet seksuaalisen häirinnän kohteeksi, pelkääminen on yleistynyt: kokonaan pelkäämättömien osuus on laskenut 86 prosentista 78 prosenttiin vuodesta 2001 vuoteen 2004. Työtehtäviin liittyvän pelkäämisen lisääntyminen johtuu siis naisilla muusta kuin seksuaalisesta häirinnästä.

Taulukko 1. Päätoimisesti palkkatyössä käyneiden naisten pelkääminen tai varuillaanolo työtehtävissä sen mukaan, onko heillä seksuaalisen häirinnän kokemuksia työpaikalta 2004 ja 2001

Pelkäämisen tai varuillaanolon useus työtehtävissä	Seksuaalisen häirinnän kokemuksia työpaikalta			
	2004		2001	
	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä
Usein	3	5	2	6
Ainakin silloin tällöin	11	19	5	20
Hyvin harvoin	9	14	7	12
Ei koskaan	78	61	86	62
Yhteensä	100	100	100	100
Eron merkitsevyys, p:n arvo	0,021		0,001	

7 Koonnos

Kuuden vuoden aikana toteutettujen tasa-arvobarometrien perusteella selkeät erot sukupuolten välillä näyttävät varsin pysyviltä monissa tutkimuksen kohteena olleissa asioissa. Sukupuolten erot ovat usein selkeitä, kun tarkastellaan naisten ja miesten omakohtaisia kokemuksia eri elinpiireistä. Toisaalta osassa mielipiteitä esiintyy laajaakin yksimielisyyttä sukupuolten kesken.

Naisten ja miesten yksimielisyydet ja erimielisyydet (Luku 2)

Luvussa 2 käsitellyt arviot ja mielipiteet koskevat monenlaisia asioita: naisia yhteiskunnan huippupaikoilla, työmarkkinoiden toimintaa ja työpaikkojen käytäntöjä, työnjakoa perheessä sekä ajankohtaisia, seksuaalisuuteen tavalla tai toisella liittyviä kysymyksiä. Lisäksi luvussa 2 on tarkasteltu yleistä arviota naisten ja miesten asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Vain yhdessä asiassa, arviossa ensimmäisen naispresidentin merkityksestä sukupuolten tasa-arvon kannalta, oli havaittavissa selkeää muutosta ajassa. Tätä asiaa tarkastellaan ensiksi. Sen jälkeen tarkastellaan muita arvioita ja mielipiteitä edeten suurimmista yksimielisyyden aiheista erimielisyyden aiheisiin.

Arvio *ensimmäisen naispresidentin merkityksestä sukupuolten tasa-arvon kannalta* Suomessa ja kansainvälisesti liitettiin vuoden 2001 barometriin. Vastausvaihtoehdot olivat:

- erittäin merkittävä
- melko merkittävä
- melko yhdentekevä
- pikemminkin haitallinen.

Muutos vuodesta 2001 vuoteen 2004 paikantuu niiden osuuden kasvuun, jotka pitivät naispresidentin merkitystä erittäin merkittävänä. Tämä osuus kasvoi 13 prosenttiyksikköä molemmilla sukupuolilla, kun kyse oli merkityksestä Suomen kannalta, ja 12 prosenttiyksikköä niinkään molemmilla sukupuolilla, kun asiaa tarkasteltiin kansainvälisessä perspektiivissä. Erittäin tai melko merkittävänä naispresidenttiä pitää nykyisin 90 prosenttia naisista riippumatta tarkasteluperspektiivistä, miehistä taas 78 prosenttia, kun kyse on merkityksestä Suomen kannalta, ja 76 prosenttia, kun kyse on kansainvälisestä merkityksestä. (Kuviot 3 ja 4.)

Muissa arvioissa ja mielipiteissä rajoitutaan pääosin vuoden 2004 tuloksiin, koska ajassa tapahtuneet muutokset ovat melko pieniä ja vajaa puolet näistä kysymyksistä sisällytettiin barometriin vasta vuonna 2004. Silloin kun on kyse asioista, joissa vastausvaihdot ovat olleet "täysin samaa mieltä", "jokseenkin samaa mieltä" "jokseenkin eri mieltä" ja "täysin eri mieltä", oheisissa luetteloissa ja tekstissä esitettävät prosenttiluvut ovat "täysin" ja "jokseenkin" -vastausten yh-

teenlaskettuja osuuksia. Jos vastaajien enemmistö on ollut samaa mieltä väittämän tai muun mielipidekysymyksen kanssa on luetteloihin merkitty samaa mieltä olevien osuus ja, jos enemmistö on ollut eri mieltä, esillä on eri mieltä olevien osuus. Useimmiten harvalukuiset "ei osaa sanoa" -vastaukset ovat aina vähemmistön luokassa. (Jos ne, joilla ei mielipidettä kyseiseen asiaan, olisivat kokonaan poissa jakaumista, enemmistöt olisivat suurempia kuin esitetyt enemmistöt.) Luetteloissa esiintyvät prosenttiluvut ja tekstissä esitetyt tulokset koskevat vuotta 2004, ellei toisin mainita.

Suuren yksimielisyyden aiheet: vähintään neljän viidenneksen enemmistö (Luku 2)

Ensiksi tarkastellaan suurimman yksimielisyyden kohteita. Niiden valinnassa rajana on ollut se, että *vähintään 80 prosenttia koko vastaajajoukosta* on ollut samaa mieltä keskenään. Mielipiteissä edetään kaikkein yleisimmistä yksimielisyyden aiheista vähemmän yksimielisyyden aiheisiin, mutta yleisyserot ovat tässä joukossa niin pieniä, ettei niillä ole asiallista merkitystä. Sukupuolten näkemuserot ovat näissä asioissa yleensä selvästi alle 10 prosenttiyksikköä. Näitä asioita koskevia mielipiteitä voitaneen pitää sukupuolia yhdistävinä yleisinä mielipiteinä, joissa tosin kannatuksen voimakkuus vaihtelee jonkin verran.

- Väittämä "Naimisissa olevilla naisilla on täysi oikeus käydä töissä, olipa heidän perhetilanteensa mikä tahansa", samaa mieltä 94 prosenttia naisista ja 92 prosenttia miehistä (Kuvio 7).
- Väittämä "Työmarkkinajärjestöjen tulisi toimia nykyistä aktiivisemmin naisten ja miesten perusteettomien palkkaerojen poistamiseksi", samaa mieltä 94 prosenttia naisista ja 86 prosenttia miehistä (Kuvio 12).
- Väittämä "On oikein, että se puoliso, jolla on pienempi palkka, tekee suuremman osan kotitöistä", eri mieltä 92 prosenttia naisista ja 88 prosenttia miehistä (Kuvio 9).
- Väittämä "Miesten tulisi osallistua nykyistä enemmän lastensa hoitoon ja kasvatukseen", samaa mieltä 89 prosenttia naisista ja 89 prosenttia miehistä (Kuvio 10).
- Raiskauksista nykyisin annettuja tuomioita pitää liian lievinä 90 prosenttia naisista ja 86 prosenttia miehistä (Kuvio 20).
- Väittämä "Naisten entistä aktiivisempi tulo mukaan politiikkaan on tarpeen poliittisen asiantuntemuksen monipuolistamiseksi", samaa mieltä 92 prosenttia naisista ja 84 prosenttia miehistä (Kuvio 5).
- Väittämä "Kaupalliset kanavat eli TV, Internet, mainokset ja muu viihde vaikuttavat liikaa lasten ja nuorten käsityksiin seksuaalisuudesta", samaa mieltä 93 prosenttia naisista ja 81 prosenttia miehistä (Kuvio 17).
- Väittämä "Miehetkin hyötyvät sukupuolten tasa-arvon lisääntymisestä", samaa mieltä 84 prosenttia naisista ja 83 prosenttia miehistä (Kuvio 2).

- Väittämä "Perhevapaista koituvia työnantajakustannuksia tulee tasata nykyistä enemmän nais- ja miesvaltaisten alojen kesken", samaa mieltä 87 prosenttia naisista ja 79 prosenttia miehistä (Kuvio 15).

Yllä esitettyihin yksimielisyyden kohteisiin sisältyy varsin tasaisesti eri aihepiireihin kuuluvia mielipiteitä. *Työnjakoa perheessä* koskevat asiat kertovat kahden elättäjän perhemallin yleisyydestä ja sen kannatuksesta sekä kotitöitä koskevan tasa-arvon ja jaetun vanhemmuuden tavoiteltavuudesta. *Työmarkkinoiden toimintaan* liittyvien mielipiteiden mukaan tulisi naisten ja miesten perusteettomat palkkaerot poistaa sekä tasata perhevapaista koituvia kustannuksia nykyistä enemmän nais- ja miesvaltaisten alojen kesken.

Vuonna 2004 barometriin lisättiin yleisluontoinen väittämä "Miehetkin hyötyvät sukupuolten tasa-arvon lisääntymisestä". Kiinnostavaa on, että miestenkin suuri enemmistö oli samaa mieltä väittämän kanssa. Tätä tulosta voi tulkita eri tavoin. Tasa-arvon lisääntymisen on perinteisesti mielletty tarkoittavan naisten aseman parantumista. Tulos voi siten heijastella näkemystä, että naisten aseman parantumisen nähdään olevan hyödyksi myös miehille. Esimerkiksi parisuhteessa elävä mies hyötyy siitä, että hänen kumppaninsa asema työelämässä koenee, vaikkapa tulojen osalta. Toinen mahdollinen tulkinta on, että tasa-arvon lisääntymisen mielletään tässä kohden tarkoittavan miesten aseman parantumista sellaisissa asioissa, joissa miesten asema on usein huonompi kuin naisten asema. Kolmantena tulkintavaihtoehtona on vastaajien abstrakti periaate tasa-arvon yleisestä hyödyllisyydestä kaikille ihmisille, siten myös miehille.

Ajankohtaisista *seksuaalisuuteen liittyvistä kysymyksistä* suuren yksimielisyyden aihe on se, että katsotaan kaupallisten kanavien vaikuttavan liikaa lasten ja nuorten käsityksiin seksuaalisuudesta. Toinen tähän aihepiiriin kuuluva yksimielisyyden kohde liittyy raiskauksista annettaviin tuomioihin. Sitä, ovatko raiskauksista "nykyisin" annettavat tuomiot liian kovia, sopivia vai liian lieviä, kysyttiin jo vuonna 1998. Liian lievinä tuomioita piti tuolloin 90 prosenttia naisista ja 87 prosenttia miehistä. Tämä asia ei ole muuttunut miksiäkään vuoteen 2004 tultaessa.

Suuriin yksimielisyyden kohteisiin kuuluu myös väittämä, joka koskee *naisien poliittista osallistumista*. Tässä asiassa suomalaisilla naisilla on harvinaisen pitkät perinteet. Vain harvat tulevat enää kyseenalaistaneeksi naisten merkityksen politiikassa.

Kolmen neljänneksen enemmistöstä kahden kolmanneksen enemmistöön (Luku 2)

Seuraavaksi tarkastellaan niitä väittämiä, joissa mielipide-enemmistö oli vuonna 2004 kolmen neljänneksen luokkaa kaikkien vastanneiden keskuudessa. Näissä asioissa sukupuolten näkemuserot ovat jo suurempia kuin suurimman yksimielisyyden aiheissa. Naisten suuri enemmistö, mutta miestenkin selvä enemmistö on näiden näkemysten takana.

- Väittämä "Yritykset ja talouselämä hyötyisivät, jos johtopaikoilla olisi nykyistä enemmän naisia", samaa mieltä 86 prosenttia naisista ja 68 prosenttia miehistä (Kuvio 6).
- Väittämä "Pienille tytöille myytävät vaatteet ovat liian seksikkäitä", samaa mieltä 85 prosenttia naisista ja 67 prosenttia miehistä (Kuvio 18).
- Väittämä "Sosiaali- ja terveyspalvelujen työtehtävissä tulisi olla nykyistä enemmän miehiä", samaa mieltä 79 prosenttia naisista ja 70 prosenttia miehistä (Kuvio 16).

Ensimmäinen kaikkien vastaajien keskuudessa kolmen neljänneksen kannatuksen saanut väittämä koskee naisista saatavaa hyötyä *yritysten ja talouselämän johtopaikoilla*. Tämän asian kannatuksessa sukupuolten ero on huomattava 18 prosenttiyksikköä. Naisten suuri enemmistö, mutta miehistä "vain" kaksi kolmesta on yhtä mieltä väittämän kanssa. Naisten osallistumisessa talouselämän johtoon ei ole olemassa yhtä pitkiä ja julkisuudinkin kautta välittyneitä perinteitä kuin poliittisessa osallistumisessa. Ehkäpä tällaiset asiat ovat sen taustalla, että osa miehistä vierastaa väittämän ajatusta.

Ajankohtaisista *seksuaalisuuteen* liittyvistä kysymyksistä pienille tytöille myytävien vaatteiden liiallista seksikkyyttä koskeva väittämä kuuluu kolmen neljänneksen mielipide-enemmistön asioihin. Samoin kuin edellisessä asiassa, tässäkin asiassa sukupuolten ero on 18 prosenttiyksikköä ja miesten selvä enemmistö eli kaksi kolmesta miehestä on samaa mieltä väittämän kanssa.

Kolmas asia liittyy *työmarkkinoiden* voimakkaaseen jakautumiseen sukupuolen mukaan Suomessa. Se, että miehet hakeutuisivat enenevässä määrin sosiaali- ja terveyspalvelujen työtehtäviin, olisi omalta osaltaan tämän segregaaation purkamista. Tässä asiassa sukupuolten mielipide-erot ovat verrattain pienet, vain 9 prosenttiyksikköä. Se että väittämä "Sosiaali- ja terveys-palveluiden työtehtävissä tulisi olla nykyistä enemmän miehiä" ei sijoitu suurimman yksimielisyyden alueelle, ei johdu sukupuolten mielipide-eroista. Naisillakin tämän asian kannatus on jonkin verran pienempää kuin suurimman yksimielisyyden aiheissa.

Seuraavaksi tarkastellaan niitä mielipiteitä, joissa yksimielisyys on koko vastaajajoukossa *kahden kolmanneksen luokkaa*. Tähän joukkoon on sijoitettu myös yleinen arvio naisten ja miesten asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Tässä asiassa mielipide-enemmistö on hiukan suurempi kuin kaksi kolmannesta eli 70 prosenttia kaikista vastaajista.

- Miesten asemaa pitää selvästi tai hiukan naisten asemaa parempana suomalaisessa yhteiskunnassa 79 prosenttia naisista ja 60 prosenttia miehistä (Kuvio 1).
- Väittämä "Miehellä on ensisijaisesti vastuu perheen toimeentulosta", eri mieltä 71 prosenttia naisista ja 61 prosenttia miehistä (Kuvio 8).
- Väittämä "Naisten mahdollisuudet työelämässä ovat yhtä hyvät kuin miesten", eri mieltä 70 prosenttia naisista ja 50 prosenttia miehistä (Kuvio 11).

Yleistä arviota naisten ja miesten asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa on kysytty kaikissa kolmessa tasa-arvobarometrissa. Tulokset ovat aina olleet samantapaisia: naisten suuri enemmistö ja miesten vähäisempi enemmistö on ollut sitä mieltä, että miesten asema on selvästi tai hiukan naisten asemaa parempi. Sukupuolten osuuksien ero ovat pysytellyt täsmälleen 19 prosenttiyksikön

suuruisena. Ero syntyy siitä, että osa miehistä on taipuvainen näkemään sukupuolet tasa-arvoisina. Vain harva mies pitää naisten asemaa miesten asemaa parempana.

Myös väittämä "Miehellä on ensisijaisesti vastuu perheen toimeentulosta" on sisällytetty tasa-arvobarometriin alusta lähtien. Sen kannatus on ollut väistyvää. Vuoden 1998 barometrin yhteydessä tutkittiin sitä, miten suhtautuminen tähän väittämään on yhteydessä vastaajan ikään. Kävi ilmi, että sukupolvien näkemyserot olivat huomattavat: ikääntyneet olivat paljon useammin samaa mieltä väittämän kanssa kuin nuoremmat. Eri mieltä olevien osuudet kasvoivat sekä naisilla että miehillä voimakkaasti vuoteen 2001 tultaessa, mutta ovat sen jälkeen pysytelleet samalla tasolla. Ehkäpä sukupuolten palkkaerojen säilyminen ylläpitää osalla vastaajista näkemystä miehen ensisijaisuudesta perheen aineellisen toimeentulon turvaamisessa.

Väittämä "Naisten mahdollisuudet työelämässä ovat yhtä hyvät kuin miesten" on niinkään sisällytetty tasa-arvobarometriin sen alusta lähtien. Tässä asiassa sukupuolten näkemyserot ovat olleet eri tutkimusajankohtina suunnilleen yhtä suuria kuin yleisessä arvioissa sukupuolten asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. On kuitenkin huomattava, että joka toinen mies on edelleenkin sitä mieltä, että naisten mahdollisuudet työelämässä eivät ole yhtä hyvät kuin miesten.

Seuraavaksi tarkastellaan kahta väittämää, joista toinen liitettiin tasa-arvobarometriin vuonna 2001 ja toinen vuonna 2004. Molemmat väittämät koskevat työelämää. Suhtautumista niihin on kysytty kuitenkin kaikilta vastaajilta. Tällöin vastauksissa on ollut melko suuri, noin viidenneksen osuus "ei osaa sanoa" -vastauksia. Vaikka kaikki vastaajat pidetään mukana jakaumassa, vastaajien enemmistö on sitä mieltä, ettei työpaikoilla kannusteta miehiä riittävästi käyttämään perhevapaita ja että työpaikkakohtaisista tasa-arvosuunnitelmista on hyötyä. Näissä asioissa mielipide-erot eivät synny sukupuolten välille. Jos "ei osaa sanoa" -vastaukset jätettäisiin jakauman ulkopuolelle enemmistöt kasvaisivat noin kahden kolmasosan suuruisiksi.

- Väittämä "Työpaikoilla kannustetaan miehiä riittävästi käyttämään lastenhoito-vapaita", eri mieltä 57 prosenttia naisista ja 57 prosenttia miehistä (Kuvio 14).
- Väittämä "Työpaikkakohtaisista tasa-arvosuunnitelmista ei ole hyötyä naisten ja miesten tasa-arvon edistämiseksi", eri mieltä 56 prosenttia naisista ja 55 prosenttia miehistä (Kuvio 13).

Erimielisyyden aiheet (Luku 2)

Lopuksi tarkastellaan *suurimpien erimielisyyksien aiheita*. Niitä ovat suhtautuminen lähes alastomien vartaloiden esiintymiseen ulkomainoksissa ja suhtautuminen seksin ostoon.

- Väittämä "Lähes alastomien vartaloiden esittämistä ulkomainoksissa tulisi vähentää", samaa mieltä 76 prosenttia naisista ja 47 prosenttia miehistä (Kuvio 19).

- Niiden osuus, jotka eivät hyväksy, että nainen ostaa seksiä prostituoidulta, on naisten keskuudessa 66 prosenttia, mutta miesten keskuudessa vain 37 prosenttia (Kuvio 21).
- Niiden osuus, jotka eivät hyväksy, että mies ostaa seksiä prostituoidulta, on naisten keskuudessa 65 prosenttia, mutta miesten keskuudessa vain 37 prosenttia (Kuvio 22).

Väittämän "Lähes alastomien vartaloiden esittämistä ulkomainoksissa tulisi vähentää" kanssa oli samaa mieltä 61 prosenttia kaikista vastaajista. Kuten edellä esitetyistä luvuista nähdään, tämä osuus ei kerro juuri mitään mielipiteiden jakaantumisesta tässä asiassa: kolme neljästä naisesta on samaa mieltä väittämän kanssa, mutta vastaava osuus miesten keskuudessa jää jo hiukan alle 50 prosentin. Sukupuolten ero on 29 prosenttiyksikköä. Johtuisiko eron suuruus siitä, että ulkomainoksissa esitettävät, lähes alastomat vartalot ovat melkein aina naisten vartaloita?

Sukupuolten erot suhtautumisessa seksin ostoon ovat suunnilleen yhtä suuria kuin edellä käsitellyssä suhtautumisessa lähes alastomiin vartaloihin ulkomainoksissa, mutta mielipide-enemmistö on kaikkiaan pienempi seksin ostoon suhtautumisessa: kaksi kolmannesta naisista, mutta vain runsas kolmannes miehistä ei hyväksy seksin ostoa.

Suhtautumisessa seksin ostoon "ei osaa sanoa" -vastaukset ovat mukana jakaumassa niin kuin muissakin edellä esitetyissä tuloksissa. Jos suhtautumista seksin ostoon tarkastellaan vain kantansa esittäneiden osalta, niiden osuus, jotka eivät hyväksy sitä, että nainen ostaa seksiä, on naisilla 67 prosenttia ja miehillä 39 prosenttia. Vastaavat osuudet ovat suhtautumisessa miesten seksin ostoon naisilla 66 ja miehillä 39 prosenttia.

Suhtautumisessa seksin ostoon ei vastaajien keskuuteen synny selkeää mielipide-enemmistöä. Seksien oston hyväksyy naisen kohdalla 45 prosenttia ja miehen kohdalla 46 prosenttia kaikista vastaajista. Molempiin asioihin kielteisen kantansa on ilmoittanut täsmälleen yhtä suuri osuus eli 51 prosenttia vastaajista. Niitä, jotka eivät osanneet muodostaa kantaansa siihen, että nainen ostaa seksiä, oli 4 prosenttia ja niitä, jotka eivät osanneet sanoa, hyväksyvätkö miehen seksin oston, oli 3 prosenttia vastaajista. "Ei osaa sanoa" -vastausten jättäminen pois jakaumasta nostaisi kielteisen kantansa ilmoittaneiden osuuden 51 prosentista 53 prosenttiin kaikkien vastaajien keskuudessa.

Seksin ostoa koskevissa mielipiteissä saatu "fifty-fifty" -tulos on tasa-arvobarometrin tuloksissa hyvin harvinainen ja edellyttää lisätarkasteluja. Jos arvioidaan tilastotieteen keinoin, miten perusjoukko, siis koko 15–74 -vuotias väestö, suhtautuu seksin ostoon tulokseksi saadaan seuraavaa: Kun vailla mielipidettä olevat pidetään mukana laskelmassa, seksin ostoon kielteisesti suhtautuvien osuus on perusjoukossa 49 tai 53 prosenttia tai jotakin siltä väliltä, 95 prosentin todennäköisyydellä. Vastaava vaihteluväli on hyväksyvien osuudessa 43–47 prosenttia, kun on kyse naisesta seksin ostajana, ja 44–48 prosenttia, kun miehestä on kyse. Silloin kun rajoitutaan niiden tarkasteluun, jotka ovat muodostaneen mielipiteen seksin ostosta, kielteisesti suhtautuvien osuus sijoittuu perus-

joukossa 51–55 prosenttiin ja hyväksyvien osuus 45–49 prosenttiin, molempia sukupuolia koskien.

Asiallinen kohtelu näyttää lisääntyvän sukupuolten kesken työpaikoilla ja oppilaitoksissa (Luku 3)

Sukupuolten tasa-arvon toteutumista työpaikoilla ja oppilaitoksissa on tutkittu barometreissa yleisen tasa-arvon toteutumista koskevan arvion ja omakohtaisia, sukupuolesta koituvia haittoja koskevien kysymysten avulla (Luku 3). Lisäksi työpaikkojen ja oppilaitosten asioita on sivuttu tutkittaessa toisen sukupuolen yliolkaista suhtautumista, seksuaalista häirintää ja väkivallan uhan kokemista eri elinpiireissä. Näitä asioita käsitellään myös työ- ja opiskeluympäristöjen osalta tämän koonoksen luku 6 koskevasta kohdasta. Jos lukujen 3 ja 6 tuloksia tarkastellaan yhdessä, näyttää siltä, että asiallinen kohtelu yleistyy joissakin asioissa sekä työpaikoilla että oppilaitoksissa.³

Sukupuolten tasa-arvo toteutui *työpaikalla* vuonna 2004 erittäin tai melko hyvin arvion esittäneiden päätoimisten palkansaajien selvän enemmistön mielestä riippumatta sukupuolesta: naisista 69 prosenttia ja miehistä 83 prosenttia oli tätä mieltä. Tosin niiden osuus, jotka arvioivat tasa-arvon toteutuvan erittäin hyvin, oli naisilla vain 29 prosenttia ja 37 prosenttia miehillä. (Kuvio 23.)

Niiden osuus, joilla ei ollut lainkaan omakohtaisia kokemuksia sukupuolesta koituvista haitoista, kasvoi päätoimisilla naispalkansaajilla vuoteen 2004 tultaessa yli 10 prosenttiyksikköä: vuosina 1998 ja 2001 osuus oli noin 40 prosenttia, mutta vuonna 2004 jo 52 prosenttia. Miesten vastaava osuus oli 77 prosenttia vuosina 1998 ja 2001 ja 83 prosenttia vuonna 2004. Vaikka haittakokemukset ovatkin vähentyneet enemmän naisilla kuin miehillä, sukupuolten ero on edelleen huima, 31 prosenttiyksikköä. (Kuvio 25.)

Tavallisimmin naiset ovat kokeneet haittaa sukupuolestaan palkkauksessa kaikkina tutkimusajankohtina. Tässäkin asiassa haitat ovat hiukan harvinaistuneet, mutta vielä vuonna 2004 joka neljäs päätoiminen naispalkansaaja oli kokenut paljon tai jonkin verran haittaa sukupuolestaan palkkauksessa.

Opiskelijat ja koululaiset arvioivat sukupuolten tasa-arvon toteutumista oppilaitoksessaan hyvin myönteisesti: 84 prosenttia naisopiskelijoista ja koulutytöistä ja 88 prosenttia miesopiskelijoista ja koulupojista arvioi tasa-arvon toteutuvan erittäin tai melko hyvin vuonna 2004. (Kuvio 27.)

Toisenlainen kuva opiskeluympäristöistä syntyy, kun tarkastellaan omakohtaisesti koettuja, sukupuoleen liittyviä haittoja. Kaikkina tutkimusajankohtina molempien sukupuolten selvä enemmistö on ilmoittanut haittoja: Miesopiskelijoista ja koulupojista näin on tehnyt kaksi kolmesta kaikkina tutkimusajankohti-

3 Julkisuudessa on esitetty työolotutkimuksiin 1997 ja 2003 vedoten, että työpaikkakiusaaminen on lisääntynyt. Kyseisen julkaisun mukaan tämä lisääntyminen koskee vain "aiemmin" koettua kiusaamista. "Tällä hetkellä" kiusaamisen kohteena olevien osuudet ovat pysyneet naisilla 4–5 prosentissa ja miehillä 2 prosentissa. Lähde: Lehto, Anna-Maija & Sutela, Hanna (2004) Uhkia ja mahdollisuuksia. Työolotutkimusten tuloksia 1977-2003. Tilastokeskus.

na. Naisopiskelijoiden ja koulutyttöjen keskuudessa osuus on pysytellyt kahtena ensimmäisenä tutkimusajankohtana tässä samassa kahden kolmanneksen luokassa, mutta vuonna 2004 haittaa kokeneita oli jo vähemmän.

Tavallisimmin koettuja haittoja opiskeluympäristössä ovat se, että toisen sukupuolen aikaansaannoksia arvioidaan myönteisemmin, ja se, että toinen sukupuoli "on jatkuvasti äänessä". Ensin mainitussa asiassa paljon tai jonkin verran haittaa kokeneiden osuus on pysytellyt miesopiskelijoilla ja koulupojilla koko tutkimusajanjakson 40 prosentissa tai vähän sen yli ja naisopiskelijoilla ja koulutyttöillä vähän alle 40 prosentissa vuoteen 2004, jolloin osuus putosi 32 prosenttiin. Siinä että toinen sukupuoli "on jatkuvasti äänessä", haittaa kokeneiden osuus on kasvanut miesopiskelijoilla ja koulupojilla 26 prosentista 35 prosenttiin ja naisopiskelijoilla ja koulutyttöillä laskenut 33 prosentista 24 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2004.

Tutkimusaineistot ovat liian pieniä, jotta sukupuolesta koituvia haittoja voitaisiin tutkia oppilaitostyypeittäin. Haittojen kokeminen on opiskelijoiden ja koululaisten keskuudessa kuitenkin niin yleistä, että sitä pyrittiin paikantamaan karkeamman luokituksen avulla. Päätoimisesti opiskelevat luokiteltiin kahteen ryhmään sen mukaan, ovatko he suorittaneet vähintään keskiasteen tutkinnon vai eivät. Tällöin toinen ryhmä muodostuu ennen muuta yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa opiskelevista sekä muussa korkea-asteen koulutuksessa olevista. Toiseen ryhmään kuuluvat peruskoulussa, lukiossa ja peruskoulupohjaisissa ammattioppilaitoksissa opiskelevat. Kävi ilmi, että peruskoulussa tai vastaavassa opiskelevat pojat raportoivat kaikkina tutkimusajankohtina haittoja useammin kuin tytöt. Yliopistoissa tai vastaavissa opiskelevilla sukupuolten ero on päinvastainen: naisopiskelijat raportoivat miesopiskelijoita useammin haittoista. Naisopiskelijoiden ja koulutyttöjen keskuudessa tapahtunut haittojen väheneminen rajoittuu peruskoulussa tai vastaavassa opiskelevien keskuuteen.

Miesten lähteminen perhevapaille hiukan helpottunut (Luku 4)

Vuosien 2001 ja 2004 tasa-arvobarometreissa on tutkittu palkansaajien näkemyksiä siitä, miten heidän työpaikallaan suhtaudutaan lakisääteisille perhevapaille lähtemiseen. Ei ole kysytty palkansaajien omia kokemuksia näiden vapaiden käytöstä, vaan heidän käsityksiään siitä, miten heidän työpaikallaan yleisesti ottaen suhtaudutaan niiden käyttöön. Kysymykset koskivat:

- naisten jäämistä äitiys- ja vanhempainvapaalle *vajaan vuoden* ajaksi
- miesten jäämistä isyysvapaalle *kolmen viikon* ajaksi
- miesten jäämistä vanhempainvapaalle, jonka kesto voi vaihdella *yhdestä seitsemään kuukauteen*
- naisten jäämistä hoitovapaalle hoitamaan lasta siksi, *kunnes lapsi täyttää 3 vuotta*
- miesten jäämistä hoitovapaalle hoitamaan lasta siksi, *kunnes lapsi täyttää 3 vuotta.*

Vuonna 2004 barometriin lisättiin molempia sukupuolia koskeva kysymys helppoudesta tai vaikeudesta "olla osittaisella hoitovapaalla eli lyhentää työaikaansa, mikä on mahdollista lapsen toisen kouluvuoden loppuun asti".

Vastausvaihtoehdot olivat:

- ei lainkaan vaikeaa
- jonkin verran vaikeaa
- selvästi vaikeaa.

Se miten vaikeana lakisääteisille perhevapaille jäämistä pidetään, vaihtelee paljon lähtijän sukupuolen, perhevapaan pituuden ja työpaikan sektorin mukaan. Julkisen ja yksityisen sektorin palkansaajien arviot eroavat paljon enemmän toisistaan, kun on kyse miesten jäämisestä perhevapaille, kuin silloin, kun on kyse naisten jäämisestä niille. Näiden arvioiden mukaan sukupuolten erot perhevapaille lähtemisen vaikeudessa tai helppoudessa ovat suuremmat yksityisellä kuin julkisella sektorilla, vaikka julkisella sektorillakin naisten ja miesten lähtemiseen suhtaudutaan melko eri tavoin, kun on kyse muista kuin vakiintuneimmista ja lyhimmistä perhevapaista.

Julkisella sektorilla näyttää olevan lähes itsestään selvää, että naiset lähtevät äitiys- ja vanhempainvapaalle ja miehet isyysvapaalle: yhdeksän kymmenestä julkisen sektorin palkansaajasta katsoo, ettei näiden vapaiden käyttämisessä ole lainkaan vaikeuksia (Kuvio 29). Yksityisellä sektorilla edes näille kohtalaisen vakiintuneille perhevapaille lähteminen ei ole välttämättä itsestäänselvyys: vain 84 prosenttia yksityisen sektorin palkansaajista katsoo, ettei naisilla ole lainkaan vaikeuksia lähteä äitiys- ja vanhempainvapaalle, ja vain 76 prosenttia heistä katsoo, ettei miehillä ole ollenkaan vaikeuksia poistua työpaikalta kolmeksi viikoksi isyysvapaalle (Kuvio 30).

Jos miehet haluavat käyttää lyhyttä isyysvapaata pidempiä perhevapaita, ei ole lainkaan yhdentekevää, työskentelevätkö he julkisella vai yksityisellä sektorilla: 70 prosenttia julkisen sektorin palkansaajista, mutta vain 45 prosenttia yksityisen sektorin palkansaajista katsoo, ettei miehillä ole lainkaan vaikeuksia lähteä vanhempainvapaalle (yhdestä seitsemään kuukauteen). Vastaavat osuudet miesten hoitovapaalle jäämisessä ovat julkisen sektorin osalta 67 prosenttia ja yksityisen sektorin osalta 41 prosenttia. (Kuviot 29 ja 30.)

Osittaisen hoitovapaan käyttäminen eli työajan lyhentäminen arvioitiin yleisesti varsin vaikeaksi. Riippumatta sukupuolesta ja työpaikan sektorista se on palkansaajien arvioiden mukaan vaikeampaa kuin lähteminen kokonaan pois työpaikalta pari vuodeksi.

Lainsäädännön mahdollistamien ratkaisujen juurruttaminen työn ja perheen yhteensovittamisen käytäntöihin näyttää etenevän kovin epätasaisesti. Julkinen sektori toimii tulosten perusteella tiennäyttäjänä, mutta senkin sisällä esiintyy melko suuria eroja naisiin ja miehiin kohdistuvissa odotuksissa, kun on kyse isyyslomaa pitkäaikaisemmille vapaille lähtemisestä. "Ei lainkaan vaikeaa" -vastauksen osuuden kasvu vuodesta 2001 vuoteen 2004 oli 10 prosenttiyksikön luokkaa molemmilla sektoreilla miesten lähtemisessä isyysvapaata pidemmille vapaille. Siitä päätellen miesten vaikeudessa lähteä perhevapaille ei ainakaan kaikilta osin ole kyse ylittämättömistä vaikeuksista. Näyttää olevan kyse myös

siitä, että uudet käytännöt leviävät vaihtelevalla nopeudella eri sukupuolia koskeviksi ja erilaisiin työpaikkoihin.

Kotitöitä koskeva vastuunjako kutakuinkin ennallaan (Luku 4)

Kaikissa tasa-arvobarometreissa on tutkittu kotitöitä koskevaa vastuunjakoä eri kotityölajeissa ja tyytyväisyyttä tähän vastuunjakoon. Tarkastelun kohteena ovat tällöin olleet kahden huoltajan perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia.

Kotitöitä koskeva vastuunjako on pysytellyt koko 6 vuoden tarkastelujaksolla kutakuinkin samanlaisena:

- äiti on ollut kaikkina tutkimusajankohtina enimmäkseen vastuussa pyykinpesusta ja silityksestä sekä ruuanlaitosta
- tavallisimmin äiti on myös ollut vastuussa astianpesusta ja siivouksesta, mutta jaettuakin vastuuta esiintyy kohtalaisesti
- lastenhoidossa, läksyjen teosta huolehtimisessa ja lasten kuljettamisessa päiväkotiin tai kouluun tavallisin yksittäinen vaihtoehto on jaettu vastuu, mutta äidin vastuuta esiintyy lähes yhtä paljon
- kaikkein eniten jaettua vastuuta esiintyy seurustelussa lasten kanssa
- kodin taloutta koskevassa hoidossa ja lasten kuljettamisessa harrastuksiin tavallisin vaihtoehto on jaettu vastuu, mutta isän vastuuta esiintyy lähes yhtä paljon
- selkeästi isän vastuulla on kaikkina tutkimusajankohtina ollut kulkuneuvojen huolto ja korjaus sekä muu huolto, korjaus ja rakentaminen.

Systemaattista muutosta vuodesta 1998 vuoteen 2004 on tapahtunut kahdessa asiassa:

- Yhteydenpito päiväkotiin tai kouluun oli äidin vastuulla vuonna 1998 vain 31 prosentissa, mutta vuonna 2004 jo 42 prosentissa perheistä. Jaettu vastuu oli tässä asiassa juuri ja juuri yleisin vaihtoehto vielä vuonna 2001, mutta ei enää vuonna 2004.
- Päivittäisostoksia koskeva vastuu oli useimmiten äidillä vuonna 1998, mutta tavallisimmaksi vaihtoehdoksi on sen jälkeen tullut jaettu vastuu.

Selkeimmin naisten vastuulla olevat tehtävät ovat päivittäin toistuvia vaatehuoltoon, ravitsemukseen ja puhtauteen tai siisteyteen liittyviä tehtäviä. Naiset siis kantavat edelleenkin selvästi suuremman vastuun perheen arjen sujumisesta kuin miehet.

Tyytyväisyyttä tai tyytymättömyyttä kotitöitä koskevaan vastuunjakoon on barometreissa kysytty alusta lähtien. On kysytty, onko vastaajalle "tullut viime aikoina mieleen", että hän on liikaa vastuussa kotitöistä.

Vastausvaihtoehdot ovat olleet:

- kyllä, usein
- kyllä, silloin tällöin
- kyllä, mutta harvoin

- ei ollenkaan.

Suhtautumisessa kotitöitä koskevaan vastuunjakoon sukupuolten erot ovat olleet huimat koko tarkasteluajanjakson: Isistä sellaisia, joille ei ollut lainkaan tullut mieleen, että he olisivat liikaa vastuussa kotitöistä, oli 86 prosenttia vuosina 1998 ja 2001 ja 83 prosenttia 2004. Äitien vastaavat osuudet olivat 43 prosenttia vuonna 1998 ja 38 prosenttia vuosina 2001 ja 2004. (Kuvio 33.)

Sinkuilla erilaisia käsityksiä parisuhteesta ja perheestä (Luku 5)

Kaikissa barometreissä on kysytty yksin asuvien naimattomien ja eronneiden näkemyksiä parisuhteesta ja perheestä, mutta tarkasteluissa rajoitettu naimattomia koskevien tulosten esittämiseen. Yksin asuvia eronneita on tutkimusaineistoissa ollut liian vähän.

Suhtautumista perheeseen ja parisuhteeseen on kysytty neljän väittämän avulla:

- Parisuhteeseen saattaa sisältyä henkistä tai ruumiillista alistamista (1998) / väkivaltaa (2001, 2004).
- Perhe-elämässä välttämättömät kotityöt rajoittavat vapaa-ajanviettoa tai harrastuksia.
- Parisuhde sinänsä rajoittaa valintamahdollisuuksia omassa elämässä.
- Raha-asioista olisi hankala sopia perheessä.

Vastausvaihtoehdot olivat täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä ja ei osaa sanoa.

Suurimman yksimielisyyden aihe molemmilla sukupuolilla ollut kaikkina tutkimusajankohtina väittämä "Parisuhteeseen saattaa sisältyä henkistä tai ruumiillista alistamista (1998) / väkivaltaa (2001, 2004)". Se poikkeaa muista väittämistä siinä, että se sisältää kyseisen asian mahdollisuuden, kun taas muissa väittämässä väitetään parisuhteesta ehdottomasti jotakin. Ainut systemaattinen muutos suhtautumisessa tähän väittämään on täysin eri mieltä olevien osuuden kasvu 17 prosentista 31 prosenttiin naisilla vuodesta 1998 vuoteen 2004.

Kakkossijasta yksimielisyyden kohteena ovat kilpailleet väittämät "Perhe-elämässä välttämättömät kotityöt rajoittavat vapaa-ajanviettoa tai harrastuksia" ja "Parisuhde sinänsä rajoittaa valintamahdollisuuksia omassa elämässä". Väittämä "Raha-asioista olisi hankala sopia perheessä" on aina ollut viimeisellä sijalla yksimielisyyden kohteena: molempien sukupuolten enemmistö on aina ollut eri mieltä väittämän kanssa.

Väittämässä "Parisuhde sinänsä rajoittaa valintamahdollisuuksia omassa elämässä" esiintyy systemaattista muutosta varsinkin miehillä: Täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien osuus kasvoi miehillä ensin 42 prosentista 45 prosenttiin ja sen jälkeen 52 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2004. Naisista samaa mieltä tämän väittämän kanssa oli vuonna 1998 vain 31 prosenttia, mutta vuodesta 2001 lähtien osuus on pysytellyt hiukan yli 40 prosentissa.

Suhtautuminen väittämään "Perhe-elämässä välttämättömät kotityöt rajoittavat vapaa-ajanviettoa tai harrastuksia" on vaihdellut voimakkaasti tutkimusajanjaksolla: väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuus kasvoi yksin asuvilla naimattomilla naisilla 34 prosentista 48 prosenttiin ja miehillä 27 prosentista 56 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2001, mutta vuonna 2004 enää 37 prosenttia naisista ja 43 prosenttia miehistä oli samaa mieltä väittämän kanssa. Ruoanlaitto ja kodinsisustus lienevät nykyisin muodikkaita harrastuksia.

Kaikkiaan yksin asuvien naimattomien keskuudessa näyttäisi olevan meneillään monenlaista kehitystä. Niiden osuus, jotka pitävät raha-asioista sopimista-kin hankalana perheessä, on kasvanut vuodesta 1998 vuoteen 2004 naisilla 12 prosentista 24 prosenttiin ja miehillä 11 prosentista 24 prosenttiin. Toisaalta on lisääntyvästi niitäkin naisia, jotka ovat tiukasti eri mieltä parisuhteen rajoittavuutta koskevan väittämän kanssa: täysin eri mieltä olevien osuus on naisilla kasvanut 30 prosentista 37 prosenttiin vuodesta 1998 vuoteen 2004.

Yliolkainen tai vähättelevä suhtautuminen sukupuolten kesken vähentynyt kaikissa elinpiireissä (Luku 6)

Kaikissa tasa-arvobarometreissa on kysytty: "Onko eri elämänpiireissänne toista sukupuolta olevia, jotka suhtautuvat ainakin joskus yliolkaisesti tai vähättelevästi puheisiin tai ehdotuksiinne?" Toisen sukupuolen yliolkainen suhtautuminen on yleisempää vähemmän vapaaehtoisissa tai vahvoissa elinpiireissä, kuten koulu- tai opiskeluympäristössä, työpaikoilla ja sukulaisten kesken. Harvinaisempaa se on vapaaehtoisissa tai heikoissa elinpiireissä, kuten ystäväpiirissä ja järjestöelämässä sekä varsinkin naapuristossa ja harrastuksissa.

Oheiseen luetteloon on merkitty niiden osuus, joilla on vuosina 1998 ja 2004 ollut vähintään yksi yliolkaisesti suhtautuvat toisen sukupuolen edustaja kussakin elinpiirissä. Prosenttiluvut ovat peräisin jakaumista, joista "ei koske minua" -vastaukset on poistettu.

Vähintään yhden yliolkaisesti suhtautuvan toisen sukupuolen edustajan maininneiden osuus on vähentynyt vuodesta 1998 vuoteen 2004 seuraavasti:

- opiskeluympäristössä naisilla ja tytöillä 45 prosentista 37 prosenttiin ja miehillä ja pojilla 30 prosentista 25 prosenttiin
- työympäristössä naisilla 35 prosentista 25 prosenttiin ja miehillä 20 prosentista ja 14 prosenttiin
- järjestöelämässä naisilla 22 prosentista 12 prosenttiin ja miehillä 17 prosentista 11 prosenttiin
- sukulaisissa naisilla 30 prosentista 21 prosenttiin ja miehillä 21 prosentista 13 prosenttiin
- ystäväpiirissä naisilla 22 prosentista 13 prosenttiin ja miehillä 16 prosentista 13 prosenttiin
- naapureissa naisilla 9 prosentista 7 prosenttiin ja miehillä 11 prosentista 8 prosenttiin

- harrastuksissa naisilla 9 prosentista 6 prosenttiin ja miehillä 8 prosentista 5 prosenttiin. (Kuviot 36 ja 37.)

Naisiin kohdistuva seksuaalinen häirintä ei ota laantuakseen (Luku 6)

Toisen sukupuolen taholta koettua seksuaalista häirintää on kysytty kaikissa tasa-arvobarometreissa "kahden viime vuoden ajalta". Häirinnäksi on määritelty haastattelulomakkeella "sellainen seksuaalinen käyttäytyminen, joka on ei-toivottua, yksipuolista ja saattaa sisältää painostusta".

Seksuaalisen häirinnän kokemusten osalta sukupuolten tasa-arvon kehitys näyttää kyseenalaiselta. Sukupuolten väliset erot seksuaalisen häirinnän kokemisessa ovat pikemminkin kasvaneet kuin vähentyneet.

Puheen kautta välittyvässä seksuaalisessa häirinnässä, kaksimielisten vitsien kertomisessa ja asiattomien huomautusten tekemisessä, miehet ovat – naisten kokemusten mukaan - aktiivisempia kuin muissa tutkituissa seksuaalisen häirinnän lajeissa, fyysisessä lähentelyssä ja seksin ehdotuksissa. Miesten kokemukset naisten taholta tulevasta häirinnästä ovat melko harvinaisia ja hajaantuvat eri lajeihin varsin tasaisesti. "Kahden viime vuoden aikana" koetusta erilaisesta seksuaalisesta häirinnästä kertoivat koko otoksesta, siis 15–74 -vuotiaista, seuraavat osuudet:

- kaksimielististä vitsien vastentahtoisesta kuuntelusta kertoi 18–22 prosenttia naisista ja 3–5 prosenttia miehistä eri tutkimusajankohtina
- asiattomista huomautuksista 16 prosenttia naisista vuonna 1998 ja 19 prosenttia heistä 2001 ja 2004, ja 6 prosenttia miehistä kaikkina tutkimusajankohtina
- fyysisestä lähentelystä 12–13 prosenttia naisista ja 6–9 prosenttia miehistä eri tutkimusajankohtina
- seksin ehdotuksista 10–11 prosenttia naisista ja 5–8 prosenttia miehistä eri tutkimusajankohtina. (Kuvio 38.)

Seksuaalisen häirinnän kokemukset vaihtelevat paljon, paitsi sukupuolen, myös iän mukaan varsinkin naisten keskuudessa. Alle 35-vuotiaista naisista tasan joka toinen oli kokenut vuosina 2002–2003 vähintään yhdenlaista seksuaalista häirintää, kun taas miesten vastaava osuus oli vain 18 prosenttia. Sukupuolten ero on huima 32 prosenttiyksikköä. Se on vain suurentunut tutkimusajanjaksoneen miehiin kohdistuvan häirinnän vähetessä.

Seksuaalisen häirinnän kokemukset harvenevat naisten ja miesten ikääntyessä. Tällöin myös sukupuolten ero näissä kokemuksissa pienenee. Kaikista naisista seksuaalisen häirinnän kohteena oli ollut 29 prosenttia vuonna 1998 ja 31 prosenttia vuosina 2001 ja 2004. Kaikilla miehillä vastaavat osuudet olivat 14–15 prosenttia. Sukupuolten ero kasvoi 15 prosenttiyksiköstä 16 prosenttiyksikköön vuodesta 1998 vuoteen 2001 ja 17 prosenttiyksikköön vuoteen 2004 tultaessa.

Siitä keiden taholta seksuaalista häirintää on koettu, on tietoa vuodesta 2001 lähtien. Häiritsijätahoja ei ole syytä tarkastella kuin naisten osalta, koska seksuaa-

lista häirintää kokeneita miehiä on vuosien 2001 ja 2004 otoksessa siinä määrin vähän, että heidän tuloksissaan näyttää olevan melko paljon sattumanvaraisuutta.

Häiritsijätahojen yleisyysjärjestys on naisilla säilynyt huomattavan muuttumattomana vuodesta 2001 vuoteen 2004. Yleisin yksittäinen taho on naisilla ollut molempina tutkimusajankohtina "tuntematon". Tuntemattoman on maininnut 41 prosenttia vuonna 2004 ja 43 prosenttia vuonna 2001. Tämä tarkoittaa myös sitä, että häirintää kokeneiden naisten enemmistö (59 prosenttia vuonna 2004 ja 57 prosenttia vuonna 2001) on maininnut pelkästään enemmän tai vähemmän tuttuja häiritsijöitä. Tutuista yleisimpiä häiritsijöitä ovat "muut" tuttavat. Seuraavaksi yleisimpiä häiritsijöitä ovat työtoverit ja asiakkaat. Edellä mainittujen lisäksi ystäväpiiriin kuuluvat henkilöt esiintyvät häiritsijöinä yli 10 prosentilla seksuaalista häirintää kokeneista naisista. Muut häiritsijätahot ovat tätä harvinaisempia. (Kuvio 40.)

Työ- ja opiskeluympäristössä tapahtuva seksuaalinen häirintä ja väkivallan uhka (Luku 6)

Tässä luvussa tarkastellaan ensiksi *työympäristössä* tapahtuvaa seksuaalista häirintää. Sellaiseksi on määritelty häirintä, jota koetaan esimiesten, työtovereiden tai asiakkaiden taholta. Tasa-arvobarometreissa on selvitetty myös väkivallan uhan kokemista eri elinpiireissä. Tässä yhteydessä tarkastellaan pelkäämistä työtehtävissä. Lopuksi tarkastellaan opiskeluympäristössä tapahtuvaa seksuaalista häirintää, joksi opiskelutovereiden tai opettajien taholta tuleva häirintä määriteltiin. (Väkivallan uhan kokemista ei barometreissa ole kysytty opiskeluympäristön osalta.)

Aiemmin tässä koonnoksessa esitetyt työympäristöä koskevat tulokset viittaavat asiallisen kohtelun lisääntymiseen työpaikoilla. Tätä eivät osoita selkeästi seksuaalista häirintää koskevat tulokset: Niiden päätoimisten naispalkansaajien osuus, jotka ovat työyhteisössään joutuneet seksuaalisen häirinnän kohteeksi, on pysynyt samana 18 prosenttina vuodesta 2001 vuoteen 2004. Miehillä vastaava osuus oli 5 prosenttia vuonna 2001 ja 7 prosenttia vuonna 2004.

Koska miehet kokevat seksuaalista häirintää työpaikallaan varsin harvoin, tutkimusaineistot eivät riitä sen tarkempaan selvittämiseen. Seuraavat tulokset koskevat pelkästään naisia.

Tärkeä myönteinen tulos naisiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän osalta on se, että esimiehet pidättäytyvät siitä aiempaakin huolellisemmin. Jo vuonna 2001 harvempi kuin joka kymmenes työpaikallaan seksuaalista häirintää kokeneista naisista ilmoitti häiritsijäksi esimiehen. Niiden osuus, jotka ovat ilmoittaneet esimiehen häiritsijäksi, väheni edelleen useimmissa häirinnän lajeissa, seksin ehdotusten osalta jopa täyteen nolnaan vuoden 2004 otoksessa.

Työtovereiden ja asiakkaiden taholta tulevan häirinnän kehityssuunta ei ole yhtä myönteinen: seksin ehdotukset ovat vähentyneet, mutta ne näyttävät korvautuvan asiattomilla huomautuksilla ja kaksimielisillä vitseillä. Tämän perusteella voitaisiin ehkä ajatella, että asiakkaiden ja työtoverien taholta tuleva häirintä olisi

painottumassa lievempiin seksuaalisen häirinnän muotoihin. Toisaalta asiattomat huomautuksetkin voivat olla varsin ilkeämielisiä ja loukkaavampia kuin ehkä kovinkin kömpelöt seksin ehdotukset. On myös huomattava, että fyysinen lähentely ei näytä vähentyneen: työympäristössään seksuaalista häirintää kokeneista naisista vajaa viidesosa raportoi työtovereiden taholta tulleesta lähentelystä ja 12 prosenttia asiakkaiden lähentelystä molempina vuosina 2001 ja 2004.

Voi ehkä ihmetellä, miten on mahdollista, että työpaikoilla naisiin kohdistuva yliolkaisuus on vähentynyt, mutta seksuaalinen häirintä ei. Kun näiden asioiden yhteyksiä tarkisteltiin, osoittautui että yhteys seksuaalisen häirinnän ja yliolkaisuuden kokemusten välillä on tiivistynyt vuodesta 2001 vuoteen 2004. Vuonna 2001 esiintyi vielä – naisten vastausten perusteella – kohtalaisen paljon sellaista-kin miesten ylimielisyyttä, joka ei liittynyt mitenkään seksuaaliseen häirintään.

Ylimielisyyden ja vähättelevän kohtelun tilalle tulee uusia vastuksia. Väkivallan uhan kokeminen työtehtävissä on lisääntynyt naisilla jonkin verran vuodesta 2001 vuoteen 2004: kokonaan pelkäämättömien osuus on laskenut 80 prosentista 76 prosenttiin. Vuonna 2001 löydettiin tiivis yhteys työpaikoilla tapahtuvan seksuaalisen häirinnän ja työtehtävissä koettujen väkivallan uhkien välille. Nyt havaitulla pelkäämisen lisääntymisellä ei kuitenkaan ole tekemistä seksuaalisen häirinnän kanssa. Pelkääminen on lisääntynyt vain niiden keskuudessa, jotka eivät ole kokeneet seksuaalista häirintää. Barometri ei sisällä tietoa tämän pelkäämisen taustasta.⁴

Päinvastoin kuin työpaikoilla, *oppilaitoksissa* tapahtuva seksuaalinen häirintä näyttää vähentyneen: Seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumisesta kertoi naisopiskelijoista ja koulutyötoista 16 prosenttia vuonna 2001, mutta vuonna 2004 enää 12 prosenttia. Vastaavat osuudet olivat miesopiskelijoilla ja koulu-
pojilla 9 prosenttia vuonna 2001 ja 8 prosenttia vuonna 2004. Opiskeluympäristössä tavallisimmat häiritsijät ovat opiskelutovereita, eivät suinkaan opettajia.

Liikahduksia sukupuolten tasa-arvon suuntaan?

Tasa-arvobarometreissa tutkitut mielipiteet sisältävät kritiikkiä yhteiskunnallisia käytäntöjä kohtaan. Jo viime vuosituhannella suomalaisten suuren enemmistön näkemykset poikkesivat oikeuslaitoksen käytännöistä sen suhteen, millaisia tuomioita raiskauksista pitäisi antaa. Mikään ei viittaa siihen, että kansalaisten näkemykset lähestyisivät oikeuslaitoksen käytäntöjä tai päinvastoin. Yhä edelleen lähes kaikki suomalaiset ovat sitä mieltä, että raiskauksista annetut tuomiot ovat liian lieviä. Suomalaisten suuren yksimielisyyden aiheista sukupuolten perusteettomien palkkaerojen poistaminen ja perhevapaista koituvien kustannusten jakaminen myös miesten työnantajille hakevat vielä ratkaisuaan.

Eräille sukupuolten tasa-arvon kokemuksiä koskeville tuloksille on yhteistä se, että liikahduksia tasa-arvon suuntaan näyttää tapahtuneen, mutta tasa-arvoa

4 Työolotutkimuksen mukaan asiakastyötä tekevät naiset kokevat väkivaltaa tai sen uhkaa useammin kuin muut naiset (Lähde ks. alaviite 2).

ei kuitenkaan ole saavutettu: Naisten kokemat haitat sukupuolesta omassa työssä ovat vähentyneet, mutta sukupuolten erot haittojen määrässä ovat edelleenkin suuria. Miesten on aiempaa helpompi lähteä lakisääteisille perhevapaille, mutta ei lainkaan yhtä helppoa kuin naisten. Tämä myönteinen kehityssuunta ei kuitenkaan koske lapsiperheiden vastuunjakoja kotitöissä. Siinä ei ole havaittavissa minkäänlaista tasoittumista. Liioin kotitöitä koskevan liiallisen vastuun kokemukset eivät ole vähentyneet lapsiperheiden äideillä.

Naisia arvostetaan yhä enemmän yhteiskunnan huippupaikoilla sekä naisten että miesten keskuudessa. Varsinkin ensimmäisen naispresidentin arvostus on suurta. Edelleen, yliolkainen suhtautuminen sukupuolten kesken on vähentynyt kaikissa tutkituissa elinpiireissä. Kuitenkin nuoret naiset kokevat seksuaalista häirintää yhtä yleisesti kuin aiemmin.

Liite
Haastattelulomake

Tasa-arvobarometri 2004¹

Jotta en kysyisi teiltä kysymyksiä, jotka eivät sovi teidän tilanteeseenne, kysyn ensiksi siitä kotitaloudesta, johon kuulutte. Kotitaloudella tarkoitan henkilöitä, jotka **asuvat yhdessä sekä ruokailevat** tai muuten **käyttävät tulojaan yhdessä**.

KO0 Elättekö nykyisin:	N %	M %
1 vanhempienne (ottovanhempien, isovanhempien tms.) kotitaloudessa vailla omaa perhettä vai	8	15
2 omassa kotitaloudessanne?	92	85

Jos kohde asuu **väliaikaisesti** ja perheettömänä esimerkiksi koulunkäynnin takia poissa kotoa, hänet katsotaan vanhempiensa kotitalouteen kuuluvaksi. Sen sijaan esimerkiksi sellaisen opiskelija-asunnossa asuvan, jolla **ei ole aikeita muuttaa takaisin** vanhempiensa kotitalouteen tai jolla on perhettä, vaikkapa vain avopuoliso, katsotaan perustaneeksi oman kotitalouden. Myös esimerkiksi lapsuuskodistaan poismuuttaneet sisarustensa kanssa asuvat elävät omassa kotitaloudessa. Edelleen, jos kohteella on oma perhe ja sen yhteydessä asuu / asuvat myös hänen vanhempansa, kohde elää omassa kotitaloudessaan.

Omassa kotitaloudessa elävät:

KO1 Kysyn seuraavaksi siviilisäätyänne. Oletteko tällä hetkellä:	N %	M %
1 naimaton	14	19
2 avoliitossa	19	17
3 avioliitossa	50	54
4 samaa sukupuolta olevien rekisteröidyssä tai avioliitonomaisessa suhteessa	0	0
5 eronnut tai asumuserossa	10	8
6 leski?	6	1

Avoliitossa tai avioliitossa olevat:

KO2 Elättekö puolisonne kanssa samassa kotitaloudessa vähintään kaksi kolmannesta ajasta?	N %	M %
1 kyllä (esim. toinen puoliso enintään 2 päivää viikosta toisella paikkakunnalla)	99	97
2 emme (esim. toinen puoliso vähintään 3 päivää viikosta toisella paikkakunnalla)	1	3

Erillään puolisoista yli kolmanneksen ajasta:

KO3 Kumpi puolisoista elää vakituisesti tai vakituisemmin yhteisessä kotitaloudessa?	N %	M %
1 minä	89	63
2 puolisoni	11	31
EOS	0	6

¹ Tämä lomake ei ole ollut konkreettisesti muodossaan käytössä haastatteluissa, koska ne on tehty tietokoneavusteisina. Sitä on käytetty avuksi lomakkeen ohjelmoinnissa ja se sisältää ohjelmoinnissa tarvittavia tietoja.

Omassa kotitaloudessa vakituisesti elävät (KO0=2 ja KO3≠2):
Kysyn seuraavaksi alle 18-vuotiaista lapsista.

Omassa kotitaloudessa vakituisesti elävät:

KO4 Asuuko kotitaloudessanne tällä hetkellä alle 18-vuotiaita lapsia (teidän ja puolisonne yhteisiä tai jommankumman lapsia tai lastenlapsia, adoptoituja tms. lapsia) **vakituisesti** (vähintään puolet ajasta)?

	N %	M %
1 kyllä	34	31
2 ei	66	69

Omassa kotitaloudessa vakituisesti elävät, alle 18-vuotiaita lapsia vakituisesti kotitaloudessa:

KO5 Minkä ikäisiä nämä lapset ovat? Mainitkaa lasten iät **nuorimmasta vanhimpaan**.

Omassa kotitaloudessa vakituisesti elävät:

KO6 Asuuko kotitaloudessanne tällä hetkellä alle 18-vuotiaita lapsia (teidän ja puolisonne yhteisiä tai jommankumman lapsia tai lastenlapsia, adoptoituja tms. lapsia) **osa-aikaisesti** (alle puolet, mutta vähintään noin kolmanneksen ajasta)? Jos lapsi asuu kotitaloudessa säännöllisesti kaksi täyttä viikonlopun vuorokautta, hänet hyväksytään kotitaloudessa asuvaksi.

	N %	M %
1 kyllä	2	2
2 ei	98	98

Omassa kotitaloudessa elävät:

KO7

Omassa kotitaloudessa vakituisesti elävät:

Onko teillä sellaisia alle 18-vuotiaita lapsia, jotka eivät asu kotitaloudessanne edes kolmannesta ajasta, mutta joiden elatukseen osallistutte?

Vähemmän vakituisesti yhteisessä kotitaloudessa puolisonsa kanssa elävät (KO3=2):

Onko teillä alle 18-vuotiaita lapsia?

	N %	M %
1 kyllä	3	5
2 ei	97	95

Toisessa kotitaloudessa eläviä alle 18-vuotiaita lapsia:

KO8 Kuinka usein tapaatte näitä lapsianne: (Jos lapsia on useampia ja heitä ei tavata yhtä usein, valitaan nuorimman lapsen tapaaminen.)

	N %	M %
1 lähes päivittäin	4	5
2 suunnilleen joka viikko	65	56
3 noin kerran kuukaudessa	17	18
5 muutaman kerran vuodessa	13	18
6 harvemmin tai ette koskaan?	0	3

Kysyn seuraavaksi arvioitanne suomalaisten miesten ja naisten asemasta yleensä.

YL1 Jos arvioidaan aivan yleisesti suomalaisten miesten ja naisten asemaa **nykyisin**, mikä seuraavista viidestä väittämästä vastaa eniten omaa näkemystänne:

	N %	M %
1 miesten asema yhteiskunnassa on (keskimäärin) selvästi parempi kuin naisten	21	8
2 miesten asema yhteiskunnassa on (keskimäärin) hiukan parempi kuin naisten	58	52
3 naisten asema on (keskimäärin) selvästi parempi kuin miesten	0	2
4 naisten asema on (keskimäärin) hiukan parempi kuin miesten	2	3
5 miehet ja naiset ovat tasa-arvoisia keskenään?	18	34
EOS	1	1

YL2 Arveletteko sukupuolten tasa-arvon lisääntyvän, eriarvoisuuden lisääntyvän vai pysykö tilanne samanlaisena **seuraavan kymmenen vuoden aikana?**

	N %	M %
1 tasa-arvo lisääntyy	50	51
2 eriarvoisuus lisääntyy	6	8
3 tilanne pysyy samanlaisena	42	40
EOS	2	1

YL3 Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä:

		täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	EOS
A Naisten entistä aktiivisempi tulo mukaan politiikkaan on tarpeen poliittisen asiantuntemuksen monipuolistamiseksi?	N %	60	32	5	1	2
	M %	41	43	9	4	3
B Yritykset ja talouselämä hyötyisivät, jos johtopaikoilla olisi nykyistä enemmän naisia?	N %	52	34	9	2	3
	M %	28	40	21	5	6
C Sosiaali- ja terveyspalveluiden työtehtävissä tulisi olla nykyistä enemmän miehiä?	N %	46	33	13	6	2
	M %	32	38	19	7	4
D Naisten mahdollisuudet työelämässä ovat yhtä hyvät kuin miesten?	N %	12	17	49	21	1
	M %	25	23	40	10	2
E Naimisissa olevilla naisilla on täysi oikeus käydä töissä, olipa heidän perhetilanteensa mikä tahansa?	N %	84	10	4	1	1
	M %	80	12	7	0	1

F Miehellä on ensisijaisesti vastuu perheen toimeentulosta?	N %	39	32	16	12	1
	M %	28	33	21	17	1
G On oikein, että se puoliso, jolla on pienempi palkka, tekee suuremman osan kotitöistä?	N %	3	4	17	75	1
	M %	4	6	24	64	2
H Miesten tulisi osallistua nykyistä enemmän lastensa hoitoon ja kasvatukseen?	N %	58	31	7	2	2
	M %	59	30	6	2	4
I Työpaikoilla kannustetaan miehiä riittävästi käyttämään lastenhoitovapaita?	N %	9	14	30	27	20
	M %	9	14	30	27	20
J Työmarkkinajärjestöjen tulisi toimia nykyistä aktiivisemmin naisten ja miesten perusteettomien palkkaerojen poistamiseksi?	N %	80	14	1	1	4
	M %	61	25	5	3	6
K Perhevapaista koituvia työnantajakustannuksia tulee tasata nykyistä enemmän nais- ja miesvaltaisten alojen kesken?	N %	59	28	2	1	10
	M %	47	32	4	4	13
L Miehetkin hyötyvät sukupuolten tasa-arvon lisääntymisestä?	N %	52	32	7	3	5
	M %	46	37	9	4	4
M Työpaikkakohtaisista tasa-arvosuunnitelmista ei ole hyötyä naisten ja miesten tasa-arvon edistämiseksi?	N %	8	20	32	24	16
	M %	10	18	34	21	17
N Lähes alastomien vartaloiden esittämistä ulkomainoksissa tulisi vähentää?	N %	53	23	13	9	2
	M %	25	22	24	25	4
O Pienille tytöille myytävät vaatteet ovat liian seksikkäitä?	N %	59	26	7	5	3
	M %	39	28	12	9	12
P Kaupalliset kanavat eli TV, Internet, mainokset ja muu viihde vaikuttavat liikaa lasten ja nuorten käsityksiin seksuaalisuudesta?	N %	67	26	3	2	2
	M %	53	28	9	5	5

*Pää- ja sivutoimiset palkansaajat, yrittäjät ja ammatinharjoittajat:
Seuraavaksi kysyn kokemuksianne työelämästä.*

Pää- ja sivutoimiset palkansaajat:

TY1 Toteutuuko sukupuolten välinen tasa-arvo työpaikallanne

	N %	M %
1 erittäin hyvin	24	30
2 melko hyvin	33	37
3 keskimertaisesti	14	8
4 melko huonosti	6	4
5 erittäin huonosti?	4	2
KYSYMYS EI SOVI	17	19
EOS	1	0

Pää- ja sivutoimiset palkansaajat:

TY3 Ovatko naiset tai miehet työpaikallanne selvänä enemmistönä? Selvällä enemmistöllä tarkoitetaan vähintään kahden kolmasosan enemmistöä.

	N %	M %
1 naiset selvänä enemmistönä	70	17
2 miehet selvänä enemmistönä	13	64
3 kumpikaan sukupuoli ei ole selvänä enemmistönä	17	19

Pää- ja sivutoimiset palkansaajat:

TY4 Onko teillä **nykyisessä** työssänne haittaa sukupuolestanne seuraavissa asioissa:

		paljon	jonkin verran	ei lainkaan	EOS
A palkkaus?	N %	7	17	75	1
	M %	0	2	97	1
B työsuhte-etujen saaminen? (esim. työsuhteautot, puhelimet)	N %	1	7	91	1
	M %	1	1	99	0
C koulutukseen pääsy? (työnantajan kustantamaan)	N %	1	5	94	0
	M %	0	1	99	0
D tiedon saaminen? (esim. työtä koskevista muutoksista)	N %	1	8	91	0
	M %	0	2	98	0
E työpaineiden jakautuminen? (esim. naiset / miehet pääsevät helpommalla)	N %	2	16	80	1
	M %	1	9	89	0
F uralla eteneminen?	N %	4	17	78	0
	M %	1	4	96	0

G työsuhteen jatkuvuus? (esim. pätkätyöt tai määräaikaisuus)	N %	2	6	91	0
	M %	0	2	98	0
H työtulosten arviointi?	N %	1	13	85	1
	M %	0	4	95	0
I ammattitaidon arvostus?	N %	4	18	77	1
	M %	1	3	96	0
J työn itsenäisyys?	N %	1	6	92	1
	M %	1	1	98	0

Pää- ja sivutoimiset palkansaajat:

TY2 Oletteko **viimeisten viiden vuoden aikana** ehdottanut palkankorotusta itsellenne? (ehdottanut esimiehelle, luottamusmiehelle tms., koskee kaikenlaisia ei-automaattisesti tulevia korotuksia, esim. henkilökohtaisia lisiä)?

	N %	M %
1 kyllä	36	47
2 en	64	53

Pää- ja sivutoimiset yrittäjät ja ammatinharjoittajat:

TY5 Toteutuuko sukupuolten tasa-arvo oman kokemuksenne mukaan ammattialallanne tai yrittäjänä toimiessanne

	N %	M %
1 erittäin hyvin	16	29
2 melko hyvin	41	33
3 kesinkertaisesti	5	10
4 melko huonosti	16	4
5 erittäin huonosti?	3	6
KYSYMYS EI SOVI	19	15
EOS	0	3

Pää- ja sivutoimiset yrittäjät ja ammatinharjoittajat:

TY6 Onko teillä **nykyisessä** työssänne haittaa sukupuolestanne seuraavissa asioissa:

		paljon	jonkin verran	ei lainkaan	EOS
A ammattitaidon arvostus?	N %	3	19	78	0
	M %	1	3	96	0
B taloudellinen toimeentulo?	N %	0	14	86	0
	M %	0	1	99	0
C asiakassuhteiden luominen?	N %	3	14	84	0
	M %	1	3	96	0
D yhteistyö asiakkaiden kanssa?	N %	0	14	86	0
	M %	1	4	95	0
E yhteistyö muiden yrittäjien kanssa?	N %	0	16	84	0
	M %	0	3	97	0
<i>alaisia:</i>	N %	0	25	75	0
F yhteistyö alaisten kanssa?	M %	0	0	100	0
G uralla eteneminen ja itsensä kehittäminen?	N %	0	5	95	0
	M %	0	3	97	0
H yritystoimintaan tarkoitetun yhteiskunnallisen tuen saaminen?	N %	0	14	78	8
	M %	0	4	91	5

Päätoimiset opiskelijat ja koululaiset:

Seuraavaksi kysyn kokemuksianne **nykyisestä** koulu- tai opiskeluympäristöstänne.

Päätoimiset opiskelijat ja koululaiset:

TY7 Toteutuuko sukupuolten tasa-arvo oppilaitoksessanne

	N %	M %
1 erittäin hyvin	46	55
2 melko hyvin	37	31
3 kesinkertaisesti	11	10
4 melko huonosti	4	1
5 erittäin huonosti?	1	1
KYSYMYS EI SOVI	1	1
EOS	1	1

Päätoimiset opiskelijat ja koululaiset:

TY8 Haittaavatko seuraavat seikat opiskeluanne:

Blaise-lomakkeessa 'vastakkainen sukupuoli' on 'pojat tai miehet', jos kohdehenkilö on nainen, ja 'tytöt tai naiset', jos kohdehenkilö on mies, 'oma sukupuoli' päinvastoin.

		paljon	jonkin verran	ei lainkaan	EOS
A Oppimateriaaleissa tulee liiaksi esiin vastakkaisen sukupuolen maailma tai kokemuspiiri?	N %	1	11	87	0
	M %	1	10	87	1
B Jotkut opettajat valitsevat opetuksen sisällöt liiaksi vastakkaisen sukupuolen maailmasta tai kokemuspiiristä?	N %	3	13	84	0
	M %	3	12	85	0
C Vastakkainen sukupuoli saa mielenkiintoisimmat tehtävät?	N %	3	9	88	0
	M %	1	7	90	1
D Vastakkainen sukupuoli saa parhaat työvälineet?	N %	1	11	87	1
	M %	1	10	87	1
E Jotkut opettajat arvioivat vastakkaisen sukupuolen aikaansaannoksia myönteisemmin kuin oman sukupuolen aikaansaannoksia?	N %	4	28	69	0
	M %	13	27	59	1
F Keskusteluissa ja vastaajina vastakkaisen sukupuolen edustajat ovat jatkuvasti äänessä?	N %	6	18	76	0
	M %	9	26	65	0

Pää- ja sivutoimiset palkansaajat:

Seuraavat kysymykset koskevat perheen ja työn yhteensovittamista.

Pää- ja sivutoimiset palkansaajat:

PE1 Onko työpaikallanne yleisesti ottaen vaikeaa:

		ei lainkaan vaikeaa	jonkin verran vaikeaa	selvästi vaikeaa	KYSYMYS EI SOVI	EOS
A pienten lasten äideille kieltäytyä ylitöistä perhesyihin vedoten?	N %	55	22	9	12	2
	M %	45	14	3	33	6
B pienten lasten isille kieltäytyä ylitöistä perhesyihin vedoten?	N %	44	16	4	31	5
	M %	57	20	5	13	5
C naisille jäädä kotiin hoitamaan äkillisesti sairastunutta (alle 10-vuotiasta) lastaan?	N %	63	20	8	7	1
	M %	58	9	2	26	5
D miehille jäädä kotiin hoitamaan äkillisesti sairastunutta (alle 10-vuotiasta) lastaan?	N %	48	15	7	26	4
	M %	62	18	9	7	4

Pää- ja sivutoimiset palkansaajat, alle 12-vuotiaita lapsia kotitaloudessa:

PE2 Oletteko itse jäänyt viimeisten kahden vuoden aikana kotiin hoitamaan äkillisesti sairastunutta lasta:

	N %	M %
1 en lainkaan	26	32
2 korkeintaan muutamia kertoja	50	50
3 lukuisia kertoja?	19	14
LAPSI EI OLE OLLUT SAIRAS	3	4
EOS	1	1

Pää- ja sivutoimiset palkansaajat:

PE3 Seuraavat kysymykset koskevat suhtautumista perhevapaiden käyttöön työpaikallanne. (Perhevapaat ovat vapaita, jotka mahdollistavat vanhempien jäämisen määräajaksi pois työelämästä tai lyhennetyn työajan lapsen hoitamiseksi.) Onko vaikeaa:

		ei lainkaan vaikeaa	jonkin verran vaikeaa	selvästi vaikeaa	KYSYMYS EI SOVI	EOS
A naisille jäädä äitiys- ja vanhempainvapaalle vajaan vuoden ajaksi?	N %	78	11	2	6	4
	M %	58	7	2	26	6
B miehille jäädä isyysvapaalle kolmen viikon ajaksi?	N %	57	9	3	25	6
	M %	68	13	7	7	5
C miehille jäädä vanhempainvapaalle, jonka kesto voi vaihdella yhdestä seitsemään kuukauteen?	N %	41	16	7	27	8
	M %	34	26	20	9	11
D naisille jäädä hoitovapaalle hoitamaan lasta siksi, kunnes lapsi täyttää 3 vuotta?	N %	67	17	5	7	5
	M %	46	15	4	26	8
E miehille jäädä hoitovapaalle hoitamaan lasta siksi, kunnes lapsi täyttää 3 vuotta?	N %	39	14	11	27	9
	M %	31	20	27	9	12
F naisille olla osittaisella hoitovapaalla eli lyhentää työaikaansa, mikä on mahdollista lapsen toisen kouluvuoden loppuun asti?	N %	52	21	13	8	7
	M %	38	17	7	27	11
G miehille olla osittaisella hoitovapaalla eli lyhentää työaikaansa, mikä on mahdollista lapsen toisen kouluvuoden loppuun asti?	N %	34	18	12	27	10
	M %	31	24	21	11	13

Pää- ja sivutoimiset palkansaajat, joilla on omassa tai toisessa kotitaloudessa eläviä alle 18-vuotiaita lapsia ja jotka eivät olleet perhevapailla haastattelujankohtana:

PE4A Oletteko itse ollut viimeisten viiden vuoden aikana äitiys-, isyys-, vanhempain- tai kokoaikaisella hoitovapaalla? '

	N %	M %
1 kyllä	33	33
2 en	67	67

Pää- ja sivutoimiset palkansaajat, joilla on omassa tai toisessa kotitaloudessa eläviä alle 18-vuotiaita lapsia ja jotka eivät olleet perhevapailla haastattelujankohtana:

PE4B Entä oletteko ollut viimeisten viiden vuoden aikana osittaisella hoitovapaalla?

	N %	M %
1 kyllä	10	2
2 en	90	98

*Ei-palkansaajat, jotka elävät puolisonsa kanssa vakituisesti tai puolisoa vakituisemmin yhteisessä kotitaloudessa tai joilla on alle 18-vuotiaita lapsia kotitaloudessa vakituisesti tai osa-aikaisesti:
Seuraavat kysymykset koskevat perheen ja muiden elämänalueiden yhteensovittamista.*

Alle 18-vuotiaita lapsia vakituisesti tai osa-aikaisesti kotitaloudessa:

PE5 Onko teille perhesyiden takia vaikeaa:

		ei lainkaan vaikeaa	jonkin verran vaikeaa	selvästi vaikeaa	KYSYMYS EI SOVI
<i>ansiotyö pääasiallisena toimintana:</i>					
A olla tarvittaessa myöhään tai viikonloppuisin töissä (tarkoitetaan normaalityöajan ylittäviä töitä)	N %	68	17	8	7
	M %	69	21	6	4
B opiskella (kaikenlainen opiskelu)	N %	63	17	8	13
	M %	63	11	5	21
C lähteä yön yli kestäväälle työmatkalle tai kurssille?	N %	69	12	10	10
	M %	70	12	6	13

Yhteisessä kotitaloudessa puolisonsa kanssa vakituisesti tai puolisoa vakituisemmin elävät:

PE6 Onko puolisonne liian vähän kotona?

	N %	M %
1 kyllä	17	7
2 ei	83	92

Puoliso liian vähän kotona:

PE7 Onko puolisonne liian paljon poissa kotoa

	N %	M %
1 enimmäkseen työn tai siihen liittyvien matkojen takia	73	73
2 enimmäkseen vapaa-ajan harrastusten takia? (sisältää järjestöelämään osallistumisen)	18	17
MUIDEN SYIDEN TAKIA	8	10
EOS	1	0

Puolisonsa kanssa vakituisesti yhteisessä kotitaloudessa elävät, alle 18-vuotiaita lapsia vakituisesti kotitaloudessa:

Seuraavat kysymykset koskevat kotitöiden jakoa **omassa kotitaloudessanne**. Muihin kotitalouksiin kuuluvien mahdollista avustamista kysytään myöhemmin.

Puolisonsa kanssa vakituisesti yhteisessä kotitaloudessa elävät, alle 18-vuotiaita lapsia vakituisesti kotitaloudessa:

PE8 Kuka teidän kotitaloudessanne oli **viime syksyn aikana useimmiten vastuussa** seuraavista asioista:

		äiti	isä	äiti ja isä yhtä paljon	lapsi / lapset	muu kotitalou- den jäsen	KYSYMYS EI SOVI	EOS
A ruuanlaitto arkisin (myös einesten tai valmiin ruuan lämmittäminen)?	N %	74	12	13	0	0	0	0
	M %	62	15	21	1	1	0	0
B astianpesu?	N %	58	9	32	2	0	0	0
	M %	44	16	36	4	0	0	0
C pyykinpesu?	N %	86	3	10	0	0	0	0
	M %	80	4	16	0	0	0	0
D silitys?	N %	79	6	8	0	0	6	0
	M %	80	7	12	0	0	2	0
E asunnon siivous?	N %	57	5	36	0	1	0	0
	M %	41	8	49	1	1	0	0
F päivittäisostokset?	N %	45	20	35	0	0	0	0
	M %	27	29	44	0	0	0	0
G lasten kuljettaminen päiväkotiin tai kouluun?	N %	25	13	19	1	0	41	0
	M %	18	16	26	3	0	37	0
H lasten kuljettaminen harrastuksiin?	N %	21	24	29	0	1	25	0
	M %	12	27	32	1	0	27	0

I yhteydenpito päiväkodin tai koulun kanssa (esim. vanhempainiltoihin osallistuminen)?	N %	47	3	33	0	0	16	0
	M %	36	7	40	0	0	17	0
<i>7-17 -v. lapsia kotitaloudessa:</i> J lasten läksyjen teosta huolehtiminen?	N %	45	9	34	3	0	9	0
	M %	30	7	50	2	1	11	0
K Keskusteleminen, leikkiminen lasten kanssa, iltasatujen lukeminen, taitojen opettaminen tms.?	N %	26	3	64	0	0	6	0
	M %	18	5	71	0	0	5	0
<i>alle 7-v. lapsia kotitaloudessa:</i> L lastenhoito? (peseminen, pukeminen, syöttäminen)	N %	43	4	48	0	0	6	1
	M %	38	1	56	1	1	4	0
M lemmikkieläinten hoito?	N %	17	8	19	7	0	48	0
	M %	8	8	19	8	0	57	0
N kulkuneuvojen huolto?	N %	4	87	6	0	0	2	0
	M %	0	96	2	0	0	1	0
O muu huolto, korjaus tai rakentaminen? (myös kodin elektroniikka ja pihatyöt)	N %	1	84	14	0	0	1	0
	M %	0	92	7	0	0	0	0
P kodin taloutta koskevien asioiden hoito (lainojen, vakuutusten, maksujen tms. hoito)	N %	33	30	37	0	0	0	0
	M %	18	41	40	0	0	0	0

Avoliitossa tai avioliitossa olevat tai alle 18-vuotiaita lapsia vakituisesti omissa kotitaloudessa:

PE9 Onko teille tullut viime aikoina mieleen, että olette liikaa vastuussa kotitöistä:

	N %	M %
1 kyllä, usein	15	2
2 kyllä, silloin tällöin	21	4
3 kyllä, mutta harvoin	12	8
4 ei ollenkaan?	52	85

Avoliitossa tai avioliitossa olevat vähemmän vakituisesti yhteisessä kotitaloudessa elävät:
Seuraavaksi kysyn muutaman asian parisuhteestanne.

Avoliitossa tai avioliitossa :

PE12 Millainen on suhteenne nykyiseen puolisoonne? Onko se:

	N %	M %
1 erittäin hyvä	59	64
2 melko hyvä	33	30
3 tyydyttävä	8	5
4 huono?	0	1
EOS	0	1

Avoliitossa tai avioliitossa :

PE13 Tuleeko teillä erimielisyyksiä (nykyisen) puolisonne kanssa seuraavista asioista:

		paljon	jonkin verran	ei lainkaan	EOS
A kotitöiden jakamisesta?	N %	4	34	61	0
	M %	2	33	65	0
<i>alle 18-vuotiaita lapsia kotitaloudessa:</i> B lasten hoidosta, kuljettamisesta tms.?	N %	2	23	75	0
	M %	1	16	83	1
<i>alle 10-vuotiaita lapsia kotitaloudessa:</i> D töistä poissaolemisesta lapsen sairastuessa?	N %	2	11	86	1
	M %	1	16	83	0
E rahojen käytöstä?	N %	4	23	72	0
	M %	2	21	77	0
F harrastuksiin tai vapaa-ajan menoihin käytetystä ajasta? (koskee puolisoitten harrastuksia)	N %	2	19	78	0
	M %	2	20	78	0

Omassa kotitaloudessa elävät naimattomat ja eronneet:

Seuraavaksi esitän muutamia perhettä ja parisuhdetta koskevia väittämiä ja kysyn mielipidettänne niistä.

Omassa kotitaloudessa elävät naimattomat ja eronneet.:

SII Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä:

		täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	EOS
A Perhe-elämässä välttämättömät kotityöt rajoittavat vapaa- ajanviettoa tai harrastuksia?	N %	10	24	20	42	3
	M %	12	24	19	41	4

B Raha-asioista olisi hankala sopia perheessä?	N %	6	19	20	49	6
	M %	9	17	21	45	9
C Parisuhde sinänsä rajoittaa valintamahdollisuuksia omassa elämässä?	N %	10	34	15	37	5
	M %	14	35	16	30	5
D Parisuhteeseen saattaa sisältyä henkistä tai ruumiillista väkivaltaa?	N %	46	21	4	25	4
	M %	39	23	5	27	6

Seuraava kysymys koskee **muihin kotitalouksiin** kuuluvien avustamista, jossa ei ole kysymys palkkatyöstä.

SU1 Oletteko viime syksyn aikana avustanut tuntemianne muissa kotitalouksissa eläviä sairaita tai huonokuntoisia henkilöitä esimerkiksi käymällä kaupassa, tarjoamalla autokyydin tai tekemällä talous- tai korjaustöitä:

	N %	M %
1 kyllä, lähes päivittäin	4	4
2 suunnilleen kerran viikossa	14	15
3 vähintään kerran kuukaudessa	20	18
4 harvemmin tai ette ollenkaan?	61	62
EOS	0	1

Seuraavat kysymykset koskevat kokemuksianne sukupuolten kohtaamisesta erilaisissa arkielämän yhteyksissä.

SE1 Onko eri elämäntilanteissanne toista sukupuolta olevia, jotka suhtautuvat ainakin joskus yliolokaisesti tai vähättelevästi puheisiinne tai ehdotuksiinne:
Blaise-lomakkeella 'toinen sukupuoli' on muodossa 'miehiä tai poikia', jos kohdehenkilö on nainen, ja 'naisia tai tyttöjä', jos kohdehenkilö on mies.

		ei ole	yksi	muuta- mia	useita	KYSYMYS EI SOVI	EOS
<i>ansiotyö pääasiallisena toimintana:</i>	N %	65	8	13	1	14	0
A työpaikalla?	M %	74	3	7	1	14	0
<i>opiskelija tai koululainen:</i>	N %	63	12	19	5	1	0
B koulu-, opiskelu- ympäristössä?	M %	75	4	16	4	1	0

		ei ole	yksi	muuta- mia	useita	KYSYMYS EI SOVI	EOS
C järjestöelämässä?	N %	48	1	5	1	45	0
	M %	52	1	4	1	41	1
D sukulaisissa?	N %	78	6	14	1	1	0
	M %	85	3	9	1	2	1
E naapureissa?	N %	90	3	4	0	1	1
	M %	89	3	4	1	2	1
F harrastuksissa?	N %	87	1	5	0	7	0
	M %	89	1	3	1	6	1
G muussa ystäväpiirissä?	N %	85	3	10	0	1	0
	M %	86	3	9	1	1	1

Kysyn seuraavaksi muutamia seksuaaliseen häirintään tai ahdisteluun liittyviä kysymyksiä. Seksuaalisella häirinnällä ja ahdistelulla tarkoitan tässä sellaista seksuaalista käyttäytymistä, joka on **ei-toivottua, yksipuolista ja saattaa sisältää painostusta**.

SE2 Onko joku vastakkaisen sukupuolen edustaja **kahden viime vuoden aikana:**

Blaise-lomakkeella 'vastakkainen sukupuoli' on 'mies tai poika', jos kohdehenkilö on nainen, ja 'nainen tai tyttö', jos kohdehenkilö on mies.

		kyllä	ei	EOS
A esittänyt asiattomia vartaloonne tai seksuaalisuuteenne kohdistuneita huomautuksia?	N %	19	81	0
	M %	6	93	1
B ehdottanut teille seksiä epäasiallisessa yhteydessä?	N %	11	89	0
	M %	7	93	1
C kertonut kaksimielisiä vitsejä tai puhunut härskejä tavalla, jonka olette kokenut loukkaavaksi?	N %	20	80	0
	M %	5	95	1
D lähennellyt teitä fyysisesti ei-toivotulla tavalla?	N %	13	87	0
	M %	7	93	1

SE2A=kyllä:

SE3A Kuka tai ketkä ovat esittäneet asiattomia vartaloonne tai seksuaalisuuteenne kohdistuneita huomautuksia?

SE2B=kyllä:

SE3B Kuka tai ketkä ovat ehdottaneet teille seksiä epäasiallisessa yhteydessä?

SE2C=kyllä:

SE3C Kuka tai ketkä ovat kertoneet kaksimielisiä vitsejä tai puhuneet härskejä tavalla, jonka olette kokenut loukkaavaksi?

SE2D=kyllä:

SE3D Kuka tai ketkä ovat lähennelleet teitä fyysisesti?

SE3A-SE3D vaihtoehdot:

(Vaihtoehdot luetaan vain kerran, ellei tarvetta toistamiseen ilmene.)

1 työtoveri	6 oppilas	11 ystäväpiiriin kuuluva henkilö
2 esimies	7 perheenjäsen	12 muu tuttava
3 asiakas	8 muu sukulainen	13 tuntematon
4 opiskelutoveri	9 entinen puoliso tai seurustelukumppani	14 muu
5 opettaja	10 naapuri	

SE4 Ovatko raiskauksista nykyisin annetut tuomiot mielestänne:

	N %	M %
1 liian kovia	0	0
2 sopivia	6	10
3 liian lieviä? [□]	90	86
EOS	4	4

SE5A Hyväksyttekö sen, että nainen ostaa seksiä prostituoidulta?

	N %	M %
1 kyllä	32	58
2 en	66	37
EOS	2	5

SE5B Entä hyväksyttekö sen, että mies ostaa seksiä prostituoidulta?

	N %	M %
1 kyllä	32	60
2 en	65	37
EOS	3	3

Kysyn vielä sitä, miten turvalliseksi tai turvattomiksi erilaiset elinpiirit koetaan.

VA1 Pelkäätekö väkivallan kohteeksi joutumista tai oletteko sen takia varuillanne:

		usein	ainakin silloin tällöin	hyvin harvoin	en koskaan	KYSYMYS EI SOVI	EOS
A liikkeessanne yksin ulkosalla iltaisin tai öisin?	N %	14	29	23	30	5	0
	M %	3	15	18	63	1	0
B käyttäessänne joukkoliikennevälineitä iltaisin tai öisin?	N %	5	13	15	42	25	0
	M %	2	5	9	63	20	0
C työtehtävissä?	N %	2	8	7	52	31	0
	M %	1	4	5	64	27	0
D perhepiirissä?	N %	0	1	2	92	5	0
	M %	0	0	1	95	4	0

VA1A tai VA1B=usein tai ainakin silloin tällöin:

			kyllä	en	
VA2A Oletteko pelon tai varuillaanolon takia karsinut iltamenojanne?	N %		26	74	0
	M %		11	88	1
VA2B Entä oletteko käyttänyt pelon tai varuillaanolon takia taksia illalla tai yöllä?	N %		50	50	0
	M %		24	76	0

LO1 Lopuksi kysyn arviotanne nykyisestä tilanteesta, kun Suomessa on ensimmäistä kertaa nainen presidenttinä. Kuinka merkittävä asia se on mielestänne:

		erittäin merkittävä	melko merkittävä	melko yhden-tekevä	pikem-minkin haitallinen	EOS
A sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta Suomessa?	N %	55	35	8	1	1
	M %	36	42	18	2	1
B sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta laajemmin kansainvälisesti?	N %	49	41	8	1	2
	M %	34	42	18	2	3

- 2004: 1 Valtioneuvoston periaatepäätös huumausainepoliittisesta toimenpideohjelmasta vuosille 2004-2007.
ISBN 952-00-1474-8
- 2 Statsrådets principbeslut om ett åtgärdsprogram för narkotikapolitiken 2004-2007.
ISBN 952-00-1475-6
- 3 Valtioneuvoston periaatepäätös. Työterveys 2015. Työterveyshuollon kehittämislinjat.
ISBN 952-00-1484-5
- 4 Statsrådets principbeslut. Hälsa i arbetet 2015. Utvecklingslinjer för företagshälsovården.
ISBN 952-00-1485-3
- 5 Government Resolution. Occupational Health 2015. Development Strategy for Occupational Health Care.
ISBN 952-00-1488-8
- 6 Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan ja ohjauksen kehittämishankkeen julkaisu. Toim. Risto Ruokolainen, Kirsi Alila.
ISBN 952-00-1496-9
- 7 Alkoholiohjelma 2004-2007. Yhteistyön lähtökohdat 2004.
ISBN 952-00-1517-5
- 8 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala vuonna 2003.
ISBN 952-00-1522-1
- 9 Den sociala tryggheten i Finland år 2003.
ISBN 952-00-1523-X
- 10 Finnish Social Protection in 2003.
ISBN 952-00-1524-8
- 11 Kaija Hasunen et al. Lapsi, perhe ja ruoka. Imeväis- ja leikki-ikäisten lasten, odottavien ja imettävien äitien ravitsemussuositus. 3. uus. p.
ISBN 952-00-1528-0
- 12 Hannele Palosuo et al. Eriarvoisuus ja terveyst politiikka. Kokemuksia sosioekonomisten terveyserojen kaventamisesta Ruotsissa, Englannissa ja Hollannissa.
ISBN 952-00-1533-7
- 13 Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Suuntaviivat lastenneuvolatoiminnan järjestämisestä kunnille.
ISBN 952-00-1535-3
- 14 Juhani Iivari. Sosiaalisten luottojen takaisinmaksu. Sosiaalisten luottojen vaikuttavuus- ja kokonaisarvioinnin seurantalutkimus.
ISBN 952-00-1538-8
- 15 Tarja Heino et al. VEPpi on tehnyt tehtävänsä, VEPpi saa mennä. Verkostoituvat erityis palvelut (VEP) -hankkeen loppuraportti.
ISBN 952-00-1550-7
- 16 Government Resolution on a Drug Policy Action Programme in Finland 2004-2007.
(Julkaistaan ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1553-1
- 17 Laadunhallinnan perusteita ja menetelmiä varhaiskasvatuksessa. Toim. Kirsi Alila, Sanna Parrila.
ISBN 952-00-1554-X

- 18 Alkoholprogrammet 2004-2007. Utgångspunkter för samarbetet 2004.
ISBN 952-00-1558-2
- 19 Työsuojelun valvontalakitoimikunnan mietintö.
ISBN 952-00-1574-4
- 20 Tuula Melkas. Tasa-arvobarometri 2004.
ISBN 952-00-1582-5